

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ: ІСТОРІЯ,
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ДОСЛІДЖЕНЬ»**

(20-21 вересня 2019 року)

Львів
2019

УДК 80(063)
Ф54

Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи
Ф54 **досліджень.** Науково-практична конференція (м. Львів, 20-21 вересня
2019 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2019. – 100 с.
ISBN 978-617-7640-66-9

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень». Розглядаються загальні питання української мови і літератури, романських, германських та інших мов, мови і засобів масової комунікації, теорії і практики перекладу, міжкультурної комунікації та інші.

Збірник призначено для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться філологічними науками, а також для широкого кола читачів.

УДК 80(063)

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Грига Я.О. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ГРИ.....	5
Маруневич В.С. МОВНА КАРТИНА СВІТУ УКРАЇНЦІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧОСТІ ДАРИНИ ГНАТКО (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «СКЕЛЯ ЧЕРВОНОГО СОНЦЯ»).....	7
Маткобожик В.М. УКРУПНЕНІ ДИДАКТИЧНІ ОДИНИЦІ. ІМЕННИК.....	10
Михайлець Я.В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	14
Сосновська А.В. ПОРІВНЯННЯ ОБРАЗУ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ РОМАНУ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ЧОРНИЙ ВОРОН» В ХУДОЖНЬОМУ АСПЕКТІ ТА ЗІ ЗОБРАЖЕННЯМ ЙОГО ПРОТОТИПІВ В АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ.....	18
Фінів В.М. ПРАГМАТИКО-ІТЕРАЦІЙНІ ФУНКЦІЇ ЛЕКСИЧНОГО ПОВТОРУ.....	22
Чабан О.В. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ДИХОТОМІЇ «ІСТИНА-БРЕХНЯ» В ДРАМІ В. ВИННИЧЕНКА «БРЕХНЯ».....	26
Юрченко Л.О. ОСОБЛИВОСТІ ПІСЕННОГО АНГЛОМОВНОГО НАРАТИВУ.....	31

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бовгиря О.О., Кирилюк М.А. ЕВФЕМІЗМИ ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ У НІМЕЦЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	35
Жукровська Н.Б., Тимчук О.Т. ДО ПИТАННЯ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ СКОРОЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	39
Кисільова І.Ю. ЗООМОРФНІ ТЕРМІНИ-МЕТАФОРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	43
Ковбас Д.О. ЕЛЕМЕНТИ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ В ІДЮСТИЛІ Ж.-П. САРТРА.....	46
Романів Н.А., Тимчук О.Т. ТОПОНІМІЧНИЙ КОМПОНЕНТ У СКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ ЯК ЗАСІБ ІМПЛІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕТНОСУ (НА МАТЕРІАЛІ ФО СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).....	50
Tarnovetska O.A., Beresovska N.O. GAMIFICATION AS AN ESSENTIAL PART OF SECOND LANGUAGE LEARNING.....	54

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ**Карпенко Н.О.**

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ІНТЕНЦІЙ В УКРАЇНОМОВНИХ ДОГОВОРАХ 57

**ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ,
ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО****Данильченко А.М.**

КАРТИНА СВІТУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНОЮ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ 60

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ**Білоусова О.О.**ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ
У ТЕКСТАХ ПАРФУМЕРНОЇ ІНДУСТРІЇ 63**Клованич А.Ю.**ЗАСТОСУВАННЯ ПАРАЛЕЛЬНИХ КОРПУСІВ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ 66**Лісовська А.Ю.**КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ В ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ
НА МАТЕРІАЛІ ФРАНКО-УКРАЇНСЬКИХ ВЕБ-САЙТІВ
МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 70**Ренська І.І.**ДИСТАНЦІЯ ТА ІНТЕНСИВНІСТЬ УСНОГО МОВЛЕННЯ
СУДОВОГО ПЕРЕКЛАДУ 74**Савчук Г.Ю.**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТОПОНІМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ
ДЖОРДЖА Р.Р. МАРТІНА «ПІСНЯ ЛЬОДУ Й ПОЛУМ'Я» 78**Солодовнікова М.І.**ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОМАНУ МАРКА ТВЕНА
«ПРИГОДИ ТОМА СОЙЕРА» В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ:
КВАНТИТАТИВНИЙ АСПЕКТ 82**Харайм Д.О.**ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ
ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ 86**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ****Величко І.Г.**ТУРЕЦЬКА МОВА В АСПЕКТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ТА СПІЛКУВАННЯ. ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ 89**МОВА СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА****Тиллаев З.А.**ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
ИГРОТЕХНИКИ КАК МЕТОД ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ 92**Швець О.О.**ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО МЕТОДУ АНАЛІЗУ КОНЦЕПТІВ НА
ПРИКЛАДІ КОНЦЕПТУ «ЇЖА» У РОМАНІ ДЖ. МАРТІНА «ГРА ПРЕСТОЛІВ» 96

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Грига Я.О.

студентка,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ГРИ

Мова – найвагоміший інструмент культури, який, як і всі інші види суспільної діяльності, переплітається з грою. Вперше термін «мовна гра» вжив австрійський філософ Л. Вітгенштейн. Під мовною грою він розумів «...єдине ціле: мова та дії, з якими вона переплітається» [2, с. 53]. Згідно з цією теорією, елементи мови мають сенс лише як частина певної гри. Цей зміст реалізується в конкретних ситуаціях вживання мови. В.З. Санніков в своєму дослідженні, присвяченому даному питанню, називає мовною грою «...кожне навмисно незвичне використання мови (наприклад, для створення художнього ефекту)» [6, с. 45].

Інтелектуальна, цікава, захоплююча, вона містить цілий спектр правил і способів, які сприяють емоційному розвантаженню, зняттю розумової напруги. З плином часу дане явище не втрачає своєї свіжості й актуальності, а інтерес до нього зростає [3, с. 27]. Дослідивши це питання, можна зробити висновок, що причину такої популярності мовної гри слід шукати у її причетності до актуальних реалій життя, глибинних зв'язках з найважливішими царинами людської діяльності.

Механізм «мовної гри» може здатись досить простим: мовець «грається» з формою мовлення, вводячи в нього словесну незвичайність – гру слів. В ході аналізу численних лінгвістичних досліджень, присвячених мовній грі, можна виявити комплексне розмаїття притаманних їй функцій. Слід також зазначити, що дослідження науковців часто містять невичерпні відомості щодо характеру й найменування тих чи інших функцій, які, у свою чергу варіюються, відображаючи різне трактування однієї й тієї ж функції [1, с. 54-75].

Представники Празької лінгвістичної школи, виокремлюють шість функцій класифікації функцій мови, згідно з учасниками й аспектами його ж моделі комунікації. Насамперед слід зазначити що така модель класифікації належить Р.О. Якобсону та застосовується як для аналізу

мови та комунікаційних систем в цілому, так і для функціонального дослідження окремих мовних і комунікативних актів і комунікативних подій. Кожному з шести факторів мовної комунікації, на думку вченого, (відправник, контекст, повідомлення, канал, код, адресат) відповідає особлива функція мови. Під даним терміном науковець має на увазі спрямованість, «установку» або призначення (роль) самого повідомлення стосовно інших факторів мовного спілкування. [1, с. 167-212].

Отже, Р.О. Якобсон виділяє такі функції мови:

1. Емотивну (експресивну) – виражає ставлення адресанта до предмету мовлення; надає певної тональності всьому висловлюванню.
2. Конотативну (апеляційну або засвоєння) – полягає у залученні уваги іншої особи та спонукання її до якоїсь дії.
3. Реферативну (комунікативну) – головна функція повідомлення; співвідноситься з предметом, про який йдеться, та відношення повідомлення до нього або контексту.
4. Фактичну – спрямована на встановлення контакту; встановлює, продовжує або зупиняє комунікацію.
5. Метамовну – встановлює тотожність висловлювання.
6. Поетичну – зосереджує увагу на повідомленні заради нього самого; притаманну поетичному повідомленню, в повідомленнях іншого типу є вторинною, допоміжною [7, с. 128].

Отже в ході дослідження функціональних особливостей мовної гри, можна зробити висновок, що явище мовної гри є притаманним художньому тексту. Саме задля ефективнішого донесення до читача свої думки та почуття, автор намагається привернути увагу, принести естетичне задоволення тощо використовуючи вищезазначені функції мовної гри. Якщо ж говорити про мову поезії, то вона, у більшості випадків, включає у себе власне поетичну, фактичну, емотивну та конотативну функції та відрізняється від побутової мови більшою образністю.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет / М. М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1975. – 502 с.
2. Витгенштейн Л. Философские работы. / Л. Витгенштейн ; [пер. с нем. М. С. Козловой и Ю. А. Асеева; составл., вступ. статья, примеч. М. С. Козловой]. – М. : Гнозис, 1994. – Ч. I. – 612 с.
3. Гридина Т. А. Языковая игра как лингвокреативная деятельность / Т. А. Гридина // Язык. Система. Личность. Языковая игра как лингвокреативная деятельность. Формирование языковой личности в онтогенезе. – Екатеринбург, 2002. – 387 с.

4. Гридина Т. А. Языковая игра: стереотип и творчество / Т. А. Гридина. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т, 1996. – 214 с.
5. Коваль А. П. Практична стилістика української мови / А. П. Коваль. – К.: Вища школа, 1985. – 352 с.
6. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры / В. З. Санников. – [2-е изд. исправл. и доп.]. – М. : Языки славянской культуры. – 2002. – 552 с.
7. Якобсон Р. О. Лінгвістика і поетика // Структуралізм «за і» проти. – М., 1975. – 296 с.

Маруневич В.С.

студентка,

*Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

**МОВНА КАРТИНА СВІТУ УКРАЇНЦІВ
КРІЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧОСТІ ДАРИНИ ГНАТКО
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «СКЕЛЯ ЧЕРВОНОГО СОНЦЯ»)**

Людська мова належить до однієї з форм поведінки людини, що свідчить про деяку схожість із поняттям «мовна картина світу». Картина світу – це глобальний образ, що являє собою основу світобачення та світовідчуття.

Проблему мовної картини світу досліджували Ю. Апресян, Н. Арутюнова, Г. Брутян, А. Вежбицька, І. Живіцька, О. Хом'як, І. Левонтіна, Ю. Степанов, Н. Сукаленко та ін.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що мовну картину світу українців у світлі літератури досліджено поверхнево, а це, в свою чергу, зумовлює та обґрунтовує мету дослідження.

Єдиного визначення терміна «мовна картина світу» не існує й до сьогодні. Мовну картину світу тлумачать як загальнокультурне надбання нації. Вона структурована, багаторівнева. Саме мовна картина світу зумовлює комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього й внутрішнього світу людини. Вона відображає спосіб мовно-мисленнєвої діяльності, характерний для певної епохи з її духовними, культурними та національними цінностями.

О. Селіванова під поняттям «мовної картини світу» розуміє представлення предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках,

категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності [2, с. 54].

Праці В. Гумбольдта та Л. Вайсгербера стали теоретичною основою і для відомої гіпотези лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. Учені висунули тезу, що мова відіграє визначальну роль у процесі пізнання, а люди бачать світ по-різному – крізь призму рідної мови. Для прихильників цієї теорії реальний світ існує постільки, поскільки він відображається в мові. Однак, якщо кожна мова відображає дійсність властивим тільки їй способом, то, цілком закономірно, мови відрізняються своїми «мовними картинами світу» [1, с. 22].

Під категорією «мовна картина світу» В. Ужченко розуміє «вербалізовані інтерпретації мовними соціумами навколишнього світу й самих себе в цьому світі». Він констатує, що картина світу є власне світобаченням як кожної окремої людини, так і етносу загалом, вона є результатом сприйняття та осмислення навколишнього світу, зафіксованого в мові. Унаслідок процесів взаємодії людини з реальним світом виникає неперервний зв'язок між людиною, всесвітом та її мовою, де всі елементи взаємопов'язані [1, с. 24].

Художній текст репрезентує й індивідуальний світ окремого автора, окремого твору, і мовотворчість певного історичного періоду, певної епохи та регіону, в якому проживав письменник. Художній текст на рівні з іншими, а, можливо, навіть і більше, може бути використаний у реконструкції мовної картини світу [3, с. 477].

Аналіз художнього тексту вимагає не лише розуміння змісту мовних одиниць конкретного твору, але й асоціації, порівняння їх смислів та закладених понять у лінгвокультурному аспекті, залучення історичних даних та досвіду мовної спільноти. Таким чином, художній текст окрім презентації авторської мовної картини розглядається як джерело знань про епоху, суспільство, традиції, стає культурним кодом [3, с. 478].

Спробуємо реконструювати мовну картину українців у романі «Склея червоного сонця». Згрупуємо назви реалій:

1. Природні категорії: сонце, вода, ніч довга й темна, річка, небо, вогонь, небо, ніч, місяць, земля, теплінь, світанок, хмари, туман.

2. Рослини і тварини: калина, шипшина, водорості, чайка, муха, соловейки, цвіркуни.

3. Відчуття та почуття, абстрактні поняття: незграбність, небезпека, таємниче кохання, прокльони, щастя, біль, розпач, відчай, самогубство, крик, сльози, зітхання, ненависть, сміх, горе, розпука, спокій, апетит, сон, розум, диво, гріх, морок, сміх, лихоманка/пропасниця, огида,

мовчанка, жадібність, порядність, одержимість, зніяковілість, віра, гордощі, божевілля, свідомість, радість, пам'ять, гідність.

4. Міфічні істоти: утоплениця, сатана, примара, бісівня.

5. Характеристики людей/тварин/предметів: темночубий кароокий красень, коханий синочок, будинок світлий та просторий, золотава скеля, циганка, втоплениця, дивачка, серце чутливе, думи пекельні, змучене серце, круки зголоднілі, тепле тіло, кривавий захід, біль шматуєчий, задумливий погляд, білі ручки, молитва церковна, застигаючий крик, щасливе збудження, ніч ясна та зоряна, гучна луна, імлисте днище.

6. Частина тіла: чоло, пазурі, очі, рука, вуста, пальці, волосся, лице, ноги, черево, горло, вуха, плечі, долоні, спина, лікті, брови, щічка.

7. Топографічні назви: Дніпро, Кременчук, Київ, Бориспіль, Чигирин.

8. Родинні категорії: мама, няня, батько, сестриця, донечка, небіж, брат, дружина, чоловік, пращурі.

9. Фразеологізми: в гречку стрибнути, грім посеред ясного неба, гострий погляд.

Отже, робимо висновок, що індивідуальний стиль митця відображає процес формування мовної картини світу. У романістиці Д. Гнатко прослідковуємо назви національних реалій (соловей, калина, шипшина), що свідчить про символіку у творі; людських цінностей (гідність, щастя, радість). Цікаво, що у романі велика кількість характеристик людей/тварин/предметів. На мою думку, авторка робить це для того, аби аргументувати, пояснити вчинки людей, розкрити їхній внутрішній світ. Наявність міфічних істот відображає прадавні уявлення наших пращурів про потойбічні сили та вплив останніх на життя людей. Цікавим є використання сталих виразів («карі очі», «темні очі», «білі рученьки» тощо).

Дослідження дало змогу простежити формування ідіостилю письменниці, особливості не тільки конкретно її мовної картини світу, а й усіх українців, розкрити світоглядні позиції та духовні принципи за допомогою категоризації назв реалій буття.

Список використаних джерел:

1. Живіцька І. А. Мовна картина світу як відображення реальності / І. А. Живіцька // Філологічні студії. – 2010. – № 4. – С. 20–25.
2. Кушмар Л. В. Особливості мовної картини світу українців / Л. В. Кушмар // Наукові праці. Філологія. Мовознавство. – 2016. – № 204. – С. 53–57.
3. Совтис Н. М. Художній світ як відображення мовної картини світу / Н. М. Совтис // Мовознавство. Київські полоністичні студії. – 2013. – № 21. – С. 476–479.

Маткобожик В.М.

*учитель української мови та літератури,
Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 114*

УКРУПНЕНІ ДИДАКТИЧНІ ОДИНИЦІ. ІМЕННИК

Сучасний урок – це досконала технологія: темп, економія часу, особлива організація кожної його частини, самоосвіта учнів, доцільний та ефективний добір дидактичного матеріалу тощо.

Крім цього, сучасний урок має відзначатися багатоваріантністю форм праці і методів її організації, прийомів реалізації його мети, що дасть широкі можливості для здійснення індивідуального підходу в навчанні та вихованні. вимагає під учителя удосконалення своїх знань, педагогічної майстерності. Саме на це розраховане (як один із засобів інтенсифікації навчання) викладання та засвоєння навчального матеріалу укрупненими дидактичними одиницями (структурами) за допомогою знаково-символічних засобів навчання.

Укрупнення як спосіб структурування й аналізу навчального матеріалу, який підлягає засвоєнню й упорядкуванню у відповідності з діяльністю вчителя й учнів, спрямоване на одержання школярами найкращих результатів у навчанні.

У самому визначенні «навчальний матеріал» закладена ідея організації його елементів у систему; обумовлена залежність реалізації функцій навчального матеріалу від певного порядку його елементів; зумовлюється необхідність процесу структурування, його варіантність. І це закономірно, адже навчальні здобутки – це не лише знання, уміння, навички, але й становлення пізнавальної, розумової діяльності учнів.

Одним із найважливіших є питання про те, як створити укрупнені частини, тобто проблема критеріїв відбору навчального матеріалу для структурування. Адже укрупнена дидактична одиниця – не випадковий добір мовних фактів, кожен елемент навчального матеріалу тут пов'язаний з іншим, наступне спирається на попереднє.

Отже, при укрупненні дидактичних одиниць доречно керуватися принципами:

- інформаційної спільності різних елементів у складі укрупнення;
- системності;
- доступності і посиленості пропонованого обсягу навчального матеріалу, можливості осмислення і запам'ятовування його;
- проектування організації активної діяльності учнів на засвоєння знань.

Таким чином, при відборі навчального матеріалу потрібно здійснити класифікацію його елементів за важливістю, значущістю, а відтак генералізувати знання, визначити рівень їх засвоєння (чим важливіший навчальний матеріал, тим на більш високому рівні має бути засвоєний учнями). Ці критерії впливають із принципу інформаційної спільності (різні за логікою елементи, які становлять укрупнену дидактичну одиницю, мають володіти інформаційною спільністю), закладеної у самому понятті «укрупнені дидактичні одиниці», і тісно пов'язані з принципами доступності пропонованого учням обсягу знань та можливості осмислення, запам'ятовування і засвоєння усіх мовних фактів, поданих в укрупненій частині. Адже систематизовані факти запам'ятовуються легше. Це зумовлено позитивним впливом на процес запам'ятовування смислових угруповань такою особливістю людської пам'яті, як її прагнення до логічних смислових асоціацій.

Питання про можливість осмислення і запам'ятовування укрупненої одиниці за один урок не принципове: один чи два уроки на її засвоєння доцільно визначати залежно від умов роботи, рівня підготовленості класу, обсягу матеріалу і ступеня його складності. Важлива сама можливість більш досконалого вивчення лінгвістичного матеріалу, причому за коротший, ніж раніше, час. Проте наслідки експерименту і багаторічний практичний досвід переконують, що раціональніше, результативніше укрупнену дидактичну одиницю вивчати на спарених уроках (двох уроках підряд), щоб виробити уміння застосовувати набуті знання на третьому рівні засвоєння знань – творчому. Працюючи за традиційною методикою, новий матеріал учні засвоюють на уроці, як правило, на першому рівні (свідоме засвоєння, запам'ятовування інформації), рідше – на другому (застосування знань і умінь у знайомих ситуаціях).

Залежно від змісту, мети навчання, сучасні наука і практика пропонують різні способи структурування навчального матеріалу: на основі подібності, протиставлення, класифікації тощо.

Найчастіше використовується спосіб (також існують допоміжні контрастний і наскрізний, або вертикальний) укрупнення навчального матеріалу, так званий «горизонтальний», коли об'єднуються однорідні, близькі поняття, явища.

При укрупненні матеріалу, створенні узагальнюючих таблиць і схем, крім логічної структурності і смислової завершеності, враховувалися доступність для учнів пропонованого обсягу знань, можливість утримувати його в пам'яті, рівень осмислення і засвоєння,

значущість того чи іншого матеріалу для вироблення практичних умінь і навичок.

Працюючи за блоковою системою навчання мови, можна застосовувати такі типи уроків:

- уроки засвоєння нових знань;
- уроки осмислення нових знань, формування умінь і навичок на основі знань, або уроки закріплення вивченого;
- уроки повторення, узагальнення і систематизації вивченого;
- уроки контролю і корекції знань;
- уроки розвитку мовлення;
- уроки аналізу письмових робіт.

Навчання мови укрупненими, логічно завершеними частинами з використанням узагальнюючих таблиць і схем сприяє інтенсифікації знань, активізує пізнавальну діяльність учнів. Наочні посібники дозволяють здійснювати багаторазове варіативне повторення виучуваного матеріалу безпосередньо на уроках, що позитивно позначається на його засвоєнні, розвиває всі види пам'яті.

Діти не просто заучують певні відомості, а вчаться аналізувати цілісне мовне явище, самі беруть участь у дослідженні, виведенні правил та висновків, визначенні понять. Цим досягається високий рівень інтелектуального розвитку учнів. Їхні знання усвідомлені, міцні та глибокі.

У посібнику запропоновано зразок об'єднання годин з теми «Іменник» в укрупнені дидактичні одиниці (за В. Пономаренко), тестові завдання (комп'ютерне оцінювання) до кожного блоку, розробка ігрового уроку повторення, узагальнення і систематизації вивченого, розробка уроку перевірки знань та навичок учнів.

ІМЕННИК

На вивчення теми «Іменник» програмою відведено 20 годин. Весь матеріал доречно об'єднати у 5 логічно завершених укрупнених дидактичних одиниць.

Блоки	Теми	Години	
		вивчення нового матеріалу	осмислення знань, формування умінь і навичок на основі знань
1	Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники, що означають назви істот і неістот. Загальні і власні назви. Рід іменників. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини. Відмінки іменників. Кличний відмінок в українській мові. Типи відмін іменників.	2	4
2	Велика буква і лапки у власних назвах	1	1
3	Відмінювання іменників. Особливості відмінювання іменників, що вживаються тільки в множині. Незмінні іменники	2	2
4	Основні способи творення іменників, найчастіше вживані суфікси. Букви е, и, і в суфіксах -ечок, -ечк, -ичок, -інн(я), -ен(я), -инн(я), -ив(о), -ев(о). Не з іменниками. Написання складних іменників. Правила переносу слів	1	3
5	Написання і відмінювання чоловічих та жіночих імен по батькові	1	
	Уроки повторення, узагальнення і систематизації вивченого, перевірки знань, умінь і навичок, аналізу письмових робіт та розвитку зв'язного мовлення вчитель визначає сам		

Список використаних джерел:

1. Глазова О. П. Українська мова. 6 клас. Матеріали до уроків: Посібник для вчителя. – Харків: Ранок, 2000. – 208 с.
2. Горошкіна О. М., Попова Л. О. Сучасний урок української мови: від планування до проведення. – Х.: Вид група «Основа», 2010. – 111 с.
3. Скуратівський Л. В., Піскорська, Л. І., Шелехова, Т. Г., Скуратівська Г. В., Новосьолова В. І., Цінько. С. В. За заг. ред. Скуратівського В. – К.: КІМО: РУТА, 2001. – 104 с.
4. Скляр С. С., Нечволод Л. І. Нетрадиційні уроки з рідної мови. 5-11 класи. – Х.: Торсінг, 2004. – 160 с.
5. Ющук І. П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 640 с.

Михайлець Я.В.

*викладач української мови та літератури,
Дніпровський транспортно-економічний коледж*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Сучасне життя розвивається надто швидкими темпами, тому відбулися важливі зміни у системі освіти, які не можуть лишатися осторонь теперішніх методів та засобів навчання.

Особливу увагу нині слід приділяти проблемі формування творчої свідомості молодого покоління, вихованню особистості як громадянина-патріота на основі вивчення та оволодіння гуманістичними цінностями, а також нормами демократичної культури.

Ось чому дуже важливо намагатися не просто подавати тему та матеріал до неї, а навчити шукати потрібну інформацію, осмислювати її. Для сучасного навчання актуальна не просто «передача знань», а «навчання вчитися».

Саме на основі таких «модних» віянь в сучасному освітньому процесі дуже активно впроваджуються прийоми та методи гри.

З усього різноманіття методичного інструментарію, використання ігрових технологій при вивченні української мови та літератури забезпечує формування комунікативних мовленнєвих умінь, прискорює пізнавальні можливості студентів. Заняття з елементами гри сприяють розвиткові думки, мислення, мовлення. Вони характеризуються активністю, динамічністю, емоційністю, колективністю, змагальністю.

Дослідження О. Леонтєва [3] та Д. Ельконіна [2] підтверджують те, що в ігровій діяльності відбувається розвиток дитини як суб'єкта діяльності, тобто формується спрямування на досягнення мети, повільність, урівноваженість, саморегуляція, чітко розмежовуються способи, прийоми, завдання. За словами С. Міллера, гра – це парадоксальна поведінка, дослідження вже відомого, тренування у вже засвоєному, дружня агресія, соціальна поведінка, прикидання не для обману [6, с. 78]. На думку Л. Виготського дитина, яка не навчилася гратися, не готова до навчання в школі [1, с. 187].

Про важливу роль гри в навчанні та вихованні неодноразово згадували й такі педагоги, як Я. Коменський, П. Лесгафт, К. Ушинський, Н. Крупська, А. Макаренко та ін.

Гра на заняттях – один з дієвих засобів розумового розвитку молоді та її виховання. Всюди, де панує гра, немає нудоти, одноманітності. А. Макаренко вказував на те, що гра в житті дитини має те саме значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба. Яка дитина в грі, такою вона буде і в роботі, коли виросте [5, с. 89].

Проблема використання гри є актуальною для навчання української мови в основній школі, а також для закріплення матеріалу в навчальних закладах I-III рівнів акредитації. І. Підласий трактує мовну гру як спеціально створені ситуації, що моделюють реальність, із яких студентам пропонується знайти вихід [7, с. 84-85].

Отже, підкріплюючи думку видатних педагогів та психологів, можна без сумніву стверджувати, що дитина в грі не є пасивною. Вона прагне змінити реальність, перетворити її в доступних їй межах.

Питання застосування гри на заняттях мови та літератури не нове, але актуальне. Виходячи із важливості зазначеної проблеми, бажаючи полегшити процес навчання і наповнити студентські будні цікавим змістом, слід глибше вивчити можливості гри.

Дослідник ігрової діяльності школярів С. Шмаков справедливо наголошував, що гра – найважливіша універсальна сфера «самозвеличення» дитини, у якій відбуваються могутні процеси «само»: самонатхнення, самоперевірки, самопізнання, самовизначення, самовираження й самореабілітації. Гра, на думку вченого, є сукупністю способів взаємодії дитини зі світом пізнання й відкриття, а також знаходження свого місця в ньому.

Дидактичні ігри дають змогу індивідуалізувати роботу на занятті. Якщо спочатку студент може зацікавитись лише грою, то дуже швидко його вже цікавитиме пов'язаний із нею матеріал, в нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати цю інформацію. Систематичне

використання ігор підвищує ефективність навчання. У дидактичних іграх студенти мають змогу спостерігати, порівнювати, класифікувати, здійснювати аналіз і синтез, робити узагальнення.

Найперше завдання викладача, яке закладено в структуру заняття – це зацікавити новою темою студентів, зосередити їх увагу на новій інформації. Тому не дивно, що для виконання цієї мети можна вже з перших хвилин лекції застосувати гру «Шифрувальники». Для цього нам потрібно пояснити студентам основні правила закодування текстів за допомогою шифру Цезаря.

Info: Шифр Цезаря – симетричний алгоритм шифрування підстановками. Використовувався римським імператором Юлієм Цезарем для приватного листування. Принцип дії полягає в тому, щоб циклічно зсунути алфавіт, а ключ – це кількість літер, на які робиться зсув.

Наприклад:

Тема заняття за робочою програмою для I курсу звучить так: «Спрощення в групах приголосних. Подовження, подвоєння приголосних звуків». Можемо зробити зсув на 2 букви і отримаємо шифрований код – «ПНОМЧГЛЛЬ А БОСНЮУ НОЖБМЙМПЛЖУ. НМГМАЕГЛЛЬ, НМГАМДЛЛЬ НОЖБМЙМПЛЖУ ЄАСІЗА».

В результаті маємо закодовану тему заняття. Щоб «знати код» необхідно пригадати алфавіт української мови (або скористуватися підручником чи інтернет-ресурсами). Таким чином група налаштовується на продуктивну роботу, відбувається заохочення студентів до активної співпраці.

Цікавим є також застосування на занятті операційних ігор. Під час заняття імітується діяльність конкретної роботи людей («Я – вчитель», «Я – літературознавець», «Я – історик», «Я – політик», «Я – прокурор», «Я – адвокат», «Я – еколог» та ін.), обстановка, умови, в яких відбувається подія.

Такий вид роботи дає змогу студенту проявити творчі здібності та виявити самостійність, розвивати навички правильного говоріння, вміння вести конструктивний діалог. Запропоновані різновиди лекцій доцільно використовувати на заняттях з літератури, хоча «обігравши» потрібну тему з мови, можна також «розслідувати» наприклад випадки правопису м'якого знака або апострофа, а також виявити першоджерела виникнення фразеологізмів. При чому до таких видів робіт активно можна залучити інтернет-ресурси, а це в свою чергу ще більше зацікавить сучасного студента. Буде не тільки пізнавально, а й весело.

Наприклад, в групі II курсу за програмою обов'язковим до вивчення є твір О. Довженка «Україна в огні». Студентам можна запропонувати провести гру-диспут. Характеризуючи героїню твору Христю Хутірну даємо проблемне питання «Христя Хутірна – зрадниця чи жертва війни»?

В таких іграх використовується прийом імітації, що дає можливість студенту «зайняти» чітку особистісну позицію щодо поставлених проблемних питань на занятті. Застосувати такі ігри можна на заняттях типу: заняття-подорож, заняття-диспут, заняття-мандрівка тощо.

Час іде, з'являються нові методи і форми роботи. Праця викладача – безперервний пошук, постійна імпровізація. Сучасна методична література пропонує безліч нових форм роботи на заняттях, які можна «трактувати по-своєму».

Цьому сприяє цілий спектр лінгвістичних ігор: вікторина, аукціон, кросворд, мовний конкурс, лінгвістична загадка, лінгвістична задача, ребус, «Ти – редактор», «Зайвина», «Спіймай помилку», «Вірю – не вірю», «Визбирувач», «Сортування», «Найрозумніший», «Мовна дуель», «Хто швидше», «Лінгвоестафета», «Ти – учитель», «Вулкани чергувань», «Зроби з мухи слона», «Коріння» тощо.

Отже, гра (й особливо лінгвістична) є резервом творчої самореалізації викладача й студентів.

Є серед ігор і такі, що спрямовані на вироблення пунктуаційних навичок студентів, уміння здійснювати синтаксичний аналіз речень, а це в свою чергу дає змогу розвивати студентів спостережливість, увагу, логіку. Можна назвати найвідоміші з них: «Пустеля неправильної пунктуації», «Пунктуаційний вулкан», «Крапка» тощо. Наприклад у грі «Пустеля неправильної пунктуації» основним завданням для студентів є відшукати неправильно розставленні розділові знаки, при чому велику увагу приділити вмінню пояснювати свою думку, відстоювати її.

Хоч гра і є провідним видом діяльності в дошкільний період вікового розвитку. На наступних стадіях розвитку особистості гра не зникає, а доповнює провідні види діяльності підростаючої дитини, підлітка, юнака.

Треба відзначити багатогранність гри в житті людини на всіх етапах вікового розвитку.

В даний час ігрові форми навчання популярні не тільки в дошкільній і шкільній освіті, а й у вищій професійній освіті, а також у навчанні фахівців різних областей, в бізнесі.

Список використаних джерел:

1. Азаров Ю. Л. Гра і праця. – М., 1973. – 93 с.
2. Анікеєва Н. П. Виховання грою. – М., 1987. – 144 с.
3. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. – 3-тє видання. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 255 с.
4. Гуружапов В. А. Питання експертизи освітніх технологій // Психологічна наука і освіта. – 1997. – № 2. – С. 36-43.
5. Занько С. Ф. та ін. Гра та навчання. – М., 1992. – 127 с.
6. Зимова А. М. Педагогічна психологія – М., 2000. – 264 с.
7. Ільїна Т. А. Педагогіка. – М., 1984. – 495 с.
8. Кларін М. В. Педагогічна технологія. – М., 1989. – 186 с.

Сосновська А.В.

*учитель вищої категорії, вчитель-методист,
Дачненський навчально-виховний комплекс
«Школа – гімназія»*

**ПОРІВНЯННЯ ОБРАЗУ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ
РОМАНУ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ЧОРНИЙ ВОРОН»
В ХУДОЖНЬОМУ АСПЕКТІ ТА ЗІ ЗОБРАЖЕННЯМ
ЙОГО ПРОТОТИПІВ В АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ**

Історична тематика посідає одне з чільних місць у вітчизняному літературному процесі. Представники творчої еліти України прагнули в образній формі узагальнити найважливіші етапи історичного етносу. Особливістю ж етнічної пам'яті є здатність пробуджуватися й повертати до колективної уяви те, що, здавалось би, цілком забуте.

Серед художніх творів, у яких відображено минуле українського народу, помітне місце посідає історичний роман В. Шкляра «Чорний Ворон». Завдяки своєму надзвичайному таланту письменник висвітлив непізнану, пронизану болем та стражданнями, сторінку нашої історії – боротьбу українців у 20-х роках ХХ століття в Холодному Яру за свою незалежність. До сьогодні цей твір викликає неабиякий інтерес у читацьких та літературознавчих колах, тому що проблематика національно-визвольного руху є актуальною і у теперішній для України час. Адже військові дії на Сході нашої держави є показником трагічної роз'єднаності українців як нації.

Завдання: а) виявити джерельну базу роману; б) порівняти образ головного героя твору у художньому аспекті зі зображенням його прототипів в архівних документах.

Роман В. Шкляра «Чорний Ворон» заснований на історичних подіях про які дуже скупо описано навіть у підручниках з історії. Та все ж таки автору вдалося відшукати достатню кількість матеріалів, аби написати твір, який, перш за все, ґрунтувався на перевірених та підтверджених фактах, а не на вигадках. Василь Шкляр черпав інформацію з першоджерел – опублікованих спогадах очевидців подій Холодноярської боротьби, а саме генералів армії УНР (Ю. Тютюнника, О. Вишнівського, О. Удовиченка, М. Капустинського та інших).

Також серйозною базою для роману послуговували праці письменника-історика Романа Ковалю: «Героїзм і трагедія Холодного Яру», «Отамани гайдамацького краю. 33 біографії», «Коли кулі співали», «Отаман святих і страшних», «Операція «Заповіт»». Джерелами прислужилися документальні та мемуарні книги осавула 1-го куреня полку гайдамаків Холодного Яру Юрія Горліса-Горського «Холодний Яр», звенигородського отамана Івана Лютого-Лютенка «Вогонь з Холодного Яру»; було використано документи Галузевого державного архіву СБУ.

Чорний Ворон – центральна фігура роману, відважний холодноярський отаман. Та був це історичний чи збірний образ?

Треба зазначити, що Василь Шкляр довго шукав і вибирав того, хто послугує прототипом головного героя роману. Згадаємо про одну постать, яка дуже вплинула на зібрання літературного образу Чорного Ворона. Звичайно, це Василь Чучупака, який разом зі своїм братом Олексієм у 1919 році створили загін самооборони у селищі Мельники. Розпочалася боротьба за самостійну Україну, брати вважали себе прихильниками Української Народної Республіки та стали на її захист. У організованому полку було два прапори: один – чорний з тризубом, другий – жовто-блакитний. На першому з одного боку був напис: «І повіє новий вогонь з Холодного Яру». Згодом цей полк брав участь у вигнанні денікінців із Черкас.

Щодо інших можливих варіантів, то існувало принаймні чотири отамани, які мали псевдонім «Чорний Ворон». Спочатку письменника зацікавила постать Чорного Ворона родом із Жовтих Вод, бо звали його Миколою Шклярем, як і батька автора. Але Микола Шкляр загинув у двадцятому році в нерівному бою під селом Розумівка (нині на Кіровоградщині), тож як прототип він не міг стати в пригоді, хоча це надзвичайно цікава особа. Ще був Чорний Ворон – Платон Черненко,

але він діяв на Криворіжжі. Василь Шкляр шукав ближчих, якщо не за родом своїм, то за місцем подій отаманів. Тому прототипом став Чорний Ворон – Іван Чорновус, про котрого в чекістських документах написано, що він родом з-під Товмача на тодішній Звенигородщині (нині це Шполянський район). Очевидно, він народився десь на хуторі чи в лісництві. Про нього є багато згадок, про загибель і воскресіння. Містична глибока постать. Причому чекісти пишуть про нього як про поета, хоча він лише писав віршовані агітаційні заклики. Щодо віку отамана та його прибічників, точно сказати нічого не можна. Так як лісове життя, довге перебування у землянках, постійні бої з червоноармійцями наклали значний відбиток на цих людей. Автор говорить «отамани», «отаман-батько», і нам здається, що це досвідчені воїни, старі дядьки. А це були хлопці від двадцяти до двадцяти п'яти років – освічені, переважно вчителі, які вже мали досвід у Першій світовій війні. Ось як документально у творі змальовано повстанських отаманів: *«Усі вони в минулому петлюрівські офіцери, вчителі, дуже освічені, навіть є члени царської охорони, які також усіляко підтримували ідейність за «рідну неньку».*

Суттєвим доказом того, що існування загону Чорного Ворона – не міф, а цілком реальна історія є звіти та доноси Надзвичайної комісії, яка функціонувала у Херсонській губернії. Із документу, взятого з Галузевого державного архіву СБУ можна виявити доволі цікаву інформацію. У звіті «Про політичне становище губернії» згадується активна діяльність українсько-повстанських банд, те, що бандитизм особливо процвітає у північно-східній частині Єлисаветградського округу, а саме у Єлисаветградському та Новомиргородському районах. У інших же частинах міста бандитизму не було. Вказані вище райони прилягають до місцевостей Черкаського та Олександрійського округів, які нещодавно слугували місцем суперечок між різними бандами, у тому числі і бандою Загороднього, залишки якої тоді складали оперуючі групи бандитів (відомо, що отаман Чорний Ворон у 1922 році входив до складу Холодноярської повстанської організації. На той час вона діяла під проводом того ж Ларіона Загороднього).

Міцним аргументом існування повстанської організації на чолі з отаманом Чорним Вороном є виступ 2 червня 1938 року на IV обласній партійній конференції голови Хмельівської сільради Самойленко, у якому вона згадала про те, як у 1920-му році їй довелося боротися із ворогами народу. Цю ситуацію голова сільради прокоментувала так: *«Як же я боролася в своєму районі. У нас сидів кривий Бабенко, заядлий ворог. Коли я приїхала в Кірова, я придивилась, хто у нас сидить у*

керівництві району – був жахливий стан. В комуні ХТЗ сиділи петлюрівці, бригадири були бандити, що розстрілювали на право і на ліво комуністів, вішали комсомольців. Коли б у мене був тоді наган, я б їх гадів усіх перестріляла». Далі Самойленко говорить про те, як вона намагалась викоринити зрадників із районного керівництва: «Скільки я не подавала матеріалів на цих бандитів, Шашнер їх покривав. А у нас в комуні ХТЗ є кандидат партії з банди Залізняка, потім Чорний Ворон».

Данні архівні документи свідчать про історичний факт існування загону повстанців Холодного Яру під проводом отамана Чорного Ворона.

Повернемося до більш детального опису Чорного Ворона у самому романі. Вперше його характеристика була презентована у донесенні уповноваженого Кременчуцького губчека в Чигиринському повіті від 4 листопада 1921 року: *«Чорний Ворон – непримиренно хитрий та впертий ворог. Віком близько тридцяти років. Високий на зріст, чорна борода, довге чорне волосся по плечі. Глибоко посаджені очі також темні, погляд важкий, повільний, вираз обличчя суворий».* Таке художнє зображення героя дозволяє читачеві сформуванню власне бачення отамана, відмовляючись від зайвої ідеалізації.

Тож, можна сказати, що образ Чорного Ворона є збірним та поєднує у собі найкращі риси, що були притаманні повстанцям – відвага, розсудливість, безкомпромісність, віра в ідею, вірність. Додаткової романтичності та містичності образу додає птах – чорний ворон. *«Старезний чорний ворон – своєрідне alter ego головного героя, отамана Чорного Ворона, мудрого, сміливого, мужнього, безмежно відданого своїй справі. Мудрий спостерігач – холоднокровний і байдужий до усього, що відбувається навколо, він – безпристрасний, на відміну від чорного ворона – птаха, Чорний Ворон – отаман – це суцільна пристрасть: і в коханні, і в вираженні почуттів, і в спілкуванні із товаришами, і у своїх судженнях».*

Новаторство В.Шкляра полягає у тому, що при моделюванні образу, ворон зображується із позитивної сторони. Він – символ історичної пам'яті, адже йому 270 років, він бачив гайдамацьке повстання і тепер спостерігає за повторенням визвольної боротьби.

На мою думку, роман Василя Шкляра «Чорний Ворон», покликаний українцями усвідомити: боротьба проти окупантів, звідки б вони не прийшли, здорова агресія, а не рабська упокореність – не є чимось ненормальним. Навпаки, готовність нації до активних дій у відстоюванні її національних, економічних, культурних та інших прав,

свідчить про її адекватність, здоровий дух та спроможність до побудови сильної держави.

Список використаних джерел:

1. Баран Є. «Чорний Ворон» Василя Шкляра: між національним міфом і політичною кон'юктурою (Про роман Василя Шкляра «Чорний Ворон») [Електронний ресурс] / Є. Баран. – Режим доступу: www.siver.com.ua/forum/62-539-1
2. Бухальська М. А. Холодноярська республіка в літописі визвольної боротьби українського народу за свою незалежність (1918–1922 рр.) / М. А. Бухальська // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2008. – Вип. 11. – С. 48-53.
3. Горліс-Горський Ю. Холодний Яр / Ю. Горліс-Горський. – Львів : Червона калина, 1992. – 284 с.
4. Ще одна таємниця Чорного Ворона [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scheodna-tajemnytsya-chornogo-vorona/>
5. Документи, взяті з державного архіву Одеської області.

Фінів В.М.

аспірантка,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет»

ПРАГМАТИКО-ІТЕРАЦІЙНІ ФУНКЦІЇ ЛЕКСИЧНОГО ПОВТОРУ

Різнобічний аналіз художнього тексту передбачає виокремлення та дослідження мовних одиниць, які сприяють реалізації авторської інтенції, розкриттю ідіосеміологічного коду (індивідуально-авторського смислу), семантичній і структурній зв'язності висловлень, інтенсифікації зображуваного та декодуванню додаткових напластувань, що виникають при рецепції тексту. У комплексі таких мовних одиниць важливе місце посідає повтор лексем, що є нетиповим засобом саме для текстів малої прози, оскільки вони передбачають сконденсованість та лаконічність викладу, а словоповтор навпаки – часто є виразником нагромадження та деталізації. На нашу думку, у таких текстах повтор лексем розкриває свою складну природу та функційні можливості.

Виявлення окремих функцій повтору неодноразово було предметом наукових розвідок багатьох учених-лінгвістів (І. Гальперін, З. Куликова, Л. Мужеловська, Р. Ріжко, І. Синиця, А. Чередніченко,

І. Чередниченко), проте ці праці стосувалися більшою мірою окреслення окремих функцій словоповтору, ґрунтуючись на дослідженні поетичних текстів. Тому комплексний аналіз повтору лексем у ключі розкриття його функційного навантаження у малій прозі є виправданим і важливим.

Сюжетно-композиційні особливості текстів малої прози дозволяють диференціювати функційний комплекс лексичного повтору двоаспектно. Виділяємо:

– **загальностилістичні** функції (виявлено у всіх аналізованих текстах малої прози);

– **прагматико-ітераційні** функції (розкрито у зв'язку із дослідженням прагматичних особливостей лексичних повторів у художніх текстах).

До першого типу віднесено: **аксіологічну, естетичну, змістотвірну, ідіостилістичну, інтертекстуальну, когезійно-когерентну, образо- й текстотвірну, смислоутворювальну** функції, функцію **створення емоційно-образного тла**. Для розкриття прагматичного характеру лексичного повтору в сучасній українській малій прозі пропонуємо виділення прагматико-ітераційних функцій, серед яких: **актуалізаційна, антиципаційна (прогнозувальна), інтенційно-виражальна, інтерактивно-динамічна (гіпотетико-регулювальна), інтерактивно-зближувальна, інформаційно-уточнювальна (еліптична), комунікативно-корекційна та конфліктогенно-потенційна**.

Розглянемо окремі фрагменти ХТ малої прози, у яких повтор лексем є чинником реалізації функційного навантаження: *«Їй хотілося бігти, бігти, бігти – світ за очі, куди очі світять, бігти й ридати – скільки стане сили, скільки стане сили, скільки стане сили... Наридатися, аби очі виплакати, виплакатися – до порожніх очниць, наридатися – щоб аж вивернуло нутроці, щоб вивернуло всю навиворіт. Навиворіт. / ... / Порожньою стати, порожнинною, зяяти наскрізно, розчинитися, зникнути, стати порохом, прахом – пропасти, розвіятися за вітром, без сліду, без жодного знаку і натяку. Померти. / Сирітство. Такого тоскного, розначливого відчуття вона ще не знала. / Сирітство? Батьки, слава Богу, живі. У неї росте улюблене дитя. При ній чоловік, непоганий начебто чоловік, чого ще треба? Ні. Сирітство. Тоскно, сумно, тужно... слів таких немає – вити хочеться.»* (Л. Таран) [7, с. 101-102].

У наведеному сегменті автоматизованого повтору лексем сприяє реалізації як загальностилістичних, так і прагматико-ітераційних

функцій. Розглянемо кожен із повторів більш ґрунтовно. Чотирикратний змішаний (контактний і дистантний) повтор інфінітива *«бігти»* є маркером позакомунікативних прагнень персонажа (**інтенційно-виражальна функція**): Тоня прагне втекти «сама від себе», бо важко переживає втрату рідної сестри Лесі (**змістотвірна**). Повтор синтаксеми *«скільки стане сили»* у цьому ж висловленні є важливим образотвірним засобом: Тося зовсім обезсилена через смерть найріднішої людини, і втрата для неї є настільки великою, що останні сили жінка спрямує на оплакування.

Редуплікації, використані далі, утворюють своєрідний ланцюг повторюваних тотожних та синонімічних лексем: *«наридатися – виплакати – наридатися»*, що виражають семантику інтенсифікації дії та є експлікаторами позакомунікативних прагнень героїні і сприяють наростанню емотивності висловлення, створенню певного стилістичного ефекту (**емоційно-експресивна, антиципаційна та семантична функції**).

Повтор лексеми *«вивернуло»* з синонімічними змінними *«нутроці»* і *«навиворіт»* використовується з певною стилістичною метою: наратор намагається зобразити всю глибину болю від смерті близької людини (насамперед **образотвірна функція**).

Контактний повтор синонімічних значень, маніфестованих такими мовними одиницями, як *«Порожньою стати, порожнинною, зяти наскрізно, розчинитися, зникнути, стати порохом, прахом – пропасти, розвіятися за вітром, без сліду, без жодного знаку і натяку»* (у наступному висловленні) та *«тоскно, сумно тужно»* (наприкінці) знову ж таки є маркером внутрішнього стану героїні, експлікації її прагнень. Таким чином, наскрізний повтор сприяє збереженню напруги висловлення та втіленню **образотвірної, акцентуаційної та прагматико-ітераційних функцій**: автор використовує повтор з метою додаткового наголошення на станах героїні.

Триелементна дистантна редуплікація лексеми *«сирітство»* зі стверджувальною та питальною тональністю маркує декларатив з квестивом (**інтерактивно-динамічна функція**): виокремлена автором в окреме синтаксичне ціле лексема *«сирітство»* сприяє текстотворенню та сюжетному розгортанню: нарація між повторами закладає додаткову інформацію (жінка сиротою не була, оскільки мала і власну сім'ю, і батьків), а також спричинює роботу реципієнта над текстом: він задумується, чому Леся вважає себе сиротою.

Повтор лексем є вагомим засобом формування цілісності і зв'язності художнього тексту, тим самим виконуючи **стратифікаційно-когерентну**, або **структурно-організаційну** функцію. Розглянемо детальніше повтор лексем у такому ключі на прикладі оповідання В. Габора: *«А що, коли любас молодій вдови й собі запитає його: «А ви що робите тут в таку пізню годину?» На цей випадок він уже мав готову відповідь: «Я **биру** (староста), а **биру** денно і нічно мусить пильнувати за порядком»* (В. Габор) [2, с. 74]. Повтор діалектної форми лексеми **«биру»** у поданому діалозі є засобом створення певного стилістичного тла, колориту мовлення персонажа, а також сприяє реалізації тема-рематичної зв'язності, про що йшлося вище: перше вживання лексеми **«биру»** є тематичним компонентом, який ідентифікує суб'єкт мовлення – адресата комунікативної взаємодії, подальша редуплікація засвідчує одержання реципієнтом нових знань (рема – староста і вдень, і вночі стежить за порядком у селі, нібито саме тому знаходиться у жінки вдома) (**функція самопрезентації**). Глибше декодуючи репліку продуцента мовленнєвої взаємодії, можемо стверджувати: повтор лексем сприяє збільшенню прагматичної ефективності висловлення, оскільки маркує втілення ситуативно зумовленої, проте підготованої програми мовця – якщо старосту раптово побачать у домі коханки, *«на цей випадок він уже мав готову відповідь»* (**актуалізаційна та інтерактивно-зближувальна функції**).

Таким чином, словоповтор у поданому тексті служить формуванню реми і є виразником **стратифікаційно-когерентної, стилістичної і прагматико-ітерційних** функцій.

Як показує проаналізований матеріал, повтори лексем, використані у комунікативних ходах адресантно-адресатної міжперсонажної взаємодії та авторському мовленні, є засобами структурування і семантичної цілісності тексту (**когезійно-когерентна**), виразниками лінії мовленнєвої поведінки комунікантів (**прагматико-ітераційні функції**), додатково фіксуючи увагу реципієнта, сприяють наголошенню та виокремленню певного лексичного елемента в художньому мовленні (**акцентуаційна функція**), експлікують характеристики персонажів (**характеро- та образотвірні функції**).

Список використаних джерел:

1. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования Изд. 2-е. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 144 с.
2. Квіти в темній кімнаті: Сучасна українська новела: найяскравіші зразки української новелістики за останні 15 р. Київ : Генеза, 1997. 432 с.

3. Куликова З. Повтор как средство экспрессивизации и гармонизации поэтических текстов М. Цветаевой и Р.М. Рильке: автореф. дисс. к. филол. н. : 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2007. 18 с. URL: <http://cheloveknauka.com/povtor-kak-sredstvo-ekspressivnosti-i-garmonizatsii-poeticheskikh-tekstov-m-tsvetaevoy-i-r-m-rilke#ixzz3Sb0VjPYE>

4. Мужеловська Л. Повтор як стилістичний засіб творення експресії в поетичному мовленні Олександра Олеся. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2012. Вип. 12. С. 224–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_12_42

5. Ріжко Р. Повтор як семантико-стилістична домінанта в українській поезії кінця XX – початку XXI століття. *Наукові записки: Серія Філологічні науки*. Івано-Франківськ. Вип. 86. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/Fil/2009_86/statti/35.pdf

6. Синиця І. Лексичний повтор як засіб реалізації семантичної зв'язності тексту. *Мовознавство*. 1994. № 2–3. С. 56–60.

7. Таран Л. Остання жінка, останній чоловік: оповідання. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 272 с.

8. Чередніченко І. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. Київ: Радянська школа, 1962. 386 с.

9. Чередніченко А. Повтори як засіб когезії тексту. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2014_2_8

Чабан О.В.

*учитель української мови та літератури,
Охтирська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2
Охтирської міської ради Сумської області*

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ДИХОТОМІЇ «ІСТИНА-БРЕХНЯ» В ДРАМІ В. ВИННИЧЕНКА «БРЕХНЯ»

«Брехня» В. Винниченка – один з найцікавіших та найзагадковіших творів світової драматургії. Секрет успіху п'єси «в цікавій проблемі, порушеній автором, і в оригінальній драматичній концепції, так неподібній до всього того, що мали ми в драмах інших авторів до цього часу» [2, с. 170].

Драматург звертається до дихотомії «істина-брехня», задумуючись при цьому над причинами й процесами, над можливістю взаємопереходу цих явищ. «Істина є постаріла брехня. Всяка брехня буває істиною» [1, с. 106], – так говорить головна героїня твору Наталя Павлівна.

У Новій філософській енциклопедії маємо таке визначення брехні: «Неправда, протилежна істині... Свідома брехня, як обман, має очевидно негативне значення, а брехливість є вадомою. Але в той же час у філософії моралі постає питання про необхідність брехні. Наприклад, у випадку для врятування життя. І тоді брехня виявляється доброчесністю» [6, с. 407-408].

Так що ж мав на увазі Винниченко під поняттям брехні: обман чи доброчесність? Однозначна відповідь неможлива. Як зазначає А. Криловець: «...В основі твору лежить парадокс» [4, с. 133]; доведення істинності твердження неминуче призведе до визнання його хибності.

Драма «Брехня» – багатозначна, «оскільки вона містить в собі не одну неподільну й абсолютну істину, а багато локальних, конкретних правд» [4, с. 133].

Одне із прочитань п'єси може бути таким: легковажна зрадлива жінка, прикриваючи свою аморальну поведінку, заплутується у своїх любовних романах і зрештою дістає заслужену кару – закінчує життя самогубством. Наталі Павлівні довгий час удається прораховувати можливі варіанти, тому вона легко дурить свого наївного, довірливого чоловіка Андрія Карповича та закоханого молодого поета Антося, якого змушена видавати за кузена.

До такого потрактування твору був близький М. Вороний, хоча в іншому розумів витоки основного конфлікту: «...Не маючи сталого і ширшого світогляду, твердих переконань про права і обов'язки особи перед собою і перед громадянством, вона постаралась насамперед укластись в одгорожені для неї сім'єві рамки і тоді вже зважилась украсти і собі шматочок особистого щастя, але, щоб заспокоїти свою совість, мусила утворити штучну ілюзію права на се. Такою ілюзією була для неї апологія брехні» [2, с. 184-185].

Отже, критик указує на можливість пояснення вчинків героїні, але аж ніяк не на можливість їх виправдання. На думку М. Вороного, Наталя Павлівна вийшла заміж за хворобливого Андрія з почуття жалості до нього і його сім'ї, а також із розрахунку, але намагається виправдати свій вчинок, надати йому вагомому морального значення словами про абстрактну любов до людськості.

О. Гнідан та Л. Дем'янівська висловлюють більш категоричне судження з цього приводу. Дослідники вважають, що заміжжя головної героїні ґрунтувалося «на холодному і тверезому розрахунку» [3, с. 214]. Наталя Павлівна уміє маніпулювати душами людей, а самопожертва в ім'я високої мети – це лише красива вигадка розумної жінки. Критики

одразу пояснили їй відмову героїні бути з не менш респектабельним Андрієвим компаньйоном, Іваном Стратоновичем.

М. Вороний по-своєму, досить цікаво трактує це питання, визначаючи Івана Стратоновича не як образ, а як символ. Критик називає компаньйона Андрія Карповича другою половиною душі Наталі Павлівни: «Автор мав на увазі другу половину душі – сильну і дужу, що не відбилосся на її зверхній вдачі і, перебуваючи в потенції, подає свій виразний голос в моменти... хитання совісті... Автор, утворивши в своїй уяві проект боротьби і конфлікту в душі Наталі Павлівни, вийняв звідти все те, що становить трагедію її життя, що йде всупереч з її вчинками, і з цього зробив нову постать, after ego її самої – Івана Стратоновича,... словом, утворив живий символ» [2, с. 178-179].

Саме через те, що Іван Стратонович є лише частиною душі Наталі Павлівни, у фіналі п'єси він залишається спокійним і розсудливим. Усі згубили голову, лише в незворушного Андрієвого компаньйона гостро озвалася свідома жага життя, як у самого того, хто помирає. Сам він не біжить за допомогою, а лише люто звертається до Тося.

Як уже зазначалося, п'єса має багатозначне прочитання, тому й у О.Гнідан та Л. Дем'янівської інше розуміння образу Івана Стратоновича. Дослідники називають його «випробувним каменем для наскрізь аморальної теорії брехні» [3, с. 216].

Як бачимо, М. Вороний, О. Гнідан, Л. Дем'янівська намагаються проаналізувати насамперед образ головної героїні і, по суті, не роблять жодної спроби поглянути на тих, хто її оточує і є винуватцями саме такої її поведінки.

Дослідниця Л. Мороз намагається дати таку оцінку іншим героям і доходить висновку, що всі вони, включаючи навіть рідню Андрія Карповича, є лише «споживачами», які постійно чогось вимагають від Наталі Павлівни, але в заміну нічого не дають. При цьому кожен з них свято переконаний, що любить цю надзвичайну жінку і що ця любов не обтяжує його жодними обов'язками, а лише дає йому одне право: вимагати та бути праведним суддею.

А. Криловець, Л. Мороз указують на іншу інтерпретацію твору, яку підтримуємо й ми. В. Винниченко змалював трагедію неординарної особистості в колі людей безликих, сірих. Світла, піднесена, повна енергії, життєрадісна в першій частині – і засмучена, наче зосереджена на своїй відкритій рані, – у фіналі п'єси. Героїня ніби збагнула ту істину, що потрібна була оточуючим лише для того, щоб віддавати своє тепло й енергію. Але «треба десь брати, щоб давати» [1, с. 67].

Наталя Павлівна вийшла заміж за Андрія з жалості, знаючи про його математичні здібності, намагалася дати людськості нового цінного винахідника. Але кожна людина потребує любові та ніжності, тому знайшла втіху в молодому та запальному Тосеві.

Не для своїх романів вона мусить накручувати клубок брехні, а насамперед з любові до ближнього, з жалості до кожного. Андрія вона боїться травмувати не з тієї причини, що розраховує на швидке збагачення, а з можливості загострення його хвороби. Постійна турбота про чоловіка виявляється навіть у передсмертному епізоді, коли вона подає мокрий рушник Андрію, а в руках тримає пляшечку з ціанистим калієм. Цей епізод у творі досить промовистий, він може виступати одним із доказів того, що Наталя Павлівна не прагне матеріальних благ, а всіх жаліє.

Головна героїня – фатальна жінка. Справа в тому, що Наталю Павлівну люблять троє чоловіків. У певному сенсі, вона схожа на інших Винниченкових фатальних героїнь. Що ж до її власного становища в цьому «бермудському трикутнику» кохання, то воно вкрай складне, якщо не сказати драматичне. В. Винниченко, якого захоплювала перспектива показати «безодні людські», змальовує, сказати б, химерне любовне почуття своєї героїні, яка має три іпостасі. Любов-жалість, свідомо самопожертва (вона визначає ставлення Наталі Павлівни до свого чоловіка). Любов-романтика, до якої додається й материнське начало (цей симбіоз почуттів виявляється у стосунках з молодим поетом Тосем). Любов-стихія, наслання, «демонічна» сила, яка приходить несподівано й фатально (взаємини героїні з Іваном Стратоновичем, помічником її чоловіка, а, по суті, – своєрідним «мефістофелем» самої Наталі Павлівни).

Важливо також наголосити, що немає у творі традиційної проблеми вибору між коханням та сімейним обов'язком. Мислення й почуття героїні значно глибші, ширші. «Ні, Тосю, не обов'язок. Просто – не можу. Від одної уяви, що з ними зробиться, у мене так стискується серце... Умри я – це для них в тисячу раз легше, ніж зрада. В тисячу раз! Це буде просте нещастя, але віра в щастя, в людину не розіб'ється» [1, с. 78], – говорить Наталя Павлівна.

Отже, кожен вимагає любові, і для того, щоб утримати всіх коло себе, жінка змушена брехати.

Як слушно зазначає Л. Мороз: «Не брехнею треба було назвати всі її зусилля, намагання створити комфортні умови для душі кожного з дорогих їй, – але словник наш, людей пересічних, надто примітивний, і

можна думати, що драматург ужив це слово з сумною іронією» [5, с. 110-111].

Морально-етична проблематика твору В. Винниченка «Брехня» ув'язується в єдине ціле зі складними філософськими питаннями. П'єса повністю побудована на філософо-психологічній концепції. У ній уся увага зосереджена на внутрішньому житті героїв, яке завуальоване зовнішньою любовною колізією. Для цього В. Винниченко усунув на другий план побутові деталі та монологи. У розкритті теми твору важливе місце мають діалоги героїні з її сім'єю та закоханими в неї чоловіками. Драма змушує замислюватися над важливими моральними та філософськими питаннями, але відповіді на них не дає. Що потрібніше – правда чи брехня? Порушена проблема залишається відкритою.

П'єси Винниченка виконували провокативну функцію, шокували публіку, привертали загальну увагу до, здавалося б, випробуваних віками традицій, спонукали ламати їх, пропонуючи взамін усталених норм екстравагантні моделі поведінки, але однозначного трактування вони не мали.

Список використаних джерел:

1. Антологія української драматургії. Київ : Мистецтво, 2006. 464 с.
2. Вороний М. Театр і драма. Київ : Мистецтво, 1989. 404 с.
3. Гнідан О., Дем'янівська Л. Володимир Винниченко: Життя, Діяльність, Творчість (Навчальний посібник для студентів-філологів). Київ : «Четверта хвиля», 1996. 256 с.
4. Криловець А. Українська література перших десятиріч ХХ століття : навчальна книга. Тернопіль : Богдан, 2005. 256 с.
5. Мороз Л. Сто рівноцінних правд: Парадокси драматургії Володимира Винниченка. Київ, 1994. 207 с.
6. Новая философская энциклопедия. В 4 т. Том II. Москва : Мысль, 2001. 634 с.

Юрченко Л.О.

студент,

Вінницький державний педагогічний університет

*Науковий керівник: **Волкова С.В.***

доктор філологічних наук, професор,

Київський національний лінгвістичний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІСЕННОГО АНГЛОМОВНОГО НАРАТИВУ

Сьогодні в різних наукових галузях питання пісенного наративу є актуальним, і розглядається не лише у філології та музикознавстві, а також у психології, соціології, педагогіці та інших сферах науки.

У своїй роботі Г. Жукова визначає багатоаспектний підхід до вивчення даного поняття, який включає в себе вивчення процесу створення вокальних композицій, текстів до них, їх інтерпретацій і сприйняття пісенного тексту, враховуючи його роль і значення в культурі [2]. А. Черемісін характеризує пісенний наратив як «опосередкований системою субзнаків музично-мовний потік, «занурений» у ситуацію музичного спілкування» [6]. Розглядаючи дане питання, І.Шевченко зазначив у своїй роботі, що до його вивчення необхідно застосувати багатовимірний синергетичний підхід, враховуючи лінгвальний та позалінгвальний аспект і, включаючи мисленнево-комунікативну діяльність людини [7, с. 105-106]. Як показав огляд опрацьованих джерел, роботи, які присвячені теорії наративу, існує велика кількість, але дослідження питання пісенного наративу як одного із видів нараховується не так багато. Зокрема цим питанням займалися: Ю. Плотницький, О. Шевченко, І. Шевченко, А. Ігнат'єв, П. Кучукова, Н. Козлова, Т. Астафурова, М. Бонфельд, Г. Позднишева та інші.

Об'єктом дослідження постають тексти англомовних пісень, які на сьогодні є актуальними та популяризуються масами. Як зазначає Ю. Плотницький, музика є своєрідним каналом поширення й розповсюдження англійської мови у світі. Він також зазначає, що молодь набагато краще знайома з англомовними зразками (мається на увазі американських та англійських виконавців) ніж із вітчизняним текстово-музичним продуктом [5, с. 13]. Тому можна кваліфікувати англомовний пісенний наратив як пропаганду англійської мови та культури (американської та англійської) із властивими їм ідеалами, цінностями.

На сьогодні є велика кількість визначень та жанрів пісенного нарративу, але це питання є досі актуальним через різноманітні підходи до інтерпретації визначеного поняття. Розглянемо деякі із них. Пісенний нарратив, за Л. Дуняшевою, є сукупність контексту, тексту та методу інтерпретації пісні [1, с. 158]. Е. Мензаїрова у своїй роботі акцентує увагу на подвійній природі поняття, оскільки такий тип нарративу може існувати одночасно в усній та писемній формі [3, с. 59]. Об'єднання невербальних (музичний супровід) і вербальних (пісенний текст) складників створюють своєрідну структуру, що характеризується взаємозалежністю компонентів одне від одного, зазначає Ю. Плотницький. Доповнюючи цю ідею він вказує на те, що навіть при домінантній ролі мелодійного компоненту, він є нерозривно пов'язаний із віршованим текстом, який, хоча і має особливості поезії, не досягає її рівня [5, с. 19]. Узагальнюючи вищесказане, робимо висновок, що пісенний нарратив – це своєрідна єдність мовних та музичних компонентів, які характеризуються специфічними синтаксичними, лексичними та граматичними особливостями і є об'єднані однією темою та метою.

Досліджуючи дане питання Т. Астафурова та І. Шевченко виділили та узагальнили основні лінгвокультурологічні особливості, притаманні будь-якому типу пісенного нарративу: поліфункціональність, авторитарність, ідеологічність, креолізованість, аксіологічність, дистанційність, суб'єктивність, інтертекстуальність, ритуальність [7, с. 98].

Ю. Плотницький при дослідженні питання пісенного нарративу виокремив різні рівні сприйняття пісенних текстів аудиторією:

– перший рівень властивий аудиторії, яка не володіє мовою пісні, яка виконується; у результаті створюється мовний бар'єр і композиція не досягає бажаного ефекту;

– другий рівень притаманний для середньостатистичного слухача, який сприймає пісенне мистецтво як дозвілля, тобто він приділяє мінімальну увагу вербальним компонентам, фокусуючись на музикальному аспекті;

– третій рівень поширений серед аудиторії, яка володіє мовою пісні й має базові знання з теорії музики (сприйняття пісні як виду мистецтва); слухач приділяє увагу як мелодії так і тексту пісні, у результаті чого досягається бажаний ефект [4, с. 141].

Оскільки ми досліджуємо пісенний нарратив у лінгвістичному ключі, то робимо акцент на тексті, мовних засобах актуалізації тієї чи іншої інформації.

Моделюючи концепцію молодіжної англomовної субкультури, О. Шевченко [8, с. 9], виділяє три типи концептів, які становлять смислово-ціннісний аспект:

– поведінкові концепти, основним завданням яких є заклик та мотивація до певного стилю поведінки, де поняттями, що актуалізуються, є такі: нонконформізм, епатаж, виклик та пасивність.

До прикладу, у фрагменті з пісні Lady Gaga «Paparazzi» актуалізується концепт епатажність, який реалізується використанням лексики, що стосується шоу-бізнесу (fan, paparazzi, superstar). Крім того, це підсилено гіперболою (найбільший фанат, єдина суперстар), яка насправді ще «приховує» іронічний контекст:

«I'm your biggest fan / I'll follow you until you love me / Papa-paparazzi / Baby there's no other superstar»

– емоційні концепти у свою чергу представляють культурні універсалії із образною та ціннісною складовими. Основними концептами вважаються: свобода, самотність, смерть, віра, любов.

Наприклад, у поданому нижче фрагменті пісні згаданий концепт актуалізується за допомогою контрасту, тобто автор спочатку використовує слова, які створюють відчуття довготривалості: «як довго я ковзатиму» (існуватиму), слово «ковзати» вжито в його конотативному значенні, щоб підкреслити саме процес, який є довгим, майже вічним. Натомість далі використано слово «віддалились» та різкий наказовий спосіб, який закликає вбити. Саме на контрасті на використаній лексиці у наказовому тоні реалізується концепт смерті: *«How long, how long will I slide? / Separate my side... / Slit my throat it's all I ever»* (RHCP «Otherside»)

У наступному зразку за допомогою повтору однокореневий слів «lonely», «loneliest» та використання найвищого ступеня порівняння *«The most loneliest»*, що у свою чергу є гіперболою, реалізується концепт емоційний концепт самотності. *«Such a lonely day / And it's mine / The most loneliest day of my life»* (System of a Down «Lonely Day»).

Лексичний повтор однокореневих слів реалізує концепт самотності в поданому фрагменті.

– Соціальні концепти, які реалізують матеріальні та соціально-статусні цінності. Основними являються: периферійні – статус, гроші, благополуччя, власність, влада; ядерний концепт – расизм. Наприклад, у наведеному нижче фрагменті продемонстрований соціальний концепт расизму, який реалізується за допомогою грубої, образливої лексики *«Nigga»* та метафорою, яка порівнює людей певної раси із сміттям:

«Hillbilly / Cracker / Nigga / White trash» (Adam Calhoun «Racism»)

Англомовний пісенний наратив є продуктом медіапростору, який включає в себе вербальні та невербальні компоненти і має подвійну натуру. Він є маршрутизатором для популяризації англійської мови та культури, передаючи через текстові фрагменти життєві цінності, погляди на різні ситуації так, як це сприймають носії мови. Крім того, варто зауважити, що не кожен слухач є повноцінним адресатом, а лише той, який розуміє мову пісенного наративу і приділяє рівноцінну увагу музиці та тексту. На сьогоднішній день, незважаючи на існуючі роботи із цієї теми, це питання не є повністю дослідженим.

Список використаних джерел:

1. Дуняшева Л. Г., Гриценко Е. С. Конструирование гендера в блюзе и рэпе: глобальное и локальное: монография. Нижний Новгород: НГЛУ им. Добролюбова, 2013. 213 с.
2. Жукова Г. Музыкальный смысл: язык, речь, мышление, дискурс. – Режим доступа: http://lib.herzen.spb.-ru/text/zhukova_120_96_102.pdf
3. Мензаирова Е. А. Актуализация концептов любовь и женщина в песенном дискурсе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Ижевск, 2010. 187 с.
4. Плотницкий Ю. Е. Англоязычный песенный дискурс как компонент массовой культуры // Bridging linguistics and methodology : VIII Межрегиональная научно-практическая конференция : материалы и тезисы докладов. Самара, 2003. С. 141-146.
5. Плотницкий Ю. Е. Лингвостилистические и лингвокультурные характеристики англоязычного песенного дискурса : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки». Самара, 2005. 21 с.
6. Черемисин А. М. Музыкально-коммуникативное событие: факторы формирования музыкального дискурса : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 24.00.01. Тамбов, 2004. 24 с.
7. Шевченко І. С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу: монографія // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / під заг. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 9-20.
8. Шевченко О. В. Лингвосомиотика молодежного песенного дискурса : на материале английского языка : автореферат дис. ... кандидата филологических наук : 10.02.04 / Волгогр. гос. ун-т. Волгоград, 2009. 20 с.

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бовгиря О.О.

студент;

Кирилюк М.А.

кандидат філологічних наук, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЕВФЕМІЗМИ ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ У НІМЕЦЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Вивчення евфемії сьогодні є актуальною лінгвістичною проблемою, адже останнім часом процеси утворення евфемізмів відбуваються надзвичайно інтенсивно. Зокрема вживання евфемізмів у ЗМІ, суспільно значущих сферах мовленнєвої діяльності, сприяє їх масштабному поширенню.

Проблемі теоретичного обґрунтування евфемізації в мовознавстві приділяють велику увагу. Ті чи інші аспекти евфемізації певною мірою досліджено й описано в роботах багатьох мовознавців ХХ ст., зокрема в працях С. Відлак, Б. Ларіна, І.Р. Гальперіна, В.І. Жельвіса, А.М. Кацева, Л.П. Крисіна, К. Аллан, О.Й. Шейгал, В.І. Заботкіної, В.П. Москвіна, К. Беррідж тощо. Проте дискусії, що продовжуються в лінгвістиці, відсутність лінгвоісторіографічних праць, які безпосередньо були б пов'язані з використанням евфемізмів у політиці в цілому, спонукають до подальших пошуків у цьому напрямі.

Актуальність праці мотивується необхідністю комплексного дослідження евфемістичних мовних одиниць з позицій лінгвопрагматичного та соціокультурного підходів, які сьогодні викликають найбільший дослідницький інтерес; вживання явища евфемії в німецькому політичному дискурсі. Мета дослідження полягає в комплексному аналізі лінгвопрагматичних та соціокультурних характеристик засобів евфемії сучасного німецькомовного політичного дискурсу.

Загальновідомо, що евфемізм (від грец. *euphémia* – пом'якшений вислів, від *eu* – добре і *φωμι* – говорю, кажу) – слово або вислів, троп, що вживається для непрямого, прихованого, зокрема пом'якшеного, ввічливого позначення певних предметів, явищ, дій, замовчування їх

прямої назви. Вживання евфемізмів у мові тісно пов'язане із намаганням замінити соціально або психологічно неприйнятні номінації на аналогічні, але з більш нейтральним значенням, тому евфемізми можна розглядати як естетично доцільні засоби передачі інформації [1, с. 212-215].

Характерною особливістю сучасної політичної лексики є її використання не лише для повідомлення інформації, а й приховування її; вона є не тільки засобом привертання громадської уваги, а й вживається для того, щоб її відвернути або значно послабити. Специфіка політичного дискурсу полягає у тому, що він визначає політичні пріоритети суспільства, задає параметри інтерпретації політичних подій, орієнтує членів суспільства у світі політики, стимулює політичну активність, що може відбуватися прямо (переконання, заклик до дій) або приховано (створення певного емоційного стану, настрою, фону), а також об'єднує членів даного соціуму навколо певної політичної групи і відчужує інші соціальні групи [3, с. 211].

Евфемізми мають значний маніпулятивний потенціал, який зумовлений такими факторами:

- евфемізми приховують справжню сутність явища за рахунок створення нейтральної чи позитивної конотації;

- реципієнт зазвичай не встигає виділити евфемізми з контексту та осмислити їх, оскільки інформаційний потік під час промов політиків ускладнює та призупиняє його об'єктивну оцінку;

- для того, щоб присвоїти слову статус евфемізму, необхідно зрозуміти, який саме референт прихований за цим словом; якщо адресат через певні причини не може зробити це, то евфемізм так і залишиться нерозпізнаним;

- незначна частина реципієнтів знайома з явищем евфемії (філологи, журналісти) [5, с. 14-15].

На думку Д. Крістала, саме політичний дискурс, найбільш придатний для того, щоб прикрашати дійсність і приховувати справжній стан справ. У наш час мова політики використовується не тільки як інструмент формування і вираження думки, але як спосіб її приховування. Політичний дискурс – проблема не тільки політична, але й лінгвістична та культурна. Важливу роль у політичному дискурсі відіграють евфемізми, які вживаються або з метою меліорації назв негативних явищ, процесів соціальної дійсності, або завуалювання їх суті [2, с. 35-41].

Особливе місце у політичному дискурсі займає розмовна лексика. На думку М.О. Діденко, оратор свідомо пристосовується до стилю усної розмовної мови, тому що розмовні елементи впливають на адресата й іноді викликають таку реакцію, яка неможлива при вживанні лише літературно-нормативних одиниць. Вони роблять спілкування невимушеним і неофіційним. У такий спосіб політична промова уподібнюється розмові, і політику легше навіяти своїм слухачам потрібні думки. Крім того, розмовні слова допомагають політику краще висловити свої думки, дати потрібні оцінки, передати емоційний стан гніву, роздратування, несхвалення, іронії тощо [1, с. 216-217].

Політичні евфемізми часто утворюються в результаті трансномінацій суспільно-політичної лексики, напр.: *Abbau von Bürokratie zu Entlassung von Angestellten; Befreiung zu Unterwerfung; Betriebsoptimierung zu massenhafte Entlassungen; böhmische Dörfer zu Unverständliches*. Вони виникають також на основі метафори, яка базується на подібності зовнішнього образу, властивості, функції тощо. Напр.: замість *töten* вживається евфемізм *liquidieren*. Зауважимо, що у мові торгівців воно означає – *ein Geschäft auflösen*, у переносному значенні – *etw. beseitigen, hinrichten, töten, umbringen*. Напр.: *Heute starben auch dort Menschen, als die israelische Armee versuchte, einen Terrorführer zu liquidieren* [8, с. 576].

Одним з найпродуктивніших способів творення політичних евфемізмів є перифраз. Так, наприклад, виникли евфемізми – *Superwaffe* замість – *Atomwaffe* та ін. Наведемо деякі з них у контексті: «*Mit Indien, Pakistan und Israel sind inzwischen drei Newcomer im Besitz der Superwaffe*».

Евфемізм, що прозвучав у промові політика або прийнятий в офіційних текстах урядових повідомлень, стає об'єктом мовної рефлексії журналіста або політика, який начебто розшифровує евфемізм, причому, як правило, це відбувається в іронічному ключі. Головним маркером іронії тут виступають лапки, однією з функцій яких є попередження читача про те, що слово або вислів має додаткову значеннєву площину, тобто існує контекстуальне значеннєве зміщення [6-7].

Підбиваючи підсумки, варто відмітити, що евфемізми або мовні табу існують у будь-якому суспільстві і мають історичне або релігійне підґрунтя. Особливу роль відіграють політичні евфемізми, які, з одного боку, покликані прикривати справжні наміри та цілі політика, не вдаючись до брехні. З іншого боку, індивідуум, який дотримується суспільних табу та використовує певні евфемізми, не виключається із суспільства (та мовної спільноти). Можемо стверджувати, що навіть за

теперішніх часів гарантованої свободи слова та думки у суспільстві продовжують функціонувати мовні табу. Особливо у сфері внутрішньої та зовнішньої політики [4, с. 226]. Таким чином, використання політичних евфемізмів є необхідністю. Вони слугують для встановлення меж табуйованих зон і допомагають уникнути небажаного ефекту від прямолінійного висловлювання – відкритого протесту або критики. Перспективи подальших пошуків у згаданому науковому напрямку полягають в ґрунтовному аналізі структурно-семантичних і прагматичних особливостей мовних табу з різних сфер життя.

Список використаних джерел:

1. Великорода В. Б. Механізми поповнення евфемістичної лексики / В. Б. Великорода // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2017. – № 4. – С. 212-217.
2. Гончар О. С. Функції евфемізмів у політичному дискурсі / О. С. Гончар // Новітня філологія. – 2015. – № 16(36). – С. 35-41.
3. Курагіна, Л. Евфемізми як форма реалізації мовних табу (на прикладі німецької мови) / Л. Курагіна // Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць. – Херсон : ХДУ, 2016. – Вип. 15. – С. 209-213.
4. Курбатова Т. В. Лінгвальна актуалізація концептосфери геополітики в сучасній німецькомовній картині світу : дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Т. В. Курбатова. – Запоріжжя, 2015. – 226 с.
5. Постатнік М. М. Евфемізми, причини їх виникнення, особливості вживання та перекладу (на матеріалі німецької мови) / М. М. Постатнік, А. М. Свирид // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету : Відп. за вип. Л.П. Валенкевич. – Суми : СумДУ, 2015. – Ч. 2. – С. 14-15.
6. Розен Е. В. На пороге XXI века. Новые слова и словосочетания в немецком языке / Е. В. Розен. – М. : «Менеджер», 2014. – 192 с.
7. Снегір'ова Є. Евфемізми як витончена форма мовленнєвого мистецтва / Є. Снегір'ова // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – К.: Логос, 2016. – С. 261-266.
8. Bohlen A. Die sanfte Offensive: Untersuchungen zur Verwendung politischer Euphemismen / Andreas Bohlen. – Frankfurt am Main; Berlin, 2013. – 278 s.

Жукровська Н.Б.

студентка;

Тимчук О.Т.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

ДО ПИТАННЯ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ СКОРОЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Дотепер у сучасній лінгвістиці нема єдності поглядів щодо визначення та класифікації скорочень, як і не існує чітких фонологічних та орфографічних правил, виходячи з яких можна було б передбачити, де саме і як буде скорочено лексичну одиницю і яким чином будуть вимовлятися ініціальні аббревіатури.

На сучасному етапі розвитку англійської мови спостерігається неухильне зростання числа усічених слів. **Усічення** – це також тип скорочення, на думку С. Чокер, за яким утворення нового слова відбувається шляхом скорочення існуючого: *(omni)bus*, *exam(ination)*, *(in)flu(enza)*, *(tele)phone* та ін. [6, с. 54].

Залежно від того, яка частина слова піддається скороченню, усічені слова поділяються на:

1) **апокопи** (відсікання кінцевого елемента слова): *ad* ← *advertisement*, *con* ← *conservative*, *doc* ← *doctor*, *exam* ← *examination*, *gym* ← *gymnasium*, *photo* ← *photograph*, *lab* ← *laboratory*, *gas* ← *gasoline*, *tax* ← *taxicab*; Серед усічень цього типу чимало і власних назв: *Al* ← *Alfred*, *Albert*, *Fred* ← *Frederick*, *Nick* ← *Nickolas*, *Phil* ← *Philip*;

2) **афери** (відсікання початкового елемента слова): *phone* ← *telephone*, *bus* ← *omnibus*, *copter* ← *helicopter*; *plane* ← *airplane*, *chute* ← *parachute*, *pike* ← *turnpike*, а також власні імена: *Bella* ← *Arabella*, *Bert* ← *Herbert*, *Albert*; *Fred* ← *Alfred*;

3) **синкопи** (вилучення центральної частини слова): *comms* ← *communications*, *specs* ← *spectacles*, *maths* ← *mathematics*;

4) **змішані** (відсікання початкового та кінцевого елементів): *flu* ← *influenza*, *fridge* ← *refrigerator* [2, с. 165].

Абревіатури (від лат. *abbrevio* – скорочую) – слова, утворені шляхом складання початкових букв слів. У особливо великій кількості вони стали з'являтися на початку ХХ століття, багато з них були створені під час першої і другої світових воєн. Добре відомі, наприклад, такі слова: *MP* < *Member of Parliament*; *BBC* < *the British Broadcasting*

Corporation; UNO < the United Nations Organization; UNESCO < United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [2, с. 166].

Науковець А. Іскаков, у свою чергу, поділяє аббревіатури на такі групи:

1) **ряд літер** (формується з початкових літер, власне аббревіатура):

BBC – British Broadcast Corporation «Британська трансляційна корпорація»;

CBI – Confederation of British Industry «Конфедерація британської промисловості»;

PCW – персональний комп'ютер текстовий процесор;

UK – United Kingdom «Об'єднане Королівство»;

б) **слово, яке утворене від цілого та зберігає, принаймні, один склад вихідного слова**: *Ad* – реклама; *Demo* – демонстрація; *Flu* – грип; *Pub* – публічний будинок; *Phone* – телефон; *Sitcom* – ситуативна комедія.

Існує такий тип аббревіації і для множини:

PP – pages «сторінки»; *Ff – following pages* «наступні сторінки»; *Mss – manuscripts* «рукописи».

А. Іскаков розглядає хімічні формули та інші символи як спеціальний тип аббревіатури: *H 2 O* – вода; *Fe* – залізо; *&* – і, та; *+* – плюс; *-* – мінус [7, с. 27].

У лінгвістиці англійської мови також виділяють окремий вид аббревіатур – **силабічні скорочення**, які, як правило, утворюються від початкових складів декількох слів, таких як, наприклад, Інтерпол (*International police* «міжнародна поліція»). Силабічні скорочення зазвичай пишуться з використанням нижнього регістру, іноді починаючись із великої літери, і завжди вимовляються як одне слово, а не як окремі літери [5, с. 23].

Л. Сапогова розглядає такі типи скорочень:

1) **синтаксичні**:

а) **семантико-синтаксичні** (*public – public house, Liberals – Liberal party*);

б) **морфолого-синтаксичні** (*sitters – baby-sitter, char – char woman*);

2) **фономорфологічні** (*doc – doctor, mike – microphone, pub – public house, noncom – noncommissioned officer*);

3) **фонографічні** (*Dr – doctor, Sgt – sergeant, sec – second, IG – Inspector-General, NATO – North Atlantic Treaty Organization*);

4) **мішані** (*a-bomb – atom-bomb, scific – scientific fiction, Eurasia – Europa and Asia*) [5, с. 135].

М. Белозьоров класифікує аббревіатури на **ініціальні скорочення** (*CAT* – *computer-aided testing* (комп'ютерне тестування)) і **складноскорочені слова** (*V-day* – *Victory day* (День Перемоги)) [1, с. 10].

В. Горпинич, у свою чергу, поділяє аббревіатури на:

1) **ініціалізми** (поєднання початкових звуків або літер), наприклад: *BBC* – *British Broadcasting Corporation*, *MTV* – *Music Television*, *EU* – *European Union*;

2) **уламкові** (акроніми): *scuba* – *self contained underwater breathing apparatus*, *VIP* – *very important person*, *NOW* – *National Organization for Women*;

3) **змішані** (поєднання частин слова з ініціальними звуками): *brethalyser* – *breath analyser*, *paratroops* – *parachute troops*;

4) **усічено-словесні** (поєднання частин слова з повноцінним словом): *docudrama* – *documentary drama*, *medicare* – *medical care*, *slimnastics* – *slim gymnastics*;

5) **комбіновані** (поєднання початкової частини першого слова з кінцем другого): *boat* + *hotel* → *botel*, *fruit* + *juice* → *fruiice*;

6) **ініціально-цифрові**: *10 X* (*Thanks*), *GR 8* (*Great*) [4, с. 130].

О. Бортничук відносить деякі з цих скорочень до телескопічних слів, класифікуючи їх:

1) **повні телескопізми** (злиття двох усічених основ): *Appestat* < *appe(tite)* + *(thermo)stat*; *avionics* < *avi(ation)* + *(electr)onics*; *globflation* < *glob(al)* + *(in)flation*; *chunnel* < *channel* + *tunnel*;

2) **телескопізми**, що є поєднанням початкової частини першого слова з кінцем другого: *artmobile* < *art* + *automobile*; *boatel* < *boat* + *hotel*;

3) **телескопізми**, що складаються з усіченого фрагмента основного слова та повної форми іншого: *teleplay* < *television* + *play*; *lansign* < *language* + *sign*; *motcamp* < *motor* – *car* + *camp*; *airbrasive* < *air* + *(a)brasive*; *beefcake* < *beef* + *(cheese)cake*; *bookvertising* < *book* + *(ad)vertising*;

4) **гаплогли** (телескопізми, у яких наявний спільний звук на межі двох компонентів): *Aerobat* < *aero* + *(ac)robat*; *abroadcast* < *abroad* + *broadcast*; *grumble* < *growl* + *rumble*; *autotel* < *auto* + *(h)otel*; *dramedy* < *drama* + *(co)medy* [2, с. 176].

Скорочення слів у англійській мові стає більш помітним в епоху інформативного швидкого спілкування. Наприклад, спілкуючись у соціальних мережах, особливо молодь, прагне скоротити слова для спрощення онлайн спілкування. Одні з найбільш популярних скорочень: будь ласка – *PLS*, *PLZ* (*please*); уже зовсім скоро – *RSN* (*real*

soon now); вибач – *SMT (sorry)*; вихідні – *WKND (weekend)*; відмінно – *XLNT (excellent)*; дівчина, хлопець – *GF, BF (girlfriend, boyfriend)*; надобраніч – *GN, HAGN (good night, have a good night)*; з днем народження – *HBTU (happy birthday to you)*; згодом – *L8R (later)*; пізно – *L8 (late)*; ясно – *IC (I see)* тощо [3, с. 204].

Останнім часом набули неабиякого поширення так звані **неформальні скорочення** – скорочені форми, які використовуються в розмовному, швидкому мовленні. Наприклад, «*gonna*» – це скорочена форма від «*going to*». Якщо фразу «*going to*» вимовити дуже швидко, недбало вимовляючи кожне слово, то вона може прозвучати «*gonna*». Прикладами можуть слугувати речення: *Nothing's gonna change my love for you. I'm not gonna tell you. What are you gonna do?*

Отже, аббревіація виконує специфічні, характерні лише для неї завдання – значною мірою розширює дериваційні можливості лексики, і в цьому її цінність. Відмова від використання аббревіатур привела б до непомірного розростання текстів. Майже в усіх європейських мовах є різноманітні аббревіатури, але особливо багата на них сучасна англійська мова.

Список використаних джерел:

1. Белозьоров М. В. Аббревіатури-неологізми в англійській мові та їх переклад на українську / М. В. Белозьоров // Вісник Сумського державного університету. Серія філологічні науки. – Суми, 2001 – № 5(26). – С. 9-13.
2. Бортничук Е. Н. Словообразование в современном английском языке / Е. Н. Бортничук, И. В. Василенко, Л. П. Пастушенко. – К.: Вища школа, 1988. – 264 с.
3. Головка О. М. Неологізми і процеси розвитку мови / О. М. Головка // Нова Філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – № 33. – С. 203-207.
4. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова / В. О. Горпинич. – К. : Вища школа, 1999. – 207 с.
5. Сапогова Л. И. Опыт семантико-стилистического сопоставления морфемных усечений с прототипами : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Л. И. Сапогова. – Тула, 1968. – 275 с.
6. Швейцер А. Д. Теорія перекладу: статус, проблеми, аспекти / А. Д. Швейцер. – К. : Освіта, 2003. – 48 с.
7. Yskakov A. Shortening words (англійська аббревіатура) / А. Yskakov // English. – 2003. – Jan. № 4. – С. 23-31.

Кисільова І.Ю.

магістр,

Запорізький національний університет

ЗООМОРФНІ ТЕРМІНИ-МЕТАФОРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Метафора являє собою перенос значення, тобто вживання відомого слова в новому значенні. Як зазначається в роботі [1], у фінансово-економічній сфері існує два основних джерела запозичення метафор – звичайна та літературна мови. При створенні терміну використовується схожість одного предмета або явища з іншими. При цьому в основі термінологізації знаходиться метафора; іншими словами, відбувається перенос найменування, і термін виступає як метафора по відношенню до відповідних слів літературної мови.

Зооморфні метафори є найбільш продуктивними у фразеологічній концептуалізації в англійській фінансово-економічній термінології. Зокрема, у складі лексико-семантичної групи «Animals' World» («Тваринний світ») можна виділити низку підгруп [1, с. 190–192]: 1) wild animals; 2) domestic animals; 3) extinct animals; 4) birds (птахи); 5) amphibious and fish; 6) insects; 7) parts of body and behavior of animals; 8) dealing with animals and their places of living. Серед вказаних підгруп особливе місце займає підгрупа «Домашні тварини», оскільки домашні тварини тисячоліттями живуть поряд із людиною та у кожній лінгвокультурній спільноті близькі та знайомі тварини асоціюються із певними поведками, норовом, які добре відомі членам мовного колективу. При метафоризації виділяється певна домінуюча ознака у зовнішньому вигляді, або поведінці тварини, яка співвідноситься із зовнішнім виглядом або поведінкою людини.

Розглянемо метафоричні фінансово-економічні терміни, пов'язані із твариною, яку з найдавніших часів вважали найвідомішою свійською твариною – кішкою. Також слід звернути увагу, що ці тварини займають важливе місце в міфології кельтів та з ними пов'язані певні традиції та обряди.

В міфології кельтів існують зображення істот, які є частково кішками, частково – людьми. Так, наприклад, невелика кішка є хранителькою скарбів; при наближенні зловмисників вона перетворюється в палаючу кулю та перетворює злодіїв на попіл. У «Мандрах святого Колумба» [3] згадується острів, населений людьми із головами кішок. Міфологія Уельсу згадує кішку на ім'я Полуг; ця

легендарна кішка, як і інші магічні тварини кельтів, могла перетворюватися на людину [3]. Також цікаві образи кішок в англійській художній літературі.

Порівняння людини із кішкою передбачає ласкаву, але в той же час потайну та брехливу людину. Наприклад в англійській мові так називають сварливу та недобррозичливу жінку (*old cat* – стара відьма). Наведемо інші приклади: *to let the cat out of the bag* – проговоритися; *the cat's pajamas /whiskers/* – перший сорт; *a cat in gloves catches no mice* – «в рукавичках мишей не ловлять»; *cat got your tongue?* – кішка твого язика проковтнула (не можеш говорити?); *the cat shuts its eyes when stealing cream* – кішка краде вершки, та заплющує очі; *put the cat among the pigeons (put the cat among the canaries)* – наробити галасу тощо [4].

В англійській фінансово-економічній лексиці, зокрема в лексиці фондових бірж терміни з основою *cat* частіше мають негативну конотацію (*wildcat bank, wildcat scheme, wildcat securities, cats and dogs*), аніж позитивну (*fat cat*). Від самого початку *wildcat* має значення «дика європейська кішка», в переносному сенсі – люта запальна людина. Отже більшість термінів в лексиці фондових бірж з компонентом *wildcat* використовуються для позначення сумнівних цінних паперів або продукції: *wildcat bank* – спекулятивний банк, *wildcat scheme* – ризикована діяльність, *wildcat securities* – ризиковані цінні папери, *wildcat currency* – ненадійна валюта, *wildcat insurance schemes* – протизаконні, сумнівні схеми страхування.

В англійській мові вираз *to bell the cat* – означає взяти на себе ініціативу в небезпечній справі, підставити себе під удар. Існує версія, що цей вираз запозичений в економічну літературу з байки про мишей. Миші вирішили, що потрібно прив'язати на шею коту дзвіночок, який попереджував би мишей про наближення небезпеки, але ніхто з них не наважився це зробити. Цей вираз часто використовується в операційному залі біржі.

Метафора *Dead cat bounce* – буквально «стрибок дохлої кішки» означає різке зростання ціни акцій після періоду її суттєвого зниження. Метафора відображає той факт, що «дохла кішка», яка сповзла з високого місця, раптом підстрибує. Цей термін з прислів'я «*even a dead cat will bounce if it falls from a great height*». За іншою версією, цей вираз бере свій початок з часів відомої кризи 1998 року.

Метафора *cats and dogs* позначає неякісний товар або товар, який погано продається. В фінансовій діяльності так позначають спекулятивні акції, які емітовані нещодавно, та про які ще невідомо, як вони продаються і як за ними сплачуються дивіденди та доходи.

Метафора *fat cat* «жирний кіт» позначає заможну людину, яка живе за рахунок дивідендних та відсоткових доходів від інвестицій. «Жирні коти» користуються особливою популярністю в якості клієнтів у брокерів та інших професіоналів в галузі фінансів, оскільки мають в розпорядженні значні грошові суми, які дають підстави сподіватись на високі комісійні та плату за обслуговування.

Отже, група термінів-зооморфізмів є досить продуктивною, незважаючи на те, що сфера економіки досить активно використовує метафоричні терміни з інших областей-донорів (артефактні, антропоморфні та інші метафори). Слід також зазначити, що більшість зооморфних метафор в фінансово-економічній сфері, зокрема в лексиці фондових бірж, ґрунтується на певній національно-культурній ознаці, яка найчастіше не є очевидною або загальновідомою. Крім того, останнім часом спостерігається тенденція до інтернаціоналізації термінів-метафор, які відображають національний колорит. Тому знання когнітивного і культурного контексту, який зумовлює вживання тієї чи іншої метафори, є необхідною умовою успішного декодування метафор в фінансово-економічній літературі.

Таким чином зооморфні метафори в англомовній фінансово-економічній термінології засновано на спостереженнях за експлікацією емоцій в тваринному світі, а найбільше тих тварин, які мешкають довгий час поряд із людиною, та відрізняються яскравою образністю, вираженою експресивністю та оціночними судженнями.

Список використаних джерел:

1. Рибенюк В.В. Зооморфні терміни-метафори в англійській економічній термінології. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/зооморфні-терміни-метафори-в-англійс/>
2. Шиляева Т.В. Метафоричні моделі в англомовному економічному дискурсі. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Філологічні науки»*. Вип. 35. С. 189–193.
3. Кельтская мифология. Энциклопедия. URL: https://www.e-reading.club/bookreader.php/220/Kel%27tskaya_mifologiya.html
4. English Idioms. URL: <http://www.usingenglish.com/idioms/>
5. Dictionary of Finance and Banking. Oxford: Oxford University Press, 2005. 437 p.
6. Шимків А. Англо-український словник економічної лексики. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 429 с.

Ковбас Д.О.

студентка,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ЕЛЕМЕНТИ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ В ІДІОСТИЛІ Ж.-П. САРТРА

Екзистенціалізм як напрям широко досліджується у творчості Жана-Поля Сартра, відомого французького письменника, теоретика, філософа, літературознавця. На особливу увагу заслуговує його індивідуальний стиль як система особливостей, властивих для творів письменника, завдяки чому обґрунтовується унікальність, специфіка самовираження автора.

Проблема індивідуального стилю вивчається різнобічно. Зокрема популярними стають розвідки про вплив особистості письменника, його бачення картини світу на твір. Так, дослідники С. Настенко та Ю. Голіневич-Куліш вважають, що індивідуальний стиль – це відображення реальності такою, як її бачить автор: «Стиль автора – це та сукупність особливостей творчості, яка відрізняє його твори від творів інших письменників» [5, с. 337]. Цю ідею підтримує також Х. Дідух, зауважуючи, що «ідіостиль – це сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших» [1].

Спостерігається найбільше вивчення проблеми ідіостилю у перекладознавстві, де триває активна дискусія щодо зв'язку особистості перекладача, його манери письма, права передати свою індивідуальність в результаті перекладу. Вивченням цього аспекту проблеми займаються О. Шум [9], О. Чепурна [8], Т. Кияк [3], М. Іваницька [2].

Важливе значення в даному дослідженні мають праці науковців, які вивчили проблему ідіостилю у літературознавчій площині. Зокрема Х. Дідух стверджує, що «визначення індивідуальних особливостей стилю письменника практично не можливе без більш-менш широким зіставлень з літературною мовою його часу як певною константою, на основі якої виявляються специфічні риси своєрідності твору» [1, с. 5]. До його твердження приєднуються К. Мелега [4], О. Чепурна [8]. Серед українських науковців можна виділити практиків, які займаються аналізом особливостей творів зарубіжних і українських письменників, таким чином вивчаючи поняття ідіостилю на основі творів конкретного автора (Ю. Соловей, О. Проценко, Ю. Дмитріва і Т. Семигінівська,

В. Пономаренко та ін.). У працях зарубіжних дослідників вивчається здебільшого поняття «стиль», науковим розвідкам у дослідженні ідіостилю приділяється мало уваги, зокрема це поняття розглядається в контексті вивчення стилю в загальному. Вивченням індивідуального стилю також займалися І. Томбулатова, Л. Мацько, М. Науменко, Л. Коткова, Н. Єсипенко, В. Іванишин, В. Григор'єв та інші. Актуальність дослідження ідіостилю Сартра в лінгвістичних колах визначається впливом екзистенціалізму на його індивідуальний стиль.

Досліджуючи зв'язок між автором і твором, простежується вплив різноманітних чинників. Поміж них варто відзначити найголовніші: життєвий досвід автора, внутрішні переконання, передані у специфічній словесній формі, які реалізуються в конкретних мовних одиницях, в особливій манері мовлення, яка типова саме для цього митця. Це створює його індивідуальну манеру самовираження або ідіостиль. Науковець І. Томбулатова визначила ідіостиль як систему характеристик змісту і форми, що властиві творам окремого автора [7], тобто манери письма, яка відрізняє твори одного письменника від іншого. Таким чином, всі твори конкретного автора набувають однакового тону так, що навіть не знаючи прізвища автора, читач може впізнати його роботу.

З іншого боку, не можна стверджувати, що ідивідуальний стиль виникає з народженням письменника і на його розвиток впливають тільки характер автора й інші психологічні чинники його як індивідуальності. І. Томбулатова дослідила праці про «психологію стилю» і визначила інші чинники, які роблять ідіостиль цілісним явищем. Зокрема дослідниця обґрунтувала, що сприйняття світу письменником і філософом значно відрізняються. У той час, коли письменник, переживши емоцію, старається описати її, і саме цим справляє враження на читача, у своїх творах філософ намагається обґрунтувати наукові концепції, які виникають у зв'язку з синтезом життєвого досвіду: «Письменник, на відміну від філософа, нічого не систематизує на кшталт наукового алгоритму (користуючись, наприклад, причинно-наслідковими зв'язками...)» [7, с. 134]. Жан-Поль Сартр відомий перед усім як відомий філософ, теоретик екзистенціалізму. Таким чином, його творчість спрямована не тільки на те, щоб викликати у читача емоцію, вона швидше несе в собі певний код. Сартр як філософ висловив тези екзистенціалізму в філософських творах, Сартр як письменник втілює цю філософію в художній літературі.

Для того, щоб вникнути в індивідуальний стиль Сартра, достатньо виділити ключові поняття, які розгортає філософія екзистенціалізму, відображена у його творчості: свобода особистості, право вибору, відчуження, абсурдність. Таким чином, одним із компонентів стилю Сартра стають спільні концепти, які прослідковуються в кожному творі, створюючи ідейне тло. Саме це І. Томбулатова називає *змістом* твору [9], який є складником індивідуального стилю автора.

Поряд зі спільним смисловим наповненням творів Сартра, їх змістом, стоїть *форма* [7], в якій автор передає свої філософські ідеї. Вибір лексики, особливості синтаксису, використання фігур стилю, символізму – усе це становить ще одну сходинку індивідуального стилю автора. Важливим стає не тільки те, про що пише письменник, але як саме він це робить, які для цього використовує засоби. У творах Сартра спостерігається відверта цинічна мова з прихованим символізмом, натуралістичні вульгарні описи з використанням деромантизованої грубої лексики. Одним з прикладів є опис агресивної, жорстокої поведінки дитини у новелі «Дитинство хазяїна», де головний герой відчуває задоволення від катування і вбивство комах і тварин: «Йому здавалося набагато цікавішим виривати ніжки в цвіркуна, бо той звивався у нього в пальцях, як дзига, а коли стиснути йому черевце, то з нього витікала жовта рідина» [6, с. 272-273]; «Люсьєнові конче хотілося помучити одного з тих звірів, які кричать, коли їм боляче, курку» [6, с. 273]. Простежується також вживання грубої лексики. У новелі «Стіна», наприклад, такими є слова сволоч, кретин, свиня, свинюка, падло. У новелі «Герострат» зображені агресивні маніакальні думки про збочення, садизм, мазохізм, вбивства голих дівчат: «Жінок я б не вбивав. Я б цілився їм у крижі. Або ж у литки, щоб танцювали» [6, с. 230]. На думку І. Томбулатової, «...авторська своєрідність у використанні мовних засобів формує творчу манеру письменника – індивідуально-суб'єктивну особливість втілення ідейно-художнього задуму» [7, с. 133].

Спираючись на дослідження науковців, можна зробити висновок, що проблема ідіостилу вивчається різнобічно. Спостерігається вплив різноманітних чинників на становлення індивідуального стилю автора. Індивідуальний стиль як цілісна система творів письменника – це складне явище, яке містить у собі ідейне тло, яке виражається конкретними мовними засобами, характерними для творів саме цього автора і допомагає краще зрозуміти його філософію і творчість. У творчості Жана-Поля Сартра спостерігається організація індивідуального стилю з двох сторін: вплив філософських ідей та

творчої манери, де перевага віддається вульгарній грубій лексиці та натуралістичним описам.

Список використаних джерел:

1. Дідух Х. І. Ідіостиль як відображення авторської картини світу. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm (дата звернення: 04.03.2019).
2. Іваницька М. Мовна особистість перекладача як об'єкт лінгвістичних досліджень / М. Іваницька // Українське мовознавство. КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – Вип. 41/1. – С. 97-101.
3. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.
4. Мегела К. І. Відтворення стильової своєрідності оригіналу у перекладі дискурсивних маркерів / К. І. Мегела // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – 2012. – Вип. 28. – С. 273-283.
5. Настенко С. В. Дослідження поняття «ідіостилю автора» крізь призму сучасних лінгвістичних парадигм / С. В. Настенко, Ю. Б. Голіневич-Куліш // Проблеми семантики, прагматики і когнітивної лінгвістики: Збірник наук. праць. – К.: Логос, 2011. – Вип. 20. – С. 336-342.
6. Сартр Ж.-П. Нудота. Мур. Київ, 1993. 464 с.
7. Томбулатова І. Індивідуальний стиль письменника: чинники та носії. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 04.03.2018).
8. Чепурна О. Лівгвостилістичні аспекти перекладу текстів художньої літератури. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/lingua/article/viewFile/884/908> (дата звернення: 06.12.2019).
9. Шум О. Співвіднесення ідіостилю автора і стилю перекладача (на матеріалі перекладу роману Ю. Андруховича «Рекреації» німецькою мовою). URL: <https://eprints.oa.edu.ua/4259/1/120.pdf> (дата звернення: 06.12.2019).

Романів Н.А.

студентка;

Тимчук О.Т.

кандидат філологічних наук, доцент,

Дрогобицький державний педагогічний університет

імені Івана Франка

ТОПОНІМІЧНИЙ КОМПОНЕНТ У СКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ ЯК ЗАСІБ ІМПЛІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕТНОСУ (НА МАТЕРІАЛІ ФО СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Пізнання географічного простору кожним окремим народом відіграє важливу роль у формуванні його національного менталітету.

Г.В. Гачев у своїх працях з культурології приділяє значну увагу впливові географічних та геополітичних чинників на формування національного менталітету різних народів. Він вважає, що природа, як «тіло землі» «зумовлює... модель світу...» [2, с. 63].

Географічні просторові відносини в мові та мовленні реалізуються за допомогою топонімів, а наука про них називається топонімікою. Топоніміка більшою мірою, ніж будь-яка інша лексична система, відображає особливості життя того чи іншого народу. Вибір відповідного засобу при створенні найменування або перейменування географічного об'єкта, дослідження суспільно-історичних явищ, в результаті яких з'явилася і оформилася географічна назва, соціально-культурологічні фактори виникнення топонімів стають об'єктами лінгвістичних досліджень [3, с. 58].

Певну роль у трансформації топоніма з власної назви в найменування-символ з яскраво вираженою національно-культурною семантикою відіграє процес фразеологізації, тобто процес семантичної адаптації топоніма, що полягає в збагаченні загального значення фразеологічної одиниці своїми етномаркованими асоціативними значеннями [4, с. 3]. Фразеологізація безпосередньо пов'язана з когнітивною лінгвістикою, яка, в свою чергу, дозволяє аналізувати процеси, що здійснюються при фразеологізації, тобто процеси створення фразеологічних концептів. Одна з проблем фразеологізації, на думку Л. В. Ковальнової, це утворення на основі денотативних мовних одиниць фразеологічного значення. Фразеологічне значення виступає основою фразеологічних концептів, володіючи, таким чином, ускладненою інформативністю, додатковим оцінним навантаженням [4, с. 95].

Фразеологічні одиниці з компонентом-топонімом відображають соціокультурну своєрідність, яка викликана умовами життя і особливостями історичного розвитку кожного окремого народу. Система образів, закладена в них, репрезентує світобачення цього народу, свідчить про його культурно-національний досвід і традиції. Через номінації географічних об'єктів фразеологічні одиниці повідомляють про своєрідні звичаї, способи мислення, історію та міфологію народу, адже саме вони зосереджують у собі культурно-історичну, етнічну, лінгвокультурологічну інформацію [7, с. 130].

У зв'язку з цим, національно-культурну семантику топонімічної фразеології слід розглядати з урахуванням того, що топонімічний компонент у складі фразеологічної одиниці втрачає ознаки імені власного і перетворюється з «оніма-топоніма» в «найменування-символ», що містить інформацію про історію етносу, його соціальне життя, його матеріальну і духовну культуру. При цьому топонімічний компонент в складі фразеологічної одиниці зберігає ономастичний за формою зв'язок із вихідним найменуванням [6, с. 9].

Фразеологічні одиниці з компонентом-топонімом є найбільш специфічними в національному відношенні мовними новоутворами, оскільки, на відміну від фразеологізмів інших тематичних груп, вони практично не містять паралелей в інших мовах (за винятком інтернаціональних фразеологізмів, до яких, в першу чергу, відносяться одиниці, створені на основі античної міфології і подій історії Старого і Нового Завітів). Одиниці, характерні для однієї мовної системи, але відсутні в іншій, називаються лакунарними. Л. К. Байрамова визначає лакунарну одиницю як таку, «що в іншій мові має прогалину, порожнечу, тобто лакуну – нульовий корелят лакунарної одиниці. Таким чином, лакунарна одиниця є приналежністю однієї мови, а лакуна – приналежністю іншої» [1, с. 43].

Лакунарні фразеологізми – це фразеологічні одиниці, що корелюють із фразеологічними лакунами мови, з якою зіставляється слово.

Фразеологічна лакуна – нульовий фразеологічний корелят лакунарного фразеологізму [1, с. 43].

Серед топонімів виділяються різні класи, такі, як гідроніми – географічні назви водних об'єктів, ороніми – назви піднятих форм рельєфу, ойконіми – назви населених місць; мікротопоніми – назви невеликих об'єктів, зазвичай відомі лише обмеженому колу людей, що проживають у певній місцевості.

Розглядаючи фразеологічні одиниці з ойконімічним компонентом вкажемо, що значна кількість географічних імен, які в них зустрічаються, є маловідомими або й зовсім не відомими.

Так, в англійській мові з ойконімом *'Smithfield'* – назва центрального м'ясного ринку в Лондоні – існують такі фразеологічні одиниці: *'Smithfield bargain'* – «нечесна угода», *'Smithfield match'* – «шлюб за розрахунком». Такі фразеологічні одиниці відображають негативну характеристику зазначеного географічного об'єкта.

Лакунарними є фразеологічні одиниці з елементом-топонімом, що виокремлює певну межу промисловості або сільського господарства, властиву даному географічному об'єкту. Наприклад, в англійській мові: *'Donnybrook Fair'* – «гучне збіговисько, базар»; *'Shipshape and Bristol fashion'* – «в повному порядку»; *'to grin like a Cheshire cat'* – «людина, яка постійно безглуздо посміхається». Існують такі пояснення щодо походження останньої фразеологічної одиниці:

1) графство Чешир завжди славилось своїми сирами. Клеймом фірми, яка виготовляла один із сортів чеширського сиру, була усміхнена котяча мордочка, у вигляді якої зображалися головки сиру;

2) сімейний герб однієї з шляхетних родин, що мешкала у Чеширі, був зображений у вигляді лева. Неодноразове копіювання герба художниками під час створення вивісок призвело до того, що грізний «цар звірів» став схожим на усміхненого kota [5, с. 12]. Хоча цей фразеологізм з'явився дуже давно, він став особливо популярним після публікації книги Л. Керолла «Аліса в країні чудес» [1, с. 44].

Англійська фразеологічна одиниця *'to fight like a Kilkenny cat'* – «боротися до взаємного знищення» також не має еквівалента в інших мовах, отже, є лакунарною.

Одна із версій оповідає про двох котів з міста Кілкенні в Ірландії, які, згідно з легендою, боролися, допоки від них не залишилися лише хвости. Боротися подібно до котів з Кілкенні означає боротися з хоробрістю до кінця, до повного знищення. Дещо жартівливий тон цієї фразеологічної одиниці дає можливість зрозуміти ставлення англійців до «ірландської впертості». Згідно з іншою версією, кілька солдатів у місті Кілкенні зв'язали для забави двох кішок хвостами і перекинули їх через мотузку для білизни, щоб поспостерігати за їх бійкою. Коли хтось послав за офіцером, щоб припинити цю жорстоку забаву, один із солдатів відрубав кішкам хвости, і вони розбіглися. На питання офіцера, звідки взялися закривавлені хвости, хтось відповів, що дві кішки билися до тих пір, поки не з'їли одна одну.

Лексикографічні джерела пропонують також різні варіанти тлумачення походження фразеологічної одиниці *'to send smb. to Coventry'*:

1) під час англійської буржуазної революції в Ковентрі існувала в'язниця, в яку відсилалися опоненти нової буржуазної влади. Ковентрі, таким чином, був місцем вигнання для роялістів;

2) мешканці Ковентрі відчували глибоку неприязнь до солдатів, розміщених у своїх будинках. Неприязнь мешканців міста стала причиною того, що служба в Ковентрі вважалася небажаним обов'язком, вираженням суспільного осуду. Фразеологізм дозволяє з'ясувати негативне ставлення простого народу до буржуазії у 18 столітті, а також непередбачуваність військової служби.

Як бачимо, проаналізовані приклади містять лакунарні одиниці, що відображають національні риси характеру, історію, традиції та звичаї англійського народу, отже, топоніми мають безліч асоціацій (національних, історико-культурних і т. п.), які відомі кожному носію мови, але мало відомі або зовсім не відомі тому, хто вивчає цю мову. Саме так лакунарність проявляється на рівні топонімічної лексики у складі фразеологічної одиниці.

Список використаних джерел:

1. Байрамова А. К. Введение в контрастивную лингвистику: Учебное пособие / Л. К. Байрамова. – Казань, 2004. – С. 43-44.
2. Гачев Г. В. Национальный космопсихологос / Г. В. Гачев // Вопросы философии. – 1994. – № 12. – С. 59–78.
3. Давлеткулова Л. Н. Топонимы в лингвокультурологическом аспекте (на примере географических названий графства Оксфордшир и Челябинской области): дисс. ... канд. филолог. наук / Л. Н. Давлеткулова. – Челябинск, 2014. – 220 с.
4. Ковалева Л. В. Фразеологизация как когнитивный процесс / Л. В. Ковалева. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. – 184 с.
5. Манушкина Г. П. Фразеологические единицы с компонентом «имя собственное» в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Г. П. Манушкина. – М., 1973. – 18 с.
6. Мороз О. А. Фразеологічні одиниці з компонентом «власне ім'я» в сучасній українській мові : структурно-семантичний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / О. А. Мороз. – Донецьк, 2002. – 19 с.
7. Новичков А. А. Авторские топонимы в романах фэнтези // Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2009. – С. 129-131.

Tarnovetska O.A., Beresovska N.O.

*English Language Teachers,
Chernivtsi Medical College BSMU*

GAMIFICATION AS AN ESSENTIAL PART OF SECOND LANGUAGE LEARNING

With the development of modern society, the field of second language learning has become more technology oriented. This adjustment in the teaching strategies is in accordance with the learners the educators are receiving in their classroom. Plenty of second language learners are part of a generation that Prensky describes as «Digital Natives» [5].

Effective learning happens when children and teenagers are fully engaged in what they are doing. Learning is not a passive experience, with knowledge floating through the air from the teacher for the student to absorb. It demands a high level of participation, concentration and motivation. If students find the lesson dull, their minds will wander, and the act of learning anything becomes an awful lot harder.

There are many ways to engage students in the topic of the lesson, but one of the most effective, though often misunderstood, is the use of games. Many people see the use of games in the classroom as a reward, which have no inherent value as a learning tool and are therefore a waste of time. However, when games are used properly, this could not be further from the truth [4].

As a pedagogical strategy, Gamification is basically new, but it has been used successfully in modern world. Gamification not only use game elements and game design techniques in non-game contexts [6], but also empowers and engages the learner with motivational skills towards a learning approach and sustaining a relax atmosphere. It is based in the success of the gaming industry, social media, and decades of research in human psychology. Basically, any task, assignment, process or theoretical context can be gamified [2].

When students play a game, they have clear goals, and a set of rules to follow to reach those goals, which give students both structure and motivation. It also forces students to interact with each other, which is incredibly important and often difficult for the teacher to achieve, especially with self-conscious teenagers. Games create a friendly and enjoyable learning environment, linking 'learning' with 'fun' in the students' minds.

Another benefit of the use of games is the motivation to work on our mistakes. An extremely difficult aspect of learning a new language is the fact

that students will make many mistakes at the beginning. It is a normal human reaction to become embarrassed when we make a mistake, and this makes it difficult for the teacher to persuade students to practice something new or to repeat a task to give it right [3]. With the use of games, this becomes a lot easier, as the teacher can give feedback immediately on any mistake, and students are motivated to try using language in order to win the game. Games also lend themselves to repetition, as students are always happy to repeat a game to have a second chance of winning, not realizing that they are perfecting their language at the same time.

Here are some reasons why to use games:

- they are great for those students who are shy or worried about making mistakes;
- students learn faster and comprehend more than with traditional learning alone;
- positive memories of learning;
- students are not afraid of getting a negative mark;
- co-operative games encourage teamwork, problem-solving and creativity;
- last but not the least – everyone loves to win.

We can judge on the positive effect of games depending on their genre. For an instance, quiz games can boost student’s knowledge, while puzzles can sharp their brain. There are also many games which helps to increase the vocabulary and some are just fun. So, that means, games have different purposes.

The most appropriate way of using games is for the students’ achievement. Games have a number of challenges as stand-alone assessments that are overcome when they function in a more formative classroom environment integrated with instruction [1].

The most complicated thing in the process of gaming is the way of assessing students. Every result has to be evaluated. For instance, each gaming task has a particular number of points and students can exchange them according to the existing table of bonuses. Here is an example how it works:

	<i>Bonuses</i>	<i>Points</i>	
		<i>Individual</i>	<i>Collective</i>
	A right to «forget» something without being taxed	10p.	—
	Skip one writing exercise	15p.	—
	Play a video game	30p.	—
	Watch a film in English to my choice	Min 5p.	100p.
	Watch a film in English to your choice	Min 10p.	200p.

Game-based assessment provides activity designed from beginning with engagement in mind. Elements from narrative to difficulty to the core activity loop are designed to maintain student attention and motivation [1]. There is a research-base suggesting that assessment in which students are more engaged and motivated result in more valid inference. This is the major thing that game-based assessment can offer over simulation-based assessment.

References:

1. Di Cerbo K., Ph.D. Current state of game-based assessment. October 13, 2016 in PreK – 12 Education.
2. Figueroa, J. (2015). Gamification to Enhance Second Language Learning. Digital Education Review. Puerto Rico Universidad del Este.
3. Heckhausen, J., Heckhausen, H. (2008). Motivation and Action. Cambridge University Press, Cambridge.
4. Kapp, K. (2012). The Gamification of Learning and Instruction. San Francisco, CA: Pfeiffer.
5. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do they really thing differently? On the Horixon, 9(6), 1-9.
6. Werbach, K and Hunter, D. (2012). For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business. Philadelphia, PA: Wharton Digital Press.

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Карпенко Н.О.

магістр,

Науковий керівник: Полюк І.С.

доцент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ІНТЕНЦІЙ В УКРАЇНОМОВНИХ ДОГОВОРАХ

Прагматика ввела в ужиток мовознавства поняття комунікативного наміру. Будь-який текст відображає певну інтенцію і створюється для досягнення поставленої мети. З одного боку, способи викладу співвідносяться з логічними операціями, що відображають основні форми і закономірності мислення, з іншого – мають комунікативну інтенцію, яка спрямована на вирішення комунікативно-прагматичних завдань. При цьому текст певним чином оформлюється і подається в розрахунку на певну аудиторію. З цих позицій в тексті документів різних видів відбивається процес мовного спілкування, що здійснюється за допомогою спеціальних прийомів викладу.

Головною метою офіційних документів є встановлення відносин і умов, що зв'язують дві і більше сторони, які можуть бути представлені державою, громадянами, підприємствами, урядами. Одним із видів офіційних документів являється договір. Основними сторонами є замовник, текст і виконавець. Текст в україномовних договорах виступає в якості когнітивного і комунікативно-діяльнісного медіума між замовником і виконавцем, забезпечуючи їх взаємодію. Договірний текст неодмінно відображає стратегію замовника в його діалозі з виконавцем. Тому одну з важливих галузей дослідження прагматики становлять саме договірні тексти, що пояснюється їх актуальністю та важливою роллю у житті сучасного суспільства [3, с. 20].

Сторонам договірних текстів відповідають три взаємопов'язані елементи: комунікативна інтенція (мета комунікації), функціональні параметри тексту і комунікативний ефект. Як відомо, інтенція відноситься

до екстралінгвістичних факторів текстотворення. Іntenцію розглядають як «установку на зміст майбутнього висловлювання». Іntenція – це сполучення «потреби, мотиву і мети» [1, с. 136]. Замовник, маючи свою іntenцію, від якої залежить наповненість тексту, повинен ураховувати і іntenцію виконавця, який очікує отримати текст з певними компонентами. Це очікування замовник намагається задовольнити заради отримання прагматичного ефекту. Іншими словами, замовник намагається досягти своєї мети, здійснюючи певну діяльність, яка визначається потребами та мотивом того ж замовника [4, с. 54].

Комуникативна іntenція є основним фактором, на основі якого відбувається формування тексту. Вона відіграє вирішальну роль у визначенні структурно-семантичних особливостей договірної тексту, таких як вибір композиції тексту, характер тема-рематичних відношень, темпоральна перспектива і модальність тексту (наприклад, *виконавець надає замовнику послуги щодо експлуатації будівельних машин та механізмів, а замовник приймає зазначені послуги та оплачує їх вартість на умовах цього договору; сторони прикладуть всі зусилля, щоб вирішити спори шляхом переговорів*) [2]. Також визначає відбір засобів мовного вираження прагматичного змісту в тексті, які включають граматичні (категорія дієслівного часу), лексичні (перформативні дієслова) і лексико-граматичні (модальні дієслова) засоби [3, с. 21].

Україномовний договірний текст характеризується максимальним ступенем когерентності, що досягається функціонуванням в ньому граматичних (вживання дієслівних часів: *договір набирає чинності; уклали даний договір; виконавець бере на себе зобов'язання; замовник має право вимагати; сторони несуть відповідальність; договір розривається*) і лексико-граматичних засобів (вживання модальних дієслів, анафоричних і катафоричних засобів, прийменникових словосполучень, слів-субститутів, артиклів: *виконавець зобов'язаний; замовник має право; слід своєчасно; виконавець змушений*, які забезпечують як внутрішньотекстові (ендофоричні) зв'язки, так і зовнішні (екзофоричні) зв'язки тексту з релевантними для нього пресупозиціями та екстралінгвістичним контекстом [2; 4, с. 78].

Відмітимо, що внутрішня цілісність договірної тексту забезпечується, насамперед, жорсткістю семантичної структури цього тексту, представленої тематичним ядром тексту і пов'язаними з ним номінаційними і комуникативно-номінаційними ланцюжками. Останні, утворюючись з кореферентних в прагматичному відношенні речень (показником такої кореферентності є присутність в складі речень

перформативних дієслів або іллокутивних іменників, які відповідають за своїм значенням комунікативній інтенції тексту: *виконавець наполягає; вимагає*, забезпечують прагматичну цілісність договірного тексту.

Цікаво, що договірні норми, побудовані за моделлю експліцитно перформативних речень, містять найбільш виражені зобов'язання сторін, в порівнянні з нормами, побудованими за допомогою речень з дієсловами деонтичної модальності або конотативних речень. З цього випливає, що за ступенем насиченості договірного тексту перформативно вжитими дієсловами і іменниками відповідної семантики, тобто за показником відносної щільності комунікативно-номінаційного ланцюжка, що відбиває прагматичну цілісність договірного тексту, можна судити про зацікавленість сторін у вираженості акта прийняття взаємних зобов'язань. Найбільша відносна щільність комунікативно-номінаційного ланцюжка спостерігається в договорах з найбільш істотних питань і які потребують особливо детальної регламентації відносин між сторонами. Це договори з питань безпеки, військові угоди, договори про використання атомної енергії в мирних цілях, про встановлення авіаційного сполучення між державами, про надання фінансових кредитів і позик [3, с. 23].

Отже, всі прагматичні і структурно-семантичні елементи договірного тексту утворюють систему, в якій мовна форма прагне до максимально адекватного відображення його комунікативно-інтенціонального змісту. Така єдність пропозиційної і комунікативно-інтенційної віднесеності тексту договору створює умови для ефективного функціонування україномовних договорів як нормативних актів права.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь / Н. Д. Арутюнова. – М. : Советская Энциклопедия, 1990. – С. 136-137.
2. Договір «Надання послуг на експлуатацію будівельних машин і механізмів» № 02/08/18 від 02 січня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: C:/Users/WishMasterOk/Downloads/документи%20мат-тех%20база..pdf
3. Кістяник В. І. Правова аргументація: сучасні підходи до її розуміння в зарубіжних дослідженнях / В. І. Кістяник // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2012. – С. 20-23.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: [підручник] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Данильченко А.М.

викладач,

Державний університет «Житомирська політехніка»

КАРТИНА СВІТУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНОЮ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Мова за всіх часів залишалася найбільш яскравою ідентифікуючою характеристикою етносу, ще Піфагор «для пізнання вдач якого ні є народу» радив насамперед вивчити його мову. Проте, макролінгвістична проблематика (мова vs суспільство/культура/особистість), інтерес до якої досяг свого апогею в працях В. фон Гумбольдта, Г. Штейнталя, К. Фосслера й О.О. Потебні, у першій половині ХХ ст. була відтиснута на другий план досягненнями структуралізму, що обмежувався дослідженням мови «у собі і для себе». Однак уже з кінця минулого століття в рамках зміни наукової парадигми гуманітарного знання маятник починає рухатися в зворотню сторону, і на місце пануючої сциєнтистської системно-структурної і статичної парадигми приходять парадигма антропоцентрична, функціональна, когнітивна і динамічна, що повернула людині статус «міри всіх речей» і, що повернула його в центр світобудови. На новому витку спіралі пізнання фокус дослідницької уваги закономірно зміщується з вивченого вже центра на проблемну периферію і закріплюється на стику областей наукового знання: виникають етнопсихологія, психолінгвістика, когнітивна психологія, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, усередині яких процес міждисциплінарного синтезу і симбіозу продовжується, приводячи до вичленовування, наприклад, усередині останньої етнопсихолінгвістики, етносемантики і навіть етнофразеології [2, с. 64]. Увага лінгвістів не випадково почала концентруватись на когнітивних аспектах мови та мовлення. Цей процес зумовлено зміною наукової парадигми та становлення парадигми антропологічної лінгвістики, яка розглядає мову не як певну іманентну систему, а як систему, що є тісно

пов'язаною з мисленням, духовно-практичною діяльністю людини, її особистістю та знаннями про світ.

Сучасні когнітологи, зокрема М. Джонсон, стверджують, що ми сприймаємо та розуміємо світ головним чином на основі нашого фізичного досвіду. Світ не є індеферентним потоком інформації, що підлягає обробці. Когніція організує в мисленні людини процес смислоутворення та використання значень. Саме значення стає спільним спадком людей, що належать до певної культури, лише в межах цієї культури [1, с. 8].

Спираючись на логіко-філософське положення про взаємозв'язок мови і мислення, розмежовують мовну та концептуальну картини світу.

Мовна і концептуальна картини світу тісно пов'язані між собою, при чому перша ніби «вбудована» в другу. У процесі творення концептуальної картини світу приймають участь різноманітні типи мислення. Концептуальна картина світу – це глобальна, цілісна система інформації про універсам, що знаходиться у розпорядженні індивіда. Її формування на основі чуттєвої, предметно – пізнавальної діяльності людини є результатом роботи свідомості [3, с. 35].

Концептуальна картина світу – це не простий набір «фотографій» предметів, процесів, властивостей, оскільки вона включає не тільки об'єкти, що відображаються, а й позицію суб'єкта, його ставлення до цих об'єктів. При цьому позиція суб'єкта – це також реальність, як і самі об'єкти [5, с. 61].

Кожний народ, залежно від тих чи інших культурних традицій, може вкласти дещо відмінний зміст у те чи інше поняття, а отже, і тою чи іншою мірою по-різному представляти значення мовного знаку. Концептуальна картина світу є специфічною для кожного етносу, вона формується, спираючись на матеріальну, соціальну, духовну культуру даної мовної спільності, а тому може свідчити про її культурно-національний досвід і традиції.

Мовна картина світу включає всі мовні одиниці, якими вона володіє. Мовна картина світу означає мовне втілення світу, що розуміється і самої людини як частини світу [4, с. 23]. Вона визначає особливості ставлення людини до її оточення і задає певні норми вербальної поведінки. При оцінці картини світу важливо пам'ятати, що картина світу не є дзеркальним відображенням світу і не відкрите "вікно" у світ, а саме картина, тобто інтерпретація, акт світорозуміння, і що вона залежить від призми, через яку відбувається світобачення.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю.Ф. Образ человека по данным языка: попытка системного анализа // Вопр. языкознания. – 1995. – № 1. – С. 7-67.
2. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 64-72.
3. Євграфова А.О. Символ у мовній картині світу // Філологічні науки. Збірник наукових праць. – Суми: СумДПУ, 2002. – С. 33-41.
4. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. – М.: Наука, 1990. – 108 с.
5. Маслова В.А. Языковая картина мира и культура // Материалы Междунар. науч. конф. «Когнитивная лингвистика конца XX века». – Ч. 1. – Минск: Изд-во МГЛУ, 1997. – С. 59-64.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Білоусова О.О.

студентка,

Науковий керівник: Головня А.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний авіаційний університет

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У ТЕКСТАХ ПАРФУМЕРНОЇ ІНДУСТРІЇ

Тексти парфумерної індустрії мають певну специфіку, оскільки відносяться до, так званого, публіцистичного дискурсу. У сучасних лінгвістичних розвідках поняття дискурсу пояснюють по-різному, серед його тлумачень виокремлюємо таке: «дискурс – зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, розглянутий в контексті подій; мовлення, розглянуте як цілеспрямований, соціальний акт, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах)» [3, с. 136]. Публіцистичний же дискурс, характерною особливістю якого є комунікативно-прагматична спрямованість, вирізняється тим, що у процесі подачі інформації не лише інформує, а й здійснює соціально-психологічний вплив на аудиторію через переконання, навіювання [5].

Здатність тексту впливати на адресата досягається за допомогою експресивності. Різниця функціонального використання експресивних мовних засобів в різноманітті видів суспільно-мовної практики ускладнює їх сувору класифікацію за єдиною ознакою. Тому вивчення експресивних засобів конкретних мов, як правило, входить до відповідних розділів фонетики, граматики, лексикології та стилістики цих мов [3, с. 591]. У цьому разі нас цікавить лексичний рівень, де способами вираження експресивності є лексично-стилістичні засоби та стилістично-маркована лексика, в межах якої і виокремлюють термінологічну.

Для кожної сфери людської діяльності характерною є наявність притаманних лише їй термінів. Кожна галузь оперує власними термінами, які формують термінологічну систему певної підмови.

Галузь парфумерії не є винятком, хоча й досі залишається недостатньо дослідженою в цьому аспекті. Питання про специфіку термінів та способи їх перекладу займають особливе місце в мовознавстві. Дослідженню перекладу англійської термінологічної лексики свої роботи присвятили такі лінгвісти та науковці, як В.І. Карабан, Л.Л. Нелюбін, В.С. Виноградов, В.Н. Комісаров, А.В. Крижанівська, Е.Ф. Скороходько, Ф.О. Циткіна, Л.П. Білозерська, М.С. Зарицький, В.В. Коптілов, В.П. Даниленко, Н.Г. Александрова, Л.А. Бондар, Х.В. Мелько, І.Р. Бовсуновська, і зараз вчені все більше уваги приділяють питанням функціонування фахової термінології у мові. Беручи до уваги їх дослідження, доходимо висновку, що для досягнення якісного та професійного перекладу, зокрема в галузі парфумерії, необхідно визначити особливості перекладу термінів, а також виокремити перекладацькі трансформації, що застосовуються як спосіб їх перекладу.

Для аналізу термінологічної лексики у парфумерній галузі була сформована вибірка статей з сайту *Fragrantica*, який є онлайн-енциклопедією парфумерії, журналом парфумерії та спільнотою любителів парфумерії. Статті подано англійською мовою, а також перекладено на українську. Тепер переходимо безпосередньо до аналізу і розглянемо наступні приклади:

1. За допомогою такого способу як еквівалентний переклад слова «*musk*», «*ambergris*», «*coumarin*», «*castoreum*», «*ketones*», «*phenylacetat*», «*olfactory*», «*chypre*» було передано як «мускус», «амбра», «кумарин», «кастореум», «кетони», «фенілацетат», «ольфакторний», «шипровий» відповідно. Вибір такого способу перекладу пояснюється тим, що значення терміну вихідної мови співпадає із значенням у мові перекладу [1].

2. Модуляція або смислове узгодження – це один з видів лексико-семантичних заміन в перекладі, під яким мається на увазі заміна слова/словосполучення мови-джерела одиницею мови перекладу, значення якої впізнається не на базі словникових відповідностей, а логічно виводиться з контексту [2, с. 248]. Наприклад, в реченні «*As for beaver musk, its vanilla kick has been replaced by all of the myriad of vanilla/vanillin/coumarin and other similar compounds that we have been churning out over the past century or so.*» термін *kick* було передано як *відтінок*. Перекладач би інакше переклав це слово, якби речення не мало приналежності до парфумерії та не транслювало такого сенсу. Те ж саме відбулось і в іншому реченні «*The phenylacetates are very nice imitators of honey and its nuances.*», де термін *nuances* також переклали

як *відмінки*. Яскравим прикладом модуляції є таке речення «*So, endangered sandalwood trees are less prone to poaching because now there are santals which economically mimic rare and expensive sandalwood.*». З огляду на контекст, *santals* тут перекладено як синтетичні замінники.

3. При відтворенні речення «*A clever group of curious chemists studied ambergris and found that it had a structure resembling clary sage, which is used to make the modern ambergris substitutes like Ambroxan.*» використовувалось калькування, а саме *clary sage* переклали як *мускатна шавлія*, замінюючи складові частини їх відповідниками у мові перекладу [2, с. 173].

4. Вищезазначене речення привертає до себе увагу також тому, що термін *ambroxan* залишили без змін (тобто в оригіналі) в перекладеному тексті, що є досить дивним, оскільки у нього є український еквівалент *амброксан*.

Отже, на основі викладеного можна зробити висновок, що переклад термінів в галузі парфумерії має певну специфіку, а також існують способи перекладу, що притаманні для відтворення термінології сфери парфумерії. У відсотковому співвідношенні на еквівалентний переклад припадає 61,5% , на модуляцію – 23,1%, на калькування – 7,7%, а також 7,7% термінів в перекладеному тексті залишили в оригіналі.

Список використаних джерел:

1. Вороніна Г.Р. Шляхи ефективного вивчення професійно-орєнтованої термінології студентами технічних спеціальностей / Г.Р. Вороніна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1135>
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М.: Большая рос. энцикл., 2002. – 709 с.
4. Сайт Fragrantica. URL: <https://www.fragrantica.com/>
5. Чоповська Л.В. Відтворення засобів експресивності англомовного публіцистичного дискурсу українською мовою / Л.В. Чоповська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/chopovska_vidtvorennia.pdf

Клованич А.Ю.

магістрантка,

Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАСТОСУВАННЯ ПАРАЛЕЛЬНИХ КОРПУСІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Лінгвістичні проблеми термінології завжди привертали увагу дослідників. До однієї з найважливіших проблем належать, зокрема, дослідження медичної терміносистеми. Незважаючи на те, що медична термінологія не раз ставала об'єктом вивчення у лінгвістичних студіях, проте питання еквівалентного перекладу медичних термінів у дискурсі інструкцій до лікарських препаратів (далі – ЛП) із застосуванням корпусних технологій потребує подальшої розробки.

Мета даного дослідження – встановити способи адекватного та еквівалентного відтворення медичної термінології в англо-українських перекладах в дискурсі англомовних та україномовних інструкцій до ЛП.

Матеріалом дослідження послуговували медичні терміни (1882 англійських та 1882 українських) з текстів інструкцій до ЛП. Оскільки матеріал будь-якого дослідження в корпусній лінгвістиці має бути хронологічним та тематично однорідним, то для дослідження було обрано 100 інструкцій, по 50 кожної із досліджуваних мов. Інструкції до медичних препаратів відібрані з інтернет-ресурсів Міністерства охорони здоров'я України та з офіційних сайтів виробників Великої Британії і США.

На першому етапі було сформовано джерельну базу даних і на її основі укладено дослідницький корпус. В руслі мети і завдань нашого дослідження нас перш за все цікавлять паралельні корпуси, при визначенні яких спостерігається значна розбіжність у тлумаченні термінологічних понять. Так, у зарубіжній лінгвістиці під корпусом паралельних текстів, чи паралельним корпусом текстів, розуміють: «депозитарій перекладів» [4, с. 128]; «вихідні тексти та їх переклади» [3, с. 14]. Українські дослідники визначають це явище як «єдність підмножини оригінальних текстів та підмножини їх перекладів на іншу(і) мову(и)» [2, с. 90]; «перекладацький корпус на мові оригіналу та відповідних текстах мови перекладу» [1]. Ю. Дем'янчук вважає, що багатомовні корпуси можуть бути двох типів: вирівняні або паралельні (aligned) і не вирівняні (not aligned). «Вирівняність» означає, що в корпусі існує чіткий зв'язок між одиницями перекладу, які відповідають один одному: можна швидко знайти, як те чи інше слово

перекладається на іншу мову. До кожної фрази існує мовний відповідник та його еквіваленти іншою мовою [1, с. 286]. М. Михайлов вважає, що до ПКТ можна віднести і діахронічні паралельні корпуси текстів, які складаються з текстів на більш ранньому варіанті мови і їх перекладів на сучасну мову, транскрипційні корпуси текстів, що включають тексти на літературній мові, прочитані носіями різних діалектів, а також корпуси, що включають оригінальні тексти на кількох мовах, близькі за тематикою, структурою та жанром.

Всі ці визначення не суперечать одне одному, а описують новий лінгвістичний феномен з різних боків. Наше дослідження передбачає побудову паралельного корпусу текстів інструкцій до медичних препаратів англійською та українською мовою з метою всебічного аналізу перекладу медичної термінології. Оскільки, тексти український та англійських інструкцій значно відрізняються за структурою, це не може бути паралельний вирівняний корпус. Отож будемо вважати, що найбільш відповідною назвою для нашого корпусу буде паралельний порівняльний корпус, що вміщує оригінальні тексти англійською та українською мовами, аналогічні за тематикою та жанром, та спробуємо окреслити методику його укладання.

Структурно сучасний корпус текстів складається з двох частин: власне розмаркованого тексту з описом та програмою для маніпуляції текстовими даними, яку прийнято називати корпусним менеджером. Оскільки реалізація мети нашої студії не передбачає створення корпусного менеджера, ми зупинилися на розмітці текстових матеріалів дослідження, яка була проведена за усталеною на сьогодні традицією засобами мови XML.

Тексти були програмно опрацьовані з використанням наступних позначок (тегів):

<medterm > – позначає межі дослідницького корпусу; <term> – позначає межі інформації про термін; <eng> – позначає межі інформації про англійський термін; <engwrđ> – англійський термін; <estrclass> – структурна характеристика англійського терміна; <esemclass> – семантична характеристика англійського терміна; <estlclass> – функціонально-стилістична характеристика англійського терміна; <ukr> – позначає межі українського терміна; <ukrwrđ> – український переклад англійського терміна; <ustrclass> – структурна характеристика українського терміна; <usemclass> – семантична характеристика українського терміна; <ustlclass> – функціонально-стилістична характеристика українського терміна; <trans> – спосіб перекладу.

В результаті ми одержали дослідницький паралельний порівняльний корпус, фрагмент якого подано на рис. 1.

```

<?xml version="1.0" encoding="UTF-8" standalone="yes"?>
<medterm xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance">
  <term>
    <eng>
      <engwrld>abscess</engwrld>
      <estrclass>S</estrclass>
      <esemclass>Ds</esemclass>
      <estlclass>SpT</estlclass>
    </eng>
    <ukr>
      <ukrwrld>абсцес</ukrwrld>
      <ustrclass>S</ustrclass>
      <usemclass>Ds</usemclass>
      <ustlclass>SpT</ustlclass>
    </ukr>
    <trans>VS</trans>
  </term>
  <term>
    <eng>
      <engwrld>absorption</engwrld>
      <estrclass>S</estrclass>
      <esemclass>Ch</esemclass>
      <estlclass>SpT</estlclass>
    </eng>
    <ukr>
      <ukrwrld>абсорбція</ukrwrld>
      <ustrclass>S</ustrclass>
      <usemclass>Ch</usemclass>
      <ustlclass>SpT</ustlclass>
    </ukr>
    <trans>Trc</trans>
  </term>

```

Рис. 1. Фрагмент кінцевого корпусу дослідження

Джерело: розроблено автором

З погляду здійснення наукових студій над українськими та англійськими термінами й визначення їх реалізаційної специфіки, метою створення корпусу текстів інструкцій до лікарських препаратів є забезпечення емпіричним матеріалом наукових досліджень; еволюційний перехід від традиційних методів дослідження термінології до корпусних, що передбачає наявність, зокрема, електронної форми організації текстових даних; створення джерельної бази для проведення лінгвостатистичних досліджень при співставленні типологічних характеристик українських та англійський медичних термінів та бази словника для їх перекладу.

На основі укладеного корпусу ми визначили продуктивні способи перекладу лексичних та структурних особливостей медичних термінів у текстах англомовних інструкцій до ЛП. Найчастотнішими прийомами перекладу медичних термінів у досліджуваному корпусі виділені наступні: словниковий відповідник; транскодування; калькування; контекстуальна заміна; перmutація; транспозиція; описовий переклад.

Результати кількісного дослідження на рис. 2.

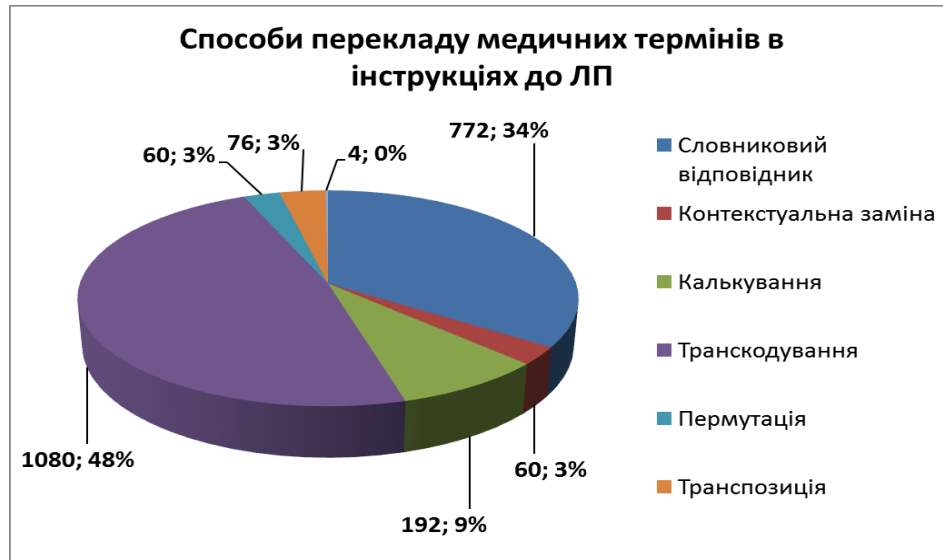

Рис. 2. Способи перекладу медичних термінів в інструкціях до ЛП

Джерело: розроблено автором

Отже, під час вивчення корпусу текстів медичних інструкцій до лікарських препаратів найбільшу частину перекладацьких трансформацій під час перекладу складає транскодування (транскрипція або транслітерація) (48,13%), словниковий відповідник (34,4%), менша частина трансформацій припадає на калькування (8,56%), транспозицію (3,39%), контекстуальну заміну (2,67%), пермутацію (2,67%), значно менший відсоток складає описовий переклад (0,18%). На нашу думку, це свідчить про достатню кількість лексико-граматичних відповідників української мови.

Подальші перспективи нашого дослідження вбачаємо у використанні зібраного матеріалу у подальших різноаспектних дослідженнях з використанням інформаційних технологій, а також у доповненні зібраного матеріалу аналогічними за формою лінгвальними даними.

Список використаних джерел:

1. Дем'янчук Ю.І. Паралельний корпус текстів: теоретико-методологічний та лексикографічний аналіз, принципи застосування / Ю.І. Дем'янчук // Записки з українського мовознавства. Вип. 24. Т. 1. Одеса: ПолиПрин, 2017. С. 285-293.
2. Демська О. Текстовий корпус: ідея іншої форми / Оріся Демська. – К.: ВПЦ НаУКМА, 2011. – 282 с.
3. Anderman G. The Linguist and the Translator / G. Anderman, M. Rogers // Incorporating Corpora. The Linguist and the Translator. – Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 2008. – P. 5-17.
4. Teubert W. Corpus linguistics and lexicography / Wolfgang Teubert // Text corpora and multilingual lexicography. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2007. – P. 109-133.

Лісовська А.Ю.

студентка,

Науковий керівник: Калита А.А.

доктор філологічних наук, професор,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ В ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ НА МАТЕРІАЛІ ФРАНКО-УКРАЇНСЬКИХ ВЕБ-САЙТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Розвиток мережі Інтернет в останні десятиліття викликав кардинальні зміни у глобальному та національному інформаційному просторі. Сьогодні мережа Інтернет виступає універсальною платформою для надання величезної кількості різноманітних послуг (інформаційних, комунікаційних, фінансових, консалтингових тощо), без яких важко уявити життя сучасної людини [2, с. 68].

Серед найважливіших елементів цієї мережі є веб-сайти, які можуть містити різноманітний контент або інформаційне наповнення: тексти, зображення (малюнки, фотографії, картини тощо), аудіо (мова, музика тощо), відео (відеофільми, кінофільми), тощо [там само].

Існують різні визначення та класифікації веб-сайтів. У технічному плані сайт, який за твердженням О.А. Баранова, є місцем у мережі Інтернет, що визначається своєю Інтернет-адресою [1, с. 29]. Подібне визначення веб-сайту знаходимо у роботі А.В. Кільченко, О.В. Тебенко та Н.М. Матросової [4], які розглядають веб-сайт як вузол або ділянку, що є набором зв'язаних веб-сторінок, розміщених в одному домені.

Актуальність обраної тематики полягає в тому, що попри широкий спектр лінгвістичних розвідок, зосереджених на вивченні інтернет-дискурсу, лишається низка проблем, які ще не отримали належного висвітлення в сучасній лінгвістиці. Поза увагою науковців залишається, зокрема, аналіз особливостей побудови Інтернет-дискурсу в аспекті тактико-стратегічної діяльності адресанта. Тому **мета** роботи полягає у виявленні типових комунікативних стратегій і тактик Інтернет-дискурсу на прикладі офіційних французьких та українських веб-сайтів міжнародних організацій.

Об'єктом дослідження виступають комунікативні стратегії французьких текстів веб-сайтів.

Предметом є тактики, що реалізують комунікативні стратегії у французьких та українських текстах веб-сайтів.

У ході дослідження встановлено, що текст веб-сайту є *мультимодальним*. Він поєднує в собі різні семіотичні системи: вербальний текст, фото, графічні, аудіо– та відео-елементи, які, з одного боку, дозволяють користувачеві з легкістю знайти необхідну інформацію, з іншого – забезпечують реалізації комунікативних інтенцій адресата [6, с. 317].

Поняття комунікативної інтенції стало узагальнюючим для великої кількості комунікативних завдань, які людина щоденно вирішує у спілкуванні з іншими. При спілкуванні вона прагне проінформувати, переконати, попросити, погодитися, спонукати, вимагає, заперечує, ділиться думками та оцінками [3, с. 159].

Крім того, ми встановили, що текст веб-сайту характеризується взаємозв'язком речень, які об'єднуються граматичними, лексичними та іншими засобами. Це свідчить про те, що такий текст має *комунікативну цілісність*. Комунікативна цілісність реалізується у своєрідній схемі, коли кожне наступне речення продовжує і доповнює те, про що було висловлено в попередній, і водночас сприяє висвітленню єдиної загальної теми [5]. При цьому реалізуються різноманітні комунікативні стратегії і тактики.

Оскільки метою Інтернет-дискурсу є інформування про різні явища і формування свідомості суспільства, її досягнення потребує залучення широкого арсеналу комунікативних стратегій і тактик, позаяк стратегія розглядається як реалізований намір мовця, спрямований на досягнення діяльнісних цілей [3, с. 159]. Кінцевий результат залежить, як зауважує автор, від уміння чи невміння адресанта використовувати різноманітні тактики [там само].

У лінгвістичній літературі відомі різні класифікації комунікативних стратегій. У ході цього дослідження нам удалося виокремити комунікативні стратегії, притаманні досліджуваному типу текстів.

Серед них зареєстровано стратегію оптимальної самопрезентації, що реалізується у правильному доборі мовних засобів при висвітленні інформації про організацію, наприклад: *Retrouvez ici les dernières news de FM Logistic, ainsi que les contenus médias à télécharger. Tm розміщено останні новини та media-матеріали компанії FM Logistic, які можна завантажити (2)*. У наведеному прикладі можемо побачити як для реалізації цієї стратегії застосовується тактика здобування прихильності, завдяки якій автор дає можливість завантажити матеріали й ознайомитися детальніше з діяльністю компанії.

Наступний приклад також демонструє застосування стратегії оптимальної самопрезентації, у межах якої реалізуються тактика самопросування і тактика здобуття прихильності, наприклад: *Avec plus de 50 événements organisés en 2017, la CCIFU fait partie des acteurs majeurs de l'animation de la communauté franco-ukrainienne. Organisant plus de 50 événements en 2017, la CCIFU est l'un des acteurs majeurs de l'animation de la communauté franco-ukrainienne (1).*

Крім того, ми встановили кліше, притаманні багатьом сайтам, які виконують інформативну функцію, реалізуючи стратегію організації мовленнєвого висловлювання, яка у наведених прикладах застосовується для повідомлення додаткової інформації. Наприклад:

Pour plus d'informations, merci de contacter. За більш детальною інформацією звертайтеся до (1). Pour toute précision, vous pouvez contacter. Для більш детальної інформації прохання звертатись до (3).

Зауважимо, що такі кліше зазвичай локалізуються в кінці тексту веб-сайта, а отже, можемо стверджувати, що вони виконують роль кінцівки тексту, тобто у структурному плані відіграють велике значення.

У ході дослідження виявлено, що цілісність разом з прагматичною зв'язністю є наскрізними, впливаючи при цьому на кожне речення в тексті. Це є підтвердженням того, що текстам веб-сайтів як і будь-яким текстам притаманна комунікативна цілісність. Однак, речення при перекладі може:

– деталізуватись (дописуються вагомі деталі, які допоможуть українському читачеві краще зрозуміти те чи те питання): **CONTACT. *Контакти: Зацікавлені кандидати можуть отримати додаткову інформацію стосовно Премії бізнес-леді від CCIFU за такими електронними адресами (1).*** Цей приклад свідчить про застосування інформативної комунікативної стратегії, яка шляхом добору вербальних засобів допомагає точніше повідомити україномовного адресата.

– оминаються деталі (інколи це спрощує повідомлення й видозмінює смисл, а інколи зовсім не впливає на нього), наприклад: *FM Logistic attache une grande importance au respect de l'environnement ainsi qu'à celui de ses acteurs majeurs et aligne donc sa stratégie d'entreprise «Ambition 2022» aux 4 piliers du développement durable. З моменту утворення FM Logistic почуття відповідальності є невід'ємною частиною корпоративної культури компанії і сприяє її подальшому розвитку (2).* У перекладі не повідомляється назва компанії «Ambition 2022». Це розглядається нами як приклад комунікативної стратегії організації мовленнєвого висловлювання та підтримання уваги із

застосуванням тактики ухилення від надання певної інформації. Водночас ми можемо припустити, що перекладач ураховуючи цільову аудиторію сайту, країну та інші фактори, може опускати точність деяких даних, які, на його думку, український читач не зрозуміє.

Тому разом із текстом веб-сайту важливо, на наш погляд, паралельно розглядати питання його *локалізації*, оскільки переклад цього типу текстів не завжди повний, еквівалентний переклад, який дуже часто може кваліфікуватися як адаптація такого тексту для певної аудиторії. Таким чином, нами було встановлено, що такі французькі компанії, як *Axa, Danon, L'oréal, Airbus, Auchan, Leroy Merlin, Michelin* мають абсолютно різні французький та український сайти, що пояснюється локалізацією веб-сайту під певні ринок, аудиторію, країну тощо.

Підсумовуючи описане вище, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на тому, що під текстом веб-сайту в роботі розуміється динамічна єдність, розташована під певною адресою у мережі Інтернет, що має контент, а саме: інформаційне наповнення, ілюстративний та графічний матеріал. Це свідчить про мультимодальність тексту веб-сайта, якому властива комунікативна єдність усіх його складових. У текстах веб-сайтів можуть реалізовуватися різні стратегії: стратегія оптимальної самопрезентації (тактика самопросування, тактика здобуття прихильності), стратегія організації мовленнєвого висловлювання та підтримання уваги (тактика повідомлення додаткової інформації, тактика ухилення від надання певної інформації), а також інформативна комунікативна стратегія (тактика повідомлення інформації).

Список використаних джерел:

1. Баранов О. А. Правове регулювання ЗМІ, що використовують Інтернет-технології / О. А. Баранов // *Правова інформатика*. – 2012. – № 2. – С. 28–37.
2. Бурило Ю. П. Веб-сайт як інформаційний ресурс та об'єкт права інтелектуальної власності / Ю. П. Бурило // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. – 2015. – С. 67–70.
3. Гудзь Н. Комунікативні стратегії і тактики у сучасному англomовному екологічному інтернет-дискурсі / Ніна Гудзь. – С. 155–168.
4. Кільченко А. В. Базові поняття і терміни веб-технологій / А. В. Кільченко, О. І. Поповський, Н. М. Матросова. – Київ, 2014. – 49 с.
5. Палихата Е. Я. Вплив комунікативної інтенції на навчання діалогічного мовлення учнів основної школи [Електронний ресурс] / Е. Я. Палихата // *Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/NIO/Philologia/palihata.doc.htm>

6. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації / Т. В. Яхонтова. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 420 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. CCI France Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ccifu.com.ua/>
2. FM Logistic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fmlogistic.com.ua/>
3. La France en Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.ambafrance.org/-Ukrainien->

Ренська І.І.

старший викладач,

Київський національний університет технологій та дизайну

ДИСТАНЦІЯ ТА ІНТЕНСИВНІСТЬ УСНОГО МОВЛЕННЯ СУДОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Інтенсивність міграційних процесів, геополітичне розташування України, значна кількість громадян, які перетинають кордони України або проживають в країні і не є громадянами України але володіють російською мовою, яка була мовою міжнаціонального спілкування, російсько-українські військові дії призвели до збільшення правопорушень, коли виникає необхідність залучення перекладача у слідчо-оперативних заходах та судових процесах.

Переклад, його особливості, типи і види цікавлять людство впродовж багатьох десятиліть [1]. У наших дослідженнях ми спираємося на роботи теоретиків і практиків перекладу, таких як: В. Лінн, С.Є. Максимов, Р.К. Міньяр-Белоручев, В.В. Нікітін, Р.В. Поворознюк, С.С. Саприкін, О.Е. Семенець та ін.

Дослідження усної мови отримали своє об'єктивне рішення в роботах Л.В. Златоустової, С.В. Князева, Р.К. Потапової, Л.І. Прокопової, Л.Г. Скалозуб, Д.О. Теряєва, Н.І. Тоцької, Г. Фанта та ін.

Актуальними є інструментальні дослідження усного мовлення при перекладі з української мови на російську і з російської на українську мову.

Досвід роботи судовим перекладачем у 2014-2019 рр. дозволив сформулювати мету нашого дослідження: експериментально

встановити дистанцію між перекладачем та підозрюваним та інтенсивність їхнього усного мовлення в судових засіданнях.

Згідно зі статтею 29 КПК України «Кримінальне провадження здійснюється державною мовою. Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи державною мовою» [2, с. 18]. У статті 42 КПК України зазначено: «Підозрюваний, обвинувачений має право... користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави» [2, с. 32].

Матеріал дослідження: усне мовлення учасників слідчо-оперативних заходів та судових засідань, які володіють українською мовою (судді, прокурори, адвокати, експерти, перекладачі та ін.) і які не володіють українською мовою (підозрювані / обвинувачені).

Дослідження проведено за допомогою комп'ютера, на якому була створена база динамічних комп'ютерних осцилограм і спектрограм експериментального матеріалу, сегментовані мовленнєві континууми, синхронізовані аудіовізуальні та параметричні показники мовлення.

Представляємо фрагмент експериментального дослідження дистанції, яка вимірювалась у сантиметрах (см), та інтенсивності усного мовлення, яка вимірювалась у децибелах (дБ), 18 підозрюваних / обвинувачених і 2 перекладачів.

У результаті проведеного аудіовізуального і параметричного аналізу нами встановлено.

I. Дистанція між співрозмовниками становить від 20 см до 50 см, інтенсивність їх мовлення – 30-35 дБ. Виділено 7 локацій.

1. Фіксується тоді, коли в залі судового засідання перекладач і підозрюваний знаходяться поруч за одним столом. Здійснюється, по-перше, послідовний переклад запитань головуючого судді, колеги суддів, прокурора, адвоката і т.п., по-друге, паралельний переклад виступів прокурора, адвоката сторони захисту, показань свідка / свідків, експерта тощо. Також фіксується при перекладі-роз'ясненні ухвал, постанов суду та іншої важливої інформації.

2. Під час проведення судових засідань підозрюваний перебуває в спеціальному приміщенні, яке відокремлене від судової зали ґратами або склом з прорізами в бічних частинах. Між перекладачем і підозрюваним існує бар'єр, крізь який відбувається послідовний або паралельний переклад судового засідання або переклад-роз'яснення важливої інформації.

3. У процесі судових слухань виникає необхідність в ознайомленні з новими матеріалами кримінальної справи, у такому випадку перекладач і підозрюваний знаходяться поруч за одним столом у залі судового засідання, здійснюється усний переклад друкованих текстів.

4. Під час допитів у кабінеті слідчого відбувається послідовний переклад усного мовлення слідчого, адвоката і підозрюваного.

5. Під час ознайомлення з матеріалами справи перед направленням її до суду в кабінеті слідчого протягом багатьох годин здійснюється усний переклад підозрюваному друкованих матеріалів, які були зібрані в ході слідства.

6. Під час проведення обшуків. Власнику приміщення, де відбувається обшук, пред'являється оригінал та надається копія постанови та здійснюється усний переклад друкованих матеріалів, якщо він не володіє державною мовою. У статті 106 КПК України зазначено, що під час проведення відповідних процесуальних дій складається протокол [2, с. 72-73]. Перед тим як підписувати протокол обшуку, його надають особам, у яких проводився обшук, для ознайомлення та здійснюється усний переклад друкованих матеріалів.

7. Коли судові засідання проходять в режимі відеоконференції. Перекладач і підозрюваний знаходяться в невеликому приміщенні і проводиться послідовний, паралельний переклад учасників судового засідання, а також переклад-роз'яснення важливої інформації.

II. Дистанція між співрозмовниками становить від 50 см до 120 см, інтенсивність їх мовлення – 40-45 дБ. Виділено 5 локацій.

1. У кабінеті слідчого під час допитів перекладач знаходиться біля підозрюваного і здійснює послідовний переклад питань, зауважень, реплік слідчого, адвоката і відповідей, пояснень підозрюваного.

2. При проведенні слідчого експерименту перекладач знаходиться поруч з підозрюваним і здійснює послідовний переклад питань слідчого і пояснення підозрюваним обставин події.

3. У невеликій залі судових засідань, де здійснюється послідовний переклад питань слідчого судді, адвоката, прокурора та відповідей підозрюваного, а також переклад-роз'яснення важливої інформації.

4. Під час зустрічі адвоката з підозрюваним перекладач здійснює послідовний переклад їх бесіди.

5. Під час проведення обшуків перекладач знаходиться поруч з підозрюваним і здійснює послідовний переклад питань слідчого і відповідей підозрюваного.

III. Дистанція становить від 120 см до 400 см, інтенсивність мовлення – 45-55 дБ. Виділено 2 локації.

1. Під час слідчих дій здійснюється послідовний переклад усного мовлення слідчого, адвоката і підозрюваного.

2. При проведенні слідчого експерименту, коли перекладач знаходиться біля слідчого і здійснює послідовний переклад, а підозрюваний – на певному віддаленні, розповідаючи про обставини того, що сталося.

IV. Дистанція між співрозмовниками становить понад 400 см, інтенсивність їх мовлення – 55-65 дБ. Виділена одна локація: під час проведення слідчого експерименту, коли перекладач знаходиться біля слідчого і здійснює послідовний переклад, а підозрюваний – на віддаленні, розповідаючи про обставини.

Експеримент дозволив, по-перше, визначити 4 дистанції між перекладачем і підозрюваним, які виникають у різних ситуаціях кримінального провадження: 1) 20-50 см (52% дослідженого матеріалу); 2) 50-120 см (30% дослідженого матеріалу); 3) 120-400 см (11% дослідженого матеріалу); 4) понад 400 см (7% дослідженого матеріалу) (рис. 1).

По-друге, виділити 4 діапазони інтенсивності звучання в усному судовому перекладі: 1) 30-35 дБ; 2) 40-45 дБ; 3) 45-55 дБ; 4) 55-65 дБ (рис. 2).

По-третє, встановлено відповідність інтенсивності і суб'єктивного сприйняття мовлення: 1 – тиха розмова; 2 – приглушена розмова; 3 – звичайна розмова; 4 – голосна розмова.

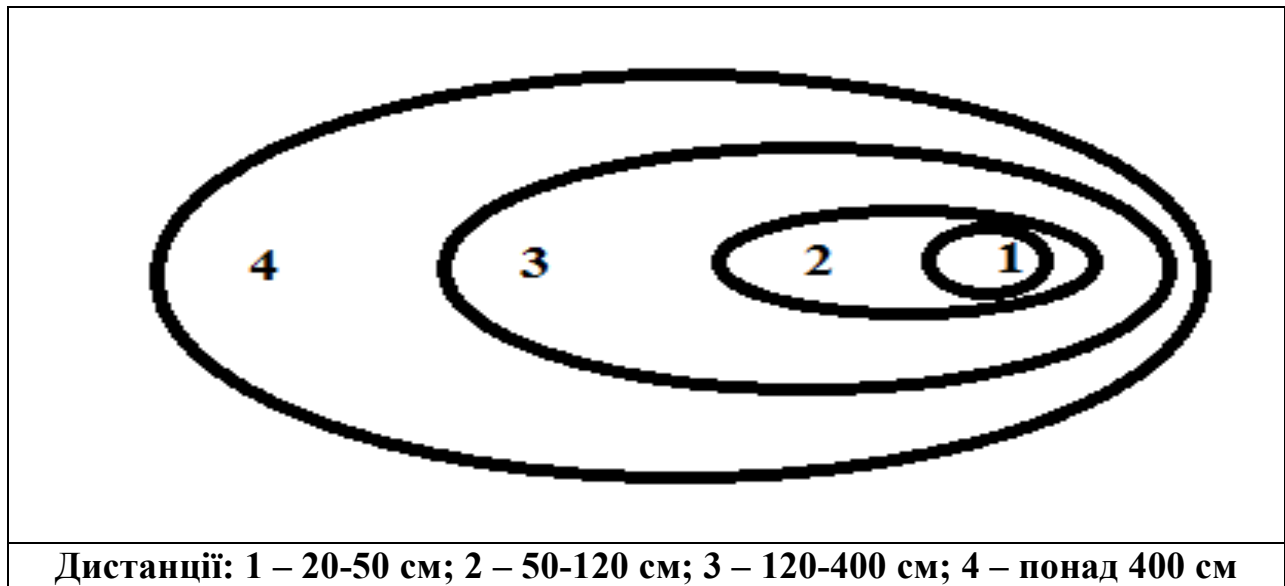
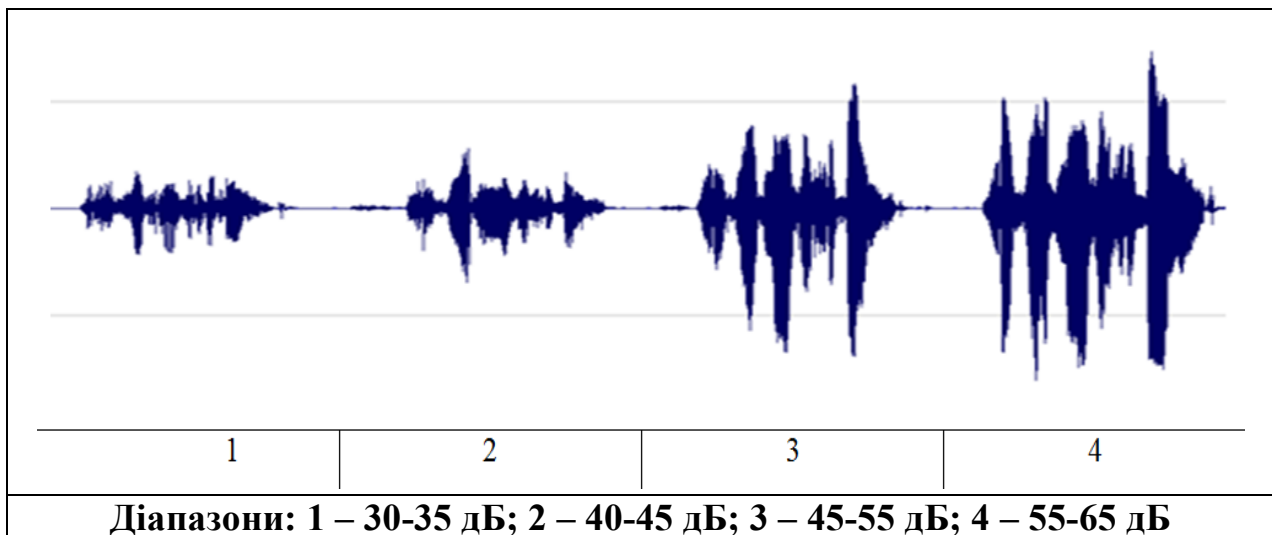

Рис. 1. Чотири дистанції між перекладачем і підозрюваним

**Рис. 2. Чотири діапазони інтенсивності звучання
в судовому перекладі**

Отримані дані дозволяють будувати стратегію і тактику перекладу, адекватно і правильно здійснювати усний судовий переклад.

Список використаних джерел:

1. Бродский М.Ю. Устный перевод: история и современность. – Екатеринбург, 2012. – 265 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К., 2016. – 371 с.

Савчук Г.Ю.

студент,

*Житомирський державний університет
імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТОПОНІМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ ДЖОРДЖА Р.Р. МАРТІНА «ПІСНЯ ЛЬОДУ Й ПОЛУМ'Я»

Цикл романів американського письменника Джорджа Р.Р. Мартіна «Пісня льоду й полум'я» користується надзвичайною популярністю серед читацької аудиторії. Маловивчений топонімічний простір романів відрізняється особливою яскравістю й багатством авторських неологізмів і, таким чином, представляє великий інтерес з точки зору аналізу способів перекладу топонімічних одиниць, які конструюють вторинний світ романів.

Топоніми складають ядро ономастичного простору альтернативного світу творів фентезі, адже саме вони зосереджують у собі культурно-історичну, етнічну, лінгвокультурологічну інформацію [6, с. 130]. Труднощі, пов'язані з передачею топонімів з англійської на українську мову, полягають у виборі адекватного способу передачі, оскільки в контексті літературного твору топонім є не просто найменуванням точки простору, а художньо значущим елементом. Помістивши персонаж в певне середовище, автор здійснює географічну конкретизацію описуваної події, а також певним чином характеризує персонаж, визначаючи його характер і подальший розвиток сюжету [6, с. 131]. Природно, що всі зазначені особливості, як і ряд інших функціонально-стилістичних властивостей топонімів, мають бути адекватно передані в художньому перекладі.

Аналізуючи відібрані методом суцільної вибірки топоніми у романах «Пісні льоду й полум'я», було виявлено 6 основних методів їх передачі на мову перекладу: калькування, транслітерація, транскрибування, граматична заміна, морфограматична модифікація, часткове калькування.

Найбільш частотним способом передачі топонімів є калькування (44%), який виявлено у наступних групах:

- гідроніми – Narrow Sea – Вузьке море, Trident – Тризуб (річка), Gods Eye – Боже Око (озеро), Blackwater Bay – Чорновода затока;
- хороніми – The Seven Kingdoms – Сім королівств, Isle of faces – острів Ликів, the North – Північ, Shadow Lands – Тіняві землі;
- ороніми – the Mountains of the Moon – Місячні гори, Vale – видол, the Frostfangs – Льодоікла (гори), Red Waste – Червона пустеля, Merling Rock – Моряникова скеля;
- ойконіми – Nine Free Cities – дев'ять Вільних міст, Sunspear – Сонцеспис, Raventree – Крукодерево, Storm's End – Штормокрай, King's Landing – Королівський причал;
- урбаноніми: Bloody Gate – Кривава брама, Wheel Tower – Колісна вежа, Red Keep – Червона фортеця.

Оскільки топонімічна модель географічних об'єктів Вестеросу заснована на «промовистих» назвах населених пунктів, річок, гір, островів тощо, вибір прийому калькування для передачі даних реалій ми вбачаємо вдалим перекладацьким рішенням. Збереження у тексті перекладу найважливіших аспектів змістовної структури топоніма має бути пріоритетним при виборі стратегії його передачі.

Метод транслітерації при передачі топонімів на українську мову є другим за частотністю використання (в 30% випадків), оскільки

полегшує перекладачеві завдання пошуку формальної відповідності, дозволяючи не замислюватися ні про правильну вимову імені, ні про збереження внутрішньої форми топоніму. Транслітерації піддалися оригінальні топоніми: Braavos – Браавос, Myn – Мир, Volantis – Волантіс, Lys – Лис, Pentos – Пентос, Qohor – Когор.

Як правило, транслітерація і транскрипція використовуються для вигаданих власних назв, які не мають аналога в інших мовах. В даному випадку, за допомогою транслітерації були передані назви вигаданих міст.

Транскрибування для створення оригінальних відповідників використовується обмежено, оскільки в романах фентезі не діє правило «ім'я передається з урахуванням національної приналежності його референту – людини, географічного об'єкта і т.д.» [1, с. 210]. За допомогою транскрипції (11%) у романах були передані оригінальні немотивовані топоніми: Baedn – Бейдн, Dorne – Дорн, Asshai – Ашай і мотивовані топоніми: Harrenhal – Гаренхол, Tyrosh – Тайрош.

У деяких випадках транслітерація і калькування використовуються одночасно (5%): Dreadfort – Страхфорт, Dragonstone – Драконстон, Craster's Keep – Замок Крастера, Casterly Rock – Кичер Кастерлі.

В останніх двох прикладах використання даних прийомів одночасно обумовлено тим, що один з компонентів словосполучення в оригіналі – власна назва, яке не має еквівалента для передачі в іншій мові, а другий компонент – слово, що має відповідність в мові перекладу. Таким чином, поєднання двох способів передачі топонімів дозволяє найбільш повно передати ідею автора максимально близько до оригіналу.

Нечисленну групу з відібраних топонімів, яку не можна залишити без уваги, складають одиниці, передані за допомогою граматичної заміни (7%): Lands of Always Winter – Землі вічної зими, Lands of the Long Summer – Землі вічного літа, Gates of the Moon – Місячна брама, Bay of Crabs – Крабова затока.

Граматична заміна має на увазі не просто вживання в перекладі форм мови перекладу, а відмову від використання форм мови перекладу, які є наалогічними до вихідних, оскільки вони не дозволяють здійснити адекватний переклад. Найбільш поширеним видом граматичної трансформації в парах мов англійська / українська є заміна частини мови, що й можна спостерігати в наведених прикладах.

Морфограматична модифікація використовується з метою вписання отриманого за допомогою формальних методів онімного відповідника в морфологічну систему української мови (3%). У топонімах-

словосполученнях з немотивованим онімом при перекладі до оніма, який перекладається, додають суфікси прикметників: The Dothraki Sea – Дотрацьке море, Valyrian Peninsula – Валерійський півострів, Forest of Qohor – Когорський ліс.

У ході дослідження було виявлено, що при перекладі топонімічних одиниць найчастіше використовується прийом калькування для «промовистих» назв. За допомогою транслітерації і транскрипції були перекладені оригінальні топоніми. Загалом, для передачі топонімічного простору романів фентезі на українську мову перекладач повинен дотримуватися принципу збереження онімічної моделі. Його використання при побудові стратегії передачі онімів дозволяє найповніше передавати культурно-історичну інформацію про вторинний світ, яка зафіксована в онімах вихідного твору фентезі.

Список використаних джерел:

1. Влахов С.І. Непереваемое в переводе / С.І. Влахов. – М.: Междунар. отношения, 1980. – 343 с.
2. Мартін Дж. Бенкет круків. Кн. IV / пер. з англ. Н. Тисовської. – К.: КМ-Букс, 2017. – 832 с.
3. Мартін Дж. Битва королів. Кн. II / пер. з англ. Н. Тисовської. – К.: КМ-Букс, 2014. – 864 с.
4. Мартін Дж. Буря мечів. Кн. III / пер. з англ. Н. Тисовської. – К.: КМ-Букс, 2015. – 1152 с.
5. Мартін Дж. Гра престолів. Кн. I / пер. з англ. Н. Тисовської. – К.: КМ-Букс, 2013. – 800 с.
6. Новичков А.А. Авторские топонимы в романах фэнтези // Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2009. – С. 129-132.
7. Martin R.R.G. A Clash of Kings / George Raymond Richard Martin. – N.Y.: Bantam Books, 2012. – 1009 p.
8. Martin R.R.G. A Feast for Crows / George Raymond Richard Martin. – N.Y.: Bantam Books, 2011. – 1039 p.
9. Martin R.R.G. A Game of Thrones / George Raymond Richard Martin. – N.Y.: Bantam Books, 2013. – 835 p.
10. Martin R.R.G. A Storm of Swords / George Raymond Richard Martin. – N.Y.: Bantam Books, 2013. – 1177 p.

Солодовнікова М.І.

студентка,

Ужгородський національний університет

**ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
РОМАНУ МАРКА ТВЕНА «ПРИГОДИ ТОМА СОЙЕРА»
В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ: КВАНТИТАТИВНИЙ АСПЕКТ**

Українські переклади романів класика американської літератури Марка Твена вважаються цікавою сторінкою в історії українського художнього перекладознавства. Вивчення цих перекладів поглиблює розуміння художнього стилю Марка Твена, сприяє вирішенню проблем, пов'язаних із передачею стильового багатства його художньої спадщини українською мовою.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі способів відтворення стилістичних особливостей роману «Пригоди Тома Сойера» в українських перекладах різних авторів у різні історичні періоди.

Перші переклади українською мовою з Марка Твена було здійснено й видано в Галичині. У 1885 році в № 24 журналу «Зоря» Іван Франко надрукував переклад одного з найвідоміших гумористичних оповідань письменника «Як я редагував рільничу газету». У газеті «Діло» (№ 75, 1886) з'явився його ж таки переклад іншого популярного гумористичного оповідання письменника – «Як-то я був секретарем у сенатора». У тт. II-III новозаснованого журналу «Літературно-науковий вістник», який редагували В. Гнатюк, М. Грушевський та І. Франко, 1898 року з'явився виконаний Іваном Петрушевичем (1875-1959), кооперативним діячем, який навчався в Англії й добре знав англійську мову, переклад повісті «Американський претендент». Тут-таки І. Франко вмістив коротеньку нотатку про письменника, яка є першим присвяченим Марку Твену текстом українською мовою: «Може, не від речі тут буде згадати, що прозвище Марк Твен не жодне ім'я, а тільки технічний термін. Бувши лоцманом на Міссісіпі, автор так привик до ненастанних лоцманських викриків при мірянні глибини води: mark one, mark twain (один вузол, два вузли) і т.д., що потім узяв собі цей окрик за псевдонім. Значить, зовсім невідповідно перекладає дехто у нас «Марко Твен», бо се «марк» (знак, марка, вузол) не має з Марком нічого спільного» [3, с. 172].

У 1906 році у Львові вийшов український переклад роману Марка Твена «Пригоди Тома Сойера» (накладом Українсько-руської видавничої спілки, з друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка, під

зарядом К. Беднарського), що належав Юліяну Панькевичу (більш знаному як художник-ілюстратор) [4]. Мова цього перекладу орієнтується на тогочасні галицькі норми, в тексті часто можна зустріти прийменники «сей», «ся», «сеж», інші галіцизми, такі як «дмухавка», «велика дримба», «ходи-но борзенько», «квасний виноград», «кусник паперу» та ін. Перекладові властиві ступені порівняння прикметників, утворені з додаванням суфікса «й»: «нікчемнійшою», «плохійшою», «найгордйшим», «найщасливішим», а іменники середнього роду мають закінчення «є» як, наприклад «жите», «оруже», «існованє», «бите», «вітхенє», «бажанє», «вістре» тощо.

Перекладові Ю. Панькевича притаманне надмірне «одомашнення» й використання розмовно-побутового стилю як, наприклад: «Ну, дивіть но на него!», «видрапав ся як вивірка», «зник на ціле пополудне і уганяв собі сьвітами», «ударив ся в послух», «ще не було смеркло ся». Як зауважує Р. Зорівчак, деякі переклади з часом втрачають художньо-естетичне значення, зберігаючи пізнавально-акумулююче та літературно-історичне [2, с. 13]. Вважаємо, що переклад Ю. Панькевича належить саме до таких.

Ранні й високохудожні переклади класичних романів Марка Твена українською мовою належать Марії Загірній та Насті Грінченко, дружині й дочці Бориса Грінченка. Зокрема, роман «Пригоди Тома Сойєра» у перекладі М. Загірньої вийшов 1907 року, відразу після зняття царських заборон на український друк. Попри свою давність, цей переклад залишається цікавим і вартісним для сьогоденного читача.

1954 року вийшов роман «Пригоди Тома Сойєра» у новому перекладі В. Митрофанова, який згодом неодноразово перевидавався, востаннє 2002 р. 2001 року в Харкові роман вийшов у перекладі Л. Красавицької та був перевиданий у 2005, 2006 та 2007 роках. 2006 р. у Донецьку вийшов переклад С.Г. Фесенко; 2009 р. – переказ В. Левицької. На жаль, як наголошують дослідники української твеніани [1], частина українських перекладів останніх двох десятиліть має суто комерційний характер, нашвидкуруч виготовлені з використанням різних російських версій.

Об'єктом нашого дослідження є два переклади роману «Пригоди Тома Сойєра»: Марією Загірньої (як перший визнаний високохудожній український переклад) та Володимира Митрофанова (як найпопулярніший на сьогодні з найбільшим видавничим накладом).

У сучасних перекладознавчих дослідженнях підкреслюється, що основною ознакою вдалого відтворення авторського стилю письменника, є адекватна передача стильових домінант художнього

твору. Стильовими домінантами роману «Пригоди Тома Соєра», на думку М. Альошиної, є діалектизми та фразеологізми [1, с. 9]. Виходячи з цього, завданням нашого дослідження є виявлення цих одиниць в оригіналі та перекладах, з'ясування спільних та відмінних рис у застосуванні стратегій відтворення стилю автора, які базуються на використанні тих чи інших перекладацьких трансформацій.

В нашому дослідженні ми послуговуємось класифікацією запропонованою Я. Рецкером для аналізу перекладацьких трансформацій, використаних М. Загірнею та В. Митрофановим. Я. Рецкер виокремлює сім різновидів лексичних трансформацій: диференціація значень, конкретизація значень, генералізація значень, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсація втрат в процесі перекладу.

В результаті аналізу тексту роману Марка Твена «Пригоди Тома Соєра» ми виявили 108 діалектизмів та 64 фразеологізми, отже всього 172 лексичні одиниці, які складають домінанти ідіостилу письменника. Співставивши переклади, ми одержали такі результати застосування їх авторами перекладацьких трансформацій:

Відсоткове відношення частоти застосування перекладацьких трансформацій можна побачити на рис. 1.

Загалом, і М. Загірня, і В. Митрофанов максимально наблизитись до змісту та стилю романів письменника, застосовуючи при цьому різні способи відтворення стилістичних домінант роману Марка Твена. Крім того, перекладачі рідко вдавалися до стилістичного нівелювання і майстерно відтворюють повну картину оригіналу твору.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз українських перекладів роману Марка Твена «Пригоди Тома Соєра»

	Перекладацькі трансформації						
	антонімічний переклад	компенсація	смисловий розвиток	конкретизація	генералізація	цілісне перетворення	контекстуальна заміна
Загірня	23	11	27	35	8	29	39
Митрофанов	16	34	31	22	16	41	12

Джерело: розроблено автором

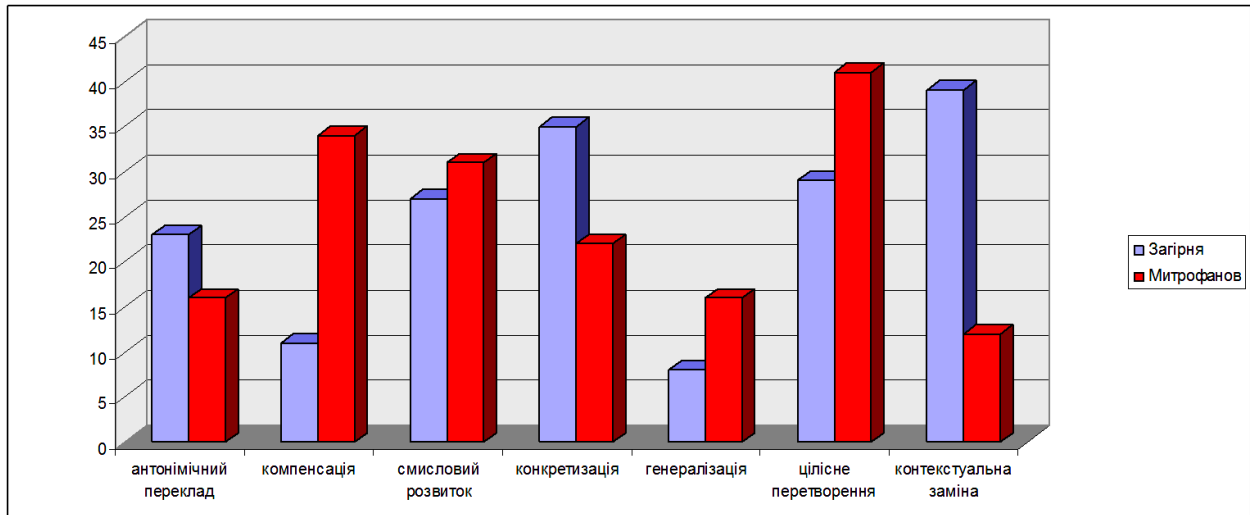

Рис. 1. Частота застосування перекладацьких трансформацій в українських перекладах роману Марка Твена «Пригоди Тома Соєра»

Джерело: розроблено автором

Як бачимо, Марія Загірня відтворенні домінант ідіостилю письменника найчастіше послуговується такими лексичними трансформаціями як: контекстуальна заміна, цілісне перетворення, конкретизація, смисловий розвиток. Володимир Митрофанов найбільше вдається до цілісного перетворення, компенсації і смислового розвитку. Для М. Загірні характерними є перекладацькі стратегії «одомашнення» і стилістичного заміщення для досягнення стилістичної відповідності з оригіналом. Стилїстика перекладу В. Митрофанова більшою мірою тяжіє до використання засобів нормативної літературної мови, хоч із вкрапленням окремих емоційно забарвлених фразеологізмів. При цьому рівень «одомашнення» в цьому перекладі суттєво нижчий. Очевидно, це відображає різні вимоги, що стояли в різний час перед перекладачами.

Список використаних джерел:

1. Альошина М.Д. Відтворення ідіостилю Марка Твена в українських перекладах у зіставленні із російськими та польськими (на матеріалі романів «Пригоди Тома Соєра» та «Пригоди Гекльберрі Фінна») : дис. ... к. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / М.Д. Альошина. – Херсон, 2015. – 20 с.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад: на матеріалі англійських перекладів української поезії / Р.П. Зорівчак. – Л.: Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. – 216 с.
3. Літературно-науковий вісник / [ред. В. Гнатюк]. – Л.: Наук. товариство ім. Шевченка у Львові, 1905. – Кн. 5. – С. 172.
4. Твайн Марк. Пригоди Тома Соєра / Марк Твайн; [пер. з англ. Юліян Панькевич]. – Львів : Українсько-руська видавнича спілка, 1906. – 252 с.

Хараїм Д.О.

студентка,

Національний авіаційний університет

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ

Військовий переклад – це дуже специфічна сфера перекладацької діяльності, у якій загальні закономірності процесу перекладу набувають чітко вираженої своєрідності. В Україні праці, присвячені військовому перекладу, не є численними і мають методичний характер (В.В. Балабін, В.І. Гапонова тощо), а більшість питань, які постають перед сучасним перекладачем, недосліджені і не мають відповіді. Лексичні трансформації, що найчастіше використовуються при перекладі військових текстів, постійно змінюються і потребують регулярного вивчення.

Міжмовні розбіжності, що становлять труднощі перекладу воєнних текстів, зумовлюються розбіжностями соціального та культурного характеру. Міжкультурний чинник полягає у розбіжностях у розумінні основних військових понять і явищ в українській та англійській мовах. В свою чергу, мовні чинники, що зумовлюють переклад воєнних текстів, полягають у суттєвих відмінностях української та англійської мов завдяки приналежності не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов (перша – до слов'янської, друга – до германської), а й до різних структурних типів мов – перша – синтетична мова, де граматичні значення синтезуються з лексичними у межах слова і передаються за допомогою зв'язаних граматичних морфем – флексій, а друга – аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами.

Для подолання об'єктивно існуючих труднощів при перекладі застосовуються прийоми перекладу – конкретні дії або операції, викликані труднощами, що виникли в процесі перекладу. Основою більшості прийомів перекладу є трансформація, яка полягає у зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів при збереженні інформації, призначеної для передачі. Оскільки трансформації відбуваються з мовними одиницями, що мають як план змісту, так і план вираження, вони носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення одиниць тексту оригіналу. До вживаних у текстах

військової тематики перекладацьких трансформацій належать калькування, генералізація та конкретизація.

Калькування як прийом перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни їх складових частин – морфем або слів їх лексичними відповідниками в мові перекладу постійно зустрічається в перекладі воєнних текстів. Наприклад: тимчасова окупація – *temporary occupation*; національна гвардія – *National Guard*; антитерористична операція – *antiterrorist operation*; особливий період – *special period*. За допомогою кальок перекладачі уникають безпосереднього запозичення і заповнюють пропуски у перекладі.

При перекладі воєнних текстів використовується також генералізація. Наприклад: технічне переозброєння – *technical upgrading*; мирні засоби врегулювання конфліктів – *peaceful means of conflict management*; нарощувати військову могутність – *to expand military might*. Наведені приклади ілюструють вживання у перекладі слів з ширшим значенням порівняно із значенням слів вихідної мови. У наведених прикладах значення одиниць цільової мови логічно виводиться із значення одиниць вихідної мови. При цьому значення співвіднесених слів в оригіналі і перекладі мають причинно-наслідкові відношення. Така трансформація не викривлює зміст тексту оригіналу в перекладі і може вважатися адекватною.

У перекладі воєнних текстів зустрічається конкретизація. Наприклад: удосконалення системи створення та збереження мобілізаційних запасів – *improving the system of mobilization reserves' building-up and maintenance*; гарантовано забезпечити оборону – *to reliably ensure the defence*; бойові дії – *combat operations*. Наведені приклади ілюструють вживання у перекладі слів з вузьким значенням порівняно із значенням слів вихідної мови. При цьому значення слів зберігається, тому вживання зазначених трансформацій можна вважати вдалим. В багатьох випадках застосування конкретизації пов'язане з тим, що у мові перекладу відсутнє слово з таким же широким значенням.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що при перекладі з англійської мови на українську найпоширенішими лексичними трансформаціями є калькування, генералізація та конкретизація, що допомагають цілісно передати смисл оригіналу та врахувати норми мови перекладу.

Список використаних джерел:

1. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода: Международные отношения, 2009. Москва. 167 с.
2. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва : Воениздат, 2010. 237 с.
3. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика: Международные отношения, 2009. 84 с.
4. Стрелковкий Г.М., Латишев Л.К. Научно-технический перевод : Санкт-Петербург : Высшая школа, 2011. 132 с.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Величко І.Г.

*старший викладач,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ТУРЕЦЬКА МОВА В АСПЕКТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА СПІЛКУВАННЯ. ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Міжнародне співробітництво та прагнення народів до світової інтеграції завжди були і залишаються показниками високого економічного та культурно – духовного рівня суспільства та є абсолютно необхідними елементами для подальшого прогресивного розвитку людства у новому тисячолітті. Сфера будь-якого міжнародного співробітництва, як відомо, складається із матеріальної та духовної бази, яка є основою основ та репрезентує конкретну сферу людської діяльності (то може бути освіта, медицина, фармація, техніка тощо). З іншого боку, для реалізації міжнародного співробітництва необхідний певний єдиний засіб, за допомогою якого можна було б здійснювати міжнаціональні контакти, спілкування [1]. Таким універсальним засобом і виступає мова.

Варто зазначити, що вже певний проміжок часу англійська мова претендує на роль міжнародної та сьогодні багатьма країнами світу це вже сприймається, як даність. Однак деяка частина світової спільноти все ж сприймає таку позицію як факт постійної мовної експансії. Крім того, структура англійської мови не є досить простою у вивченні для не європейських народів і якщо говорити про тюркомовні народи, зокрема, охоплюючи представників Якутії та Східного Туркестану на заході Китаю та тюркомовних представників, включаючи Туреччину, то можна говорити про те, що саме турецька мова може цілком претендувати на роль міжнародної серед представників тюркомовних народів. Основою для оптимістичних прогнозів у цьому відношенні можуть служити щонайменше такі причини:

1. По-перше, історична та територіальна стійкість тюркських мов. Адже відмінності між тюркськими мовами Середньої Азії, наприклад,

лише сторіччя тому були менш суттєвими та були створені в основному штучно діючою владою для роз'єднання представників тюркських народів.

2. По-друге, слід зазначити, що Туреччина є найбільш розвиненою країною серед всіх тюркомовних країн світу, більшість з яких знаходяться в стані отримання незалежної та самостійної позиції на міжнародній арені. Взагалі, слід зауважити, що турецька мова ще за часів Османської імперії була дуже поширеною, але політика її штучного насадження, на жаль, призводила до негативного ефекту. На щастя, негативні спогади про колоніальне минуле поступилися місцем здоровому прагматизму, і сьогодні на курсах турецької мови в Туреччині можна побачити вже багато студентів з Лівану, Сирії, інших країн Близького Сходу і Балкан [2].

Відомо, що турецька мова належить до тюркської групи, куди входять також азербайджанська, туркменська, казахська, узбецька, киргизька, татарська, башкирська, чуваська, якутська, тувинська, каракалпацька, карачаєво-балкарська тощо. Турецькою мовою говорить більше ніж 60 млн. жителів Туреччини і кілька мільйонів за її межами. Крім того, близькість турецької, азербайджанської, туркменської та деяких інших мов дозволяє носіям розуміти одне одного, що також не може не сприяти вивченню та зацікавленню саме турецькою мовою.

Варто наголосити, що починаючи з 20-х років минулого століття турецька мова користується вже латинською графікою, що саме по собі полегшує її вивчення та сприйняття. Крім того, добре відомі фонетичні закони гармонії голосних та приголосних звуків у турецькій мові є основними принципами, покладеними в основу писемності, ретельне опрацювання яких дозволяє стверджувати, що досвід застосування латинської писемності у турецькій мові є одним з найбільш вдалих [2]. Звичайно, для позначення деяких специфічних звуків довелося ввести деякі особливі знаки, але їх не багато і вони не порушують загальну систему сучасної турецької писемності. При цьому не можна стверджувати, що арабська писемність, яку використовували в османській (старо-турецькій мові), була погана. Відмова від неї мала скоріше політичні, ніж лінгвістичні причини. Відомо, що особливості арабської писемності дозволяли досягти більшої швидкості при написанні рукописного листа, ніж при застосуванні латинської графіки.

Основний лексичний пласт турецької мови містить загальнотюркські слова. Однак особливістю турецької мови є те, що у ній є величезна кількість запозичених слів з арабської, перської та європейських мов, головним чином, французької. Проте ці запозичення

можна вважати цілком виправданими. У більшості випадків вони вживаються там, де не знайшлося відповідного поняття – замітника в загально – тюркському лексиконі.

Досить гармонійно увійшла в турецьку мову і інтернаціональна лексика. На жаль, цього не можна сказати про мови республік Середньої Азії та тюркомовних народів Росії, на які дуже вплинула в певний історичний період російська мова. Сьогодні досить актуальним є використання досвіду у викладанні та вивченні турецької мови серед цих народів з тим, щоб викорінювати певні запозичення та замінювати їх саме загальноазіатськими (найчастіше арабськими, перськими), або інтернаціональними словами. Наприклад, серед майже всіх тюркомовних народів Середньої Азії використовується слово «машина», хоча в турецькій мові є слово «araba» – віз, візок, автомобіль. Слово ж «makine» застосовується щодо верстатів, механізмів тощо, тобто відповідно до споконвічної семантики цього слова. У цьому випадку було б логічним слововживання саме за турецьким зразком.

Очевидно, що використання турецької мови як мови міжнародного спілкування всіх тюрків матиме не тільки практичне значення, але й загальнокультурне. Це дозволить збагатити і впорядкувати національну лексику літературної мови. Крім того, вивчення досвіду переходу турецької мови на латинську графіку сприятиме появі національних алфавітів на основі латиниці, яка є найбільш універсальною та зручною системою писемності.

Список використаних джерел:

1. Кадушко Р.В., Шалухо Н.А. Иностранный язык как средство международного сотрудничества. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/inostrannyu-yazyk-kak-sredstvo-mezhdunarodnogo-sotrudnichestva>
2. Турецкий язык в качестве международного. URL: <http://www.atakum.ru/?p=96>

МОВА СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Тиллаев З.А.

*преподаватель английского языка,
Термезский филиал Ташкентского государственного
педагогического университета имени Низами*

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГРОТЕХНИКИ КАК МЕТОД ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

В настоящее время Республике интенсивно развиваются школы нового типа: гимназии, лицеи и специализированные школы интернаты. Вместе с тем повышаются требования и к обычным общеобразовательным школам. В связи с этим остро встаёт вопрос о содержании и методике преподавания иностранного языка.

Основная цель современного требования обучения иностранному языку – это развитие способностей школьников использовать язык как инструмент общения в диалоге культур и цивилизаций современного мира. Эта цель предполагает взаимосвязанное коммуникативное и социокультурное развитие школьников средствами иностранного языка для подготовки к межкультурному общению в сфере школьного и послешкольного образования, молодёжного туризма (в том числе в образовательных и профессиональных целях). Решение столь сложных задач невозможно без обучения школьников технологии языкового самообразования, а именно: обучение технике работы с различными видами иноязычной справочной литературы в узбекских и зарубежных библиотеках, ознакомление со способами обобщения результатов языкового, речевого и социокультурного наблюдения в виде схем, схематизированных таблиц и правил, развитие культуры работы с аутентичными материалами (аудио- и видеоматериалами), а также обучение способам наблюдения за своим языковым развитием.

В современной педагогической теории игра рассматривается как ведущий вид деятельности ребенка. Главным элементом игры является игровая роль, не столь важно какая, важно, чтобы она помогала воспроизводить разнообразные человеческие отношения, существующие в жизни. Что касается развивающего значения игры, то

оно заложено в самой её природе, ибо игра – это всегда эмоции, а там активность, там работает мышление. Игра – это серьёзно. Крупнейший знаток проблемы Д.Б.Эльконин наделяет игру тремя важнейшими для человека функциями:

- средство развития мотивационно-потребностной сферы;
- средство познания;
- средство развития произвольного поведения.

А.С. Спиваковская отмечает, что игра как ведущая деятельность у детей «определяет важнейшие перестройки и формирование новых качеств личности», что именно в игре дети усваивают общественные функции, нормы поведения, что игра учит, изменяет, воспитывает.

На важность использования игр (или игротехники) при обучении иностранным языкам обратил внимание еще величайший педагог Я.Я Каменский, а в дальнейшем Крупская Н.К. писала: «Чрезвычайно важны и полезны игры на иностранном языке. Они помогают естественному изучению языка». Многими психологами подчеркивались и выделялись два феномена игры: фантазии и поглощенность вымыслом. В игре как бы смешаны все возможные формы поведения в единый клубок, и именно поэтому игровые действия носят незавершенный характер.

По мнению П.П. Блонского, удовлетворительной теории игры пока нет и не может быть потому, что термин «игра» прилагается к самым разнообразным видам деятельности.

Разработки игротехнических ситуаций на уроках английского языка

1. Do not say «yes» and «no».

Цель:

Дети дают полные ответы на вопросы.

Teacher: now let's play one interesting game. Answer my questions, please, but do not say «yes» and «no»: Do you go to school? Do you like ice-cream? Is this girl Ann? Are you Peter? Have you got a pet?

2. Guessing game.

Цель:

Can you guess what is it?

Показать часть мягкой игрушки, например зайчика, лисички, медведя. Дети задают вопросы, угадывая зверя.

3. Draw a face.

Цель:

Дети по очереди дорисовывают части лица или всего тела, называя слова.

4. Find the words.

Цель: Данные упражнения можно использовать для активизации лексики различных тематик, а также развивает память, внимание.

20. Mirrorhpcarpetfclockcandlecarmchairnytablecomputerbh

m	m	d	o	o	r	t
i	f	l	o	o	r	a
r	c	l	o	c	k	b
r	b	a	t	h	y	l
o	f	m	s	a	d	e
r	v	p	f	i	r	e
p	t	e	p	r	a	c

5. Полезно использовать английские слова, вставленные в русскую речь, что позволяет закрепить изученные лексические единицы и определить их место в речи. Поймайте новые английские слова в стихотворении. Назовите, какие слова услышали, что они обозначают?

В старый бабушкин буфет

Потихоньку мышь прокралась,

Что же съесть ей на обед?

Mouse долго сомневалась.

Сake – пирог, начинка – jam,

Нет, с вареньем я не ем.

Porridge – каша из овса

Недостаточно вкусна.

Sandwich – или бутерброд

Не идёт сегодня в рот.

Cheese – не свеж, и sausage – тоже.

Так зачем живот тревожить?

Не уверена, что bread

Мне заменит весь обед.

А вот cat не сомневалась.

Хвать! И съела мышь – а mouse

И сказала: «На обед

Лучше мышки блюда нет».

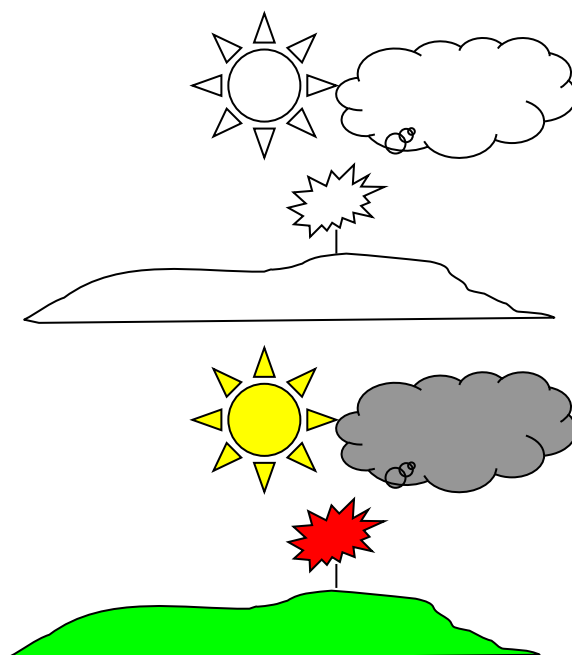
Повторение и изучение звуков на этапе фонетической разминки также можно превратить в игру.

6. «**Flowers on the field**» Соберём цветочки на полянке. Под каждым цветочком спрятались звуки (или на лепестках).

Цель: отработка фонетических единиц и алфавита.

Богатой на игровые фантазии является тема «Цвета».

7. Раскрасим серую картинку в яркие цвета. Называя предмет и его цвет, переворачиваем серую заготовку на цветную сторону. Например:

The sun is yellow. The cloud is grey. Grass is green. The flower is red.

8. Английские слова, обозначающие цвета, напечатаны в соответствии и без соответствия цвету. Определить несоответствие и назвать правильный вариант.

Red, yellow, blue, green, black, orange, pink...

9. Пользуясь белым листом бумаги, расположенном на доске, и красками рисуем сказочную радугу, состоящую из разных цветов в разной последовательности. При этом дети называют цвета либо за кисточкой учителя или ученика у доски, либо учитель или ученик у доски рисует по заданию учащихся.

10. «Pocket» кармашек.

Цель: развитие логического мышления, активизация лексики.

В клеточки прямоугольника вписаны слова. Как правило, рядом помещены соответствующие картинки. В четвёртой клеточке сделан кармашек, в который вложен лист бумаги, закрывающий написанное слово.

Pen	Pencil
Copy-book	(bag)
Coat	Cold
Snow	(winter)

Давайте поиграем. Назовите слово, которое можно поместить в четвертую клеточку.

Список использованных источников:

1. Эльконин Д.Б. Психология игры. Москва : «Педагогика», 1978.
2. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. *Вопросы психологии*. 1966. № 6.
3. Колодца Д.А. Детские игры, их психологическое и педагогическое значение. Москва, 1909.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Изд. 2. Москва, 1946.
5. Рудик П.А. Игры детей и их педагогическое значение. Москва, 1948.
6. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкольная педагогика : учеб. пособие для студ. сред. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 1998.

Швець О.О.

студентка,

Вінницький державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО МЕТОДУ АНАЛІЗУ КОНЦЕПТІВ НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕПТУ «ЇЖА» У РОМАНІ ДЖ. МАРТІНА «ГРА ПРЕСТОЛІВ»

Кожна культура має своє бачення світу, сформоване протягом століть і усі концепти, що існують у певній мові, являються відображенням пізнавального досвіду окремого народу, його уявлення про світ, побутовий та соціальний устрій, розуміння різних предметів та явищ. Формування кожного етносу відбувається за певних соціальних, релігійних, історичних та географічних обставин, що зрозуміло, відбиваються на його культурі. Цікаво, що мова і культура народу тісно взаємопов'язані і щонайменші зміни в одній віддзеркалюються на іншій. У культурологічній лінгвістиці концепт відображає культуру людини, а також є засобом інтервенції у культуру і впливу на неї. Загалом, концепт – це одиниця культури, що фіксує колективний досвід і стає здобутком індивіда [2, с. 56]. Тому, аби проаналізувати концепт їжа у сучасному романі-фентезі «Гра престолів», необхідно дослідити мовні вербалізації, що у контексті пов'язані із абстрактними поняттями.

Розбираючи концепт у межах лінгвокультурологічного підходу, помічаємо нечітку грань між її компонентами, оскільки культура у свідомості людини є несталим явищем, адже з плином часу змінюються

цінності, пріоритети та стереотипи. Важливо, що у змісті концепту чимало науковців виділяють три компоненти: понятійний, образний і ціннісний [1, с. 83]. Щодо понятійного складника, він вербалізується через пряму номінацію та понятійні ознаки. В той час як, образна складова змісту концепту актуалізується через усталений метафоричний образ у людській свідомості, в даному випадку говоримо про метафоричну номінацію. Аналізуючи ціннісний складник, погоджуємось із А. Приходько, що поняття може стати концептом лише тоді, коли воно обростає певними ціннісними асоціаціями [3, с. 213]. Тобто, для того, щоб проаналізувати ціннісний складник певного концепту, необхідно дослідити його значення у системі етнокультурних цінностей.

Основна мета лінгвокультурного методу аналізу мовних засобів, що виражають концепт – опис їх лінгвокультурної специфіки та дослідження їх значущості у мовній картині світу. Звідси випливає, що для того, щоб дослідити концепт у рамках культурологічного підходу необхідно описати засоби об'єктивації певного концепту та їх складники, зокрема понятійний, метафоричний та ціннісний, оскільки вони відображають менталітет мовної особистості певної культури, що неможливо проаналізувати будь-яким іншим методом.

Розгляньмо концепт *їжа* у сучасному романі-фентезі «Гра престолів» циклу «Пісня льоду та полум'я», що в переважній більшості репрезентується у художньому тексті через лексичну одиницю *meal*. Для прикладу, ось так зображує автор сніданок Серсеї та Джеймі Ланністерів: «A cold, cheerless meal had been laid out... (they) sat at table ... talking in low, hushed voices» [65, с. 86]. Розгляньмо цей приклад, базуючись на досліджуваній класифікації. Для того, щоб проаналізувати понятійний елемент даного концепту, варто звернутись до тлумачного словника та визначити його основні та похідні ознаки. Так, у сучасному англomовному онлайн словнику Collins Dictionary знаходимо визначення їжа як «*процес прийому їжі*» (an occasion when you eat) [4], а також, *meal* визначається як «*подрібнені в порошок злакові зерна*» (grain that has been crushed into a powder) [4], проте це значення буде другорядним, оскільки основним у цьому словнику залишається все ж перше значення. Тому «*процес, подію або акт прийому їжі у певний відведений час*» будемо вважати ядром концепту їжа, а «*порошок грубого помолу із зерна*» буде відноситись до периферії. Крім того, у цьому онлайн словнику знаходимо визначення «*порція їжі, яку з'їдають за один прийом*», а це означає, що дану когнітивну ознаку

можна помістити у приядерну зону концепту *їжа*, оскільки вона є досить вагомою під час дослідження цього концепту.

Щодо образної складової концепту *їжа* у даному прикладі, матеріальний образ їжі концептуалізується через супровідні йому асоціації зі словами *настрій/атмосфера*, оскільки закріплені в мові уявлення про настрій мають ті ж самі ознаки холодний, похмурий, безрадінний, сумний, що у романі являються атрибутами страв за столом Ланністерів. Таким чином, в уяві постає образ понурої сім'ї Ланністерів, яка неохоче приймає їжу, а їх настрій залишає бажати кращого.

Вивчаючи ціннісний складник концепту *їжа*, що у даному випадку омовлюється лексемою *meal*, відзначимо, що з емоційного боку, страви описані наступними епітетами: *cold* і *cheerless*. Такий опис підкріплює похмуру та неприємну атмосферу за столом та справляє сильне враження на підсвідомість, оскільки саме достовірний фон робить дану сцену яскравішою в уяві читачів. Таким чином, на нашу суб'єктивну думку, лексема *meal* у системі цінностей родини Ланністерів відзначається негативною конотацією та служить для створення відповідного тону для зображуваної сцени. Окрім того, у культурі Ланністерів *їжа* – це не просто процес споживання, що втамовує голод, а й елемент художнього твору, що являє собою чи не єдиний міст, що об'єднує вигаданий світ та реальність.

Отже, опираючись на лінгвокультурний аналіз концепту *їжа* у романі «Гра престолів» Дж. Мартіна, ми з'ясували, що *їжа* може не лише описуватись сама по собі, а й нести додаткову інформацію про персонажів твору та їх настрій для читацької аудиторії. У ході дослідження ми визначили, що понятійний показник лексичної одиниці *meal* складається із основних когнітивних ознак, зокрема *процес прийому їжі* та *порція їжі*, а також периферійних – *порошок грубого помолу із зерна*. Щодо образного складника, то лексема *meal* концептуалізується через асоціативний компонент *настрій/атмосфера*. В той час, як здійснена спроба дослідження ціннісного елемента концепту *їжа* засвідчила, що *meal* задає похмурий тон описуваній ситуації, а з точки зору функційних особливостей, справляє враження на підсвідомість читачів та несе додаткову інформацію про опис зображеної сцени в художньому творі.

Список використаних джерел:

1. Заньковська Г. Д. Методи дослідження концептів / Г. Д. Заньковська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологічна. – Одеса : Вид. МГУ, 2015. – № 19, том 2. – С. 102-104.
2. Маркова О. І. Експлікація концепту патріотизм у мові друкованих ЗМІ України XXI століття: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Маркова Ольга Іванівна. – Суми, 2018. – 216 с.
3. Приходько А. М. Концепт *ordnung* как мерная единица немецкого этнического менталитета (лингвокультурный аспект). *Vita in lingua: к юбилею профессора С. Г. Воркачева*. Сб. ст. / отв. ред. В. И. Карасик. Краснодар : Атриум, 2007. – С. 158–171.
4. Collins Dictionary [Electronic resources]. – Mode of access: <https://www.collinsdictionary.com/>
5. Martin, George R. R. *A Game of Thrones* / G. R. R. Martin. – [Electronic resource] – 755 p. – Mode of access: www.nothuman.net/images/files/discussion/2/1815b71a2e633176b1c509f3a186605b.pdf

Наукове видання

**ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 27.09.2019. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0919/29.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.